

**UCHWAŁA NR XXIII/195/2026
RADY POWIATU TARNOGÓRSKIEGO**

z dnia 23 stycznia 2026 r.

**w sprawie przyjęcia "Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035"**

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3 i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: z 2025r. poz. 1684) oraz art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2025r. poz. 1214 z późn. zm.¹⁾)

**Rada Powiatu
uchwala:**

§ 1. Przyjmuje się "Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035", stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Tarnogórskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

Przewodniczący Rady
Powiatu

Przemysław Cichosz

¹⁾ Przepisy wprowadzające zmiany opublikowano w: Dz. U. z 2025r. poz. 1302, poz. 718

P O W I A T
TARNOGÓRSKI

**Strategia Rozwiązywania
Problemów Społecznych
dla Powiatu Tarnobrzegskiego
na lata 2026-2035**

Okres realizacji Strategii: 2026-2035

ZLECENIODAWCA:

POWIAT TARNOGÓRSKI

Starostwo Powiatowe w Tarnowskich Górach

ul. Karłuszowiec 5, 42-600 Tarnowskie Góry

tel.: 32 381 37 71, faks: 32 381 37 27

mail: kancelaria@tgpowiat.pl, www.bip.tarnogorski.pl

ZLECENIOBIORCA:

CHILICO – KAROLINA SOBCZYK

ul. Struzika 17d/7, 41-806 Zabrze

tel.: 793 315 888

mail: kontakt@chilico.pl, www.chilico.pl

AUTORZY STRATEGII:

dr n. o zdrowiu Karolina Sobczyk

dr hab. n. med. Mateusz Grajek

Julia Szałabska

Dokument opracowano pod kierunkiem zespołu koordynującego opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 z ramienia Starostwa Powiatowego w Tarnowskich Górach.

Spis treści

Wykaz skrótów	5
Wprowadzenie	7
1. Rola i zadania pomocy społecznej	9
2. Podstawy prawne opracowania dokumentu	11
3. Metodyka badań	18
4. Diagnoza sytuacji społecznej	21
4.1. Położenie administracyjne	21
4.2. Sytuacja demograficzna	23
4.3. Rodzina	31
4.3.1. Struktura rodziny	32
4.3.2. Dzieci i młodzież	34
4.3.3. Świadczenia wychowawcze i na rzecz rodziny	36
4.3.4. Piecza zastępcza	38
4.3.5. Przemoc domowa	43
4.4. Rynek pracy	50
4.4.1. Zatrudnienie	51
4.4.2. Bezrobocie	54
4.5. Sytuacja mieszkaniowa i ogólny poziom życia	61
4.5.1. Zasoby mieszkaniowe	61
4.5.2. Jakość życia	64
4.6. Edukacja publiczna	68
4.6.1. Wykształcenie	68
4.6.2. Szkoły i placówki oświatowe	69
4.7. Kultura, rekreacja i sport	78
4.7.1. Kultura	78
4.7.2. Rekreacja	82
4.7.3. Sport	83
4.8. Ochrona zdrowia i społecznie istotne problemy zdrowotne	87
4.8.1. Zasoby ochrony zdrowia i korzystanie ze świadczeń	87

4.8.2. Niepełnosprawność.....	96
4.8.3. Zaburzenia psychiczne i uzależnienia.....	105
4.8.4. Samobójstwa	108
4.9. Bezpieczeństwo publiczne.....	111
4.10. Organizacje pozarządowe	117
4.11. Pomoc społeczna i wykluczenie społeczne	124
4.11.1. Rodziny korzystające z pomocy społecznej	124
4.11.2. Wykluczenie społeczne.....	130
4.13. Analiza SWOT.....	136
5. Zasoby instytucjonalne w zakresie rozwiązywania problemów społecznych	142
5.1. Infrastruktura i kadra pomocy społecznej	142
5.2. Powiatowy Urząd Pracy	152
5.3. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach	153
5.4. Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych.....	153
5.5. Zespoły interdyscyplinarne	154
5.6. Gminne/Miejskie komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	155
5.7. Instytucje integracji społecznej	156
6. Założenia strategiczne	160
6.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji	160
6.2. Finansowanie realizacji zaplanowanych działań.....	172
6.3. Monitoring i ewaluacja programu	172
6.4. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią.....	173
Spis tabel	181
Spis rycin.....	184
Bibliografia.....	185

Wykaz skrótów

AOS	- ambulatoryjna opieka specjalistyczna
BDL	- Bank Danych Lokalnych
CZP	- Centrum Zdrowia Psychicznego
DPS	- Dom Pomocy Społecznej
GSL	- Informator NFZ o placówkach medycznych (Gdzie się leczyć?)
GUS	- Główny Urząd Statystyczny
INFZ	- Informator NFZ o zawartych umowach
KPP	- Komenda Powiatowa Policji w Tarnowskich Górach
NFZ	- Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	- Organizacje pozarządowe (ang. <i>non governmental organisations</i>)
OIK	- Ośrodek Interwencji Kryzysowej
OPS	- Ośrodek Pomocy Społecznej
OW NFZ	- Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia
PCPR	- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach
PES	- Podmiot Ekonomii Społecznej
PIK	- Punkt Interwencji Kryzysowej
PKE	- Program Korekcyjno-Edukacyjny dla osób stosujących Przemoc Domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030
PO	- placówki oświatowe
POŚ	- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do roku 2033
POZ	- podstawowa opieka zdrowotna
POZP	- Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035
PDON	- Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035
PPPD	Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030
PPS	- placówka poradnictwa specjalistycznego
PPT	- Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla osób stosujących Przemoc Domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030
PPUSP	- Program profilaktyczny w zakresie udzielania specjalistycznej pomocy, w tym w zakresie promowania i

wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030

- PPZP - Powiatowy Program Zapobiegania Przeszeczności oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026
- PRPZ - Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Realizowany w Powiecie Tarnogórskim w latach 2024-2026
- PUP - Powiatowy Urząd Pracy
- PWDL - podmioty wykonujące działalność leczniczą
- RPWDL - Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą
- SRPS - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035
- ŚDS - środowiskowy dom samopomocy
- WSP - Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy im. dr B. Hagera w Tarnowskich Górach Spółka Akcyjna
- WHO - Światowa Organizacja Zdrowia (ang. *World Health Organization*)

Wprowadzenie

Obowiązek przygotowania i wdrażania strategii w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na poziomie powiatu wynika z przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 stanowi dokument o charakterze długofalowym, którego założenia pozostają w zgodzie z kierunkami rozwoju państwa określonymi w dokumentach strategicznych i programowych, a także z obowiązującymi regulacjami prawnymi oraz strategiami i programami przyjmowanymi na poziomie regionalnym i lokalnym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 stanowi dokument sektorowy o złożonej strukturze, obejmujący dwie zasadnicze części. Pierwsza z nich - diagnostyczna - umożliwiła identyfikację kluczowych problemów społeczno-gospodarczych w powiecie, jak również określenie potrzeb mieszkańców. Szczegółowa diagnoza pozwoliła wskazać obszary wymagające interwencji ze strony władz samorządowych oraz pola współpracy z różnymi interesariuszami, w tym instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym. W części diagnostycznej uwzględniono m.in. wyzwania demograficzne, obszar wspierania rodziny, kwestię zatrudnienia, sytuacji mieszkaniowej i ogólnego poziomu życia, bezpieczeństwa publicznego, obszar edukacji publicznej, kultury, sportu i rekreacji, a także problemy społeczne takie jak: przemoc domowa, bezrobocie, niepełnosprawność, uzależnienia, czy wykluczenie społeczne. Ponadto przeanalizowano potencjał podmiotów ekonomii społecznej jako możliwych dostawców usług społecznych w powiecie. Uzupełnieniem diagnozy była analiza zasobów ochrony zdrowia oraz zasobów mających zastosowanie w rozwiązywaniu problemów społecznych.

Druga część dokumentu ma charakter strategiczny i została opracowana na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214], art. 19 pkt 1.

sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu. Zawiera ona określenie celu głównego i celów operacyjnych oraz listę działań służących ich osiągnięciu. W końcowej części Strategii przedstawiono natomiast mechanizmy finansowania planowanych do realizacji działań oraz system monitorowania i oceny ich skuteczności.

Dokument powstał na podstawie analizy danych zastanych w statystyce publicznej, a także na podstawie danych pozyskanych od Starostwa Powiatowego w Tarnowskich Górach oraz jednostek organizacyjnych powiatu, w tym w szczególności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowskich Górach.

Strategia była opracowywana w szczególnie wymagającym okresie dla Powiatu Tarnogórskiego, Województwa Śląskiego oraz całego kraju. Przedłużający się konflikt zbrojny w Ukrainie, a także jego konsekwencje sprawiły, że zarówno władze powiatowe, jak i instytucje publiczne oraz podmioty społeczne stanęły wobec nowych, bezprecedensowych wyzwań. Do najważniejszych zadań należy zapewnienie uchodźcom z Ukrainy odpowiednich warunków życia oraz dostosowanie systemu usług publicznych, w szczególności edukacyjnych i socjalnych, do potrzeb nowo przybyłych mieszkańców. Na kształt i sposób realizacji działań przewidzianych w strategii wpływać będą również inne czynniki, takie jak niestabilność gospodarcza, nowe wyzwania społeczne czy konieczność zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom powiatu. W obliczu dynamicznych zmian społeczno-ekonomicznych konieczne jest elastyczne podejście do przyjętych założeń, stałe monitorowanie sytuacji oraz gotowość do wprowadzania modyfikacji, tak aby działania podejmowane przez władze samorządowe i partnerów społecznych odpowiadały aktualnym potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej.

Celem głównym Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 jest poprawa jakości życia mieszkańców powiatu poprzez zapewnienie przestrzeni i możliwości do rozwoju społeczno-zawodowego, zaspokajania

potrzeb życiowych oraz osiągnięcia pełnej integracji społecznej. Opracowana Strategia ma charakter wielosektorowy, obejmujący realizację przedsięwzięć z obszaru pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, bezpieczeństwa publicznego, a także ekonomii społecznej. Realizacja celu głównego możliwa będzie dzięki działaniom zaplanowanym w ramach następujących celów operacyjnych:

- 1) Wsparcie osób starszych, przewlekle i długotrwale chorych oraz osób z niepełnosprawnościami w zakresie zaspokajania potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem;
- 2) Zwiększanie świadomości społecznej zakresie uzależnień i przemocy domowej oraz wsparcie osób dotkniętych tymi problemami;
- 3) Tworzenie warunków sprzyjających zakładaniu i utrzymaniu rodziny, wsparcie rodzin w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich i rozwijaniu więzi rodzinnych oraz rozwój systemu rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- 4) Ograniczanie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego z powodów ekonomicznych poprzez działania z zakresu aktywizacji zawodowej i kształtowanie polityki rynku pracy zorientowanej na pełne wykorzystanie potencjału mieszkańców powiatu;
- 5) Zwiększanie bezpieczeństwa zdrowotnego i publicznego poprzez działania w obszarze promocji zdrowia i profilaktyki chorób oraz poprawy porządku publicznego.

1. Rola i zadania pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości². Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka³.

² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214], art. 2 ust. 1.

³ Ibidem, art. 3 ust. 1.

Pomoc ta polega w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb⁴. Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu⁵:

- 1) ubóstwa,
- 2) sieroctwa,
- 3) bezdomności,
- 4) bezrobocia,
- 5) niepełnosprawności,
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- 7) przemocy domowej,
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi,
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- 13) alkoholizmu lub narkomanii,
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Usługi społeczne stanowią coraz ważniejszy komponent polityki społecznej, zarówno państwa, jak i jednostek samorządu terytorialnego.

⁴ Ibidem, art. 15.

⁵ Ibidem, art. 7.

Wynika to z szeregu procesów, takich jak zmiany demograficzne związane ze starzeniem się populacji, transformacje rynku pracy, wzrost liczby osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, rosnąca grupa osób z niepełnosprawnościami, a także zmieniające się potrzeby w zakresie kompetencji i kwalifikacji. Istotne znaczenie mają również przeobrażenia w strukturze rodziny, pojawianie się nowych form wykluczenia społecznego oraz nowe zagrożenia socjalne, w tym związane z pandemią, konfliktami zbrojnymi, czy kryzysem ekologicznym. Obok systemu zabezpieczenia dochodów, usługi społeczne stanowią kluczowy obszar polityki społecznej, gdyż przyczyniają się do poprawy kondycji psychofizycznej jednostek i grup społecznych oraz umożliwiają zmianę ich sytuacji życiowej. Profesjonalnie organizowane i dostępne usługi społeczne wywierają bezpośredni wpływ na podnoszenie jakości życia osób i rodzin⁶.

W związku z powyższym konieczne jest podejmowanie działań ukierunkowanych na rozwój usług społecznych, tak aby odpowiadały one na potrzeby osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a w konsekwencji skutecznie rozwiązywały problemy społeczne w lokalnych społecznościach. Zgodnie z aktualnymi badaniami naukowymi oraz wytycznymi Unii Europejskiej w tym zakresie, usługi społeczne powinny być realizowane w warunkach zapewniających optymalną i przyjazną obsługę. Kierunek rozwoju wskazuje na potrzebę ich dalszej deinstytucjonalizacji, co wiąże się przede wszystkim z rozbudową usług środowiskowych świadczonych w miejscu zamieszkania osób wymagających pomocy⁷.

2. Podstawy prawne opracowania dokumentu

Zgodnie z treścią artykułu 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej⁸ do zadań samorządu powiatowego należy: opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy

⁶ Strategia Rozwoju Usług Społecznych polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.), Załącznik do uchwały nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. [M.P. poz. 767].

⁷ Ibidem.

⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit., art. 19 pkt 1.

społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Zgodnie z treścią art. 16b cytowanej ustawy strategia rozwiązywania problemów społecznych na poziomie powiatu powinna zawierać w szczególności⁹:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
 - b) kierunków niezbędnych działań,
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
 - d) wskaźników realizacji działań.

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych uwzględnia usługi społeczne, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych¹⁰. Są to działania z zakresu polityki prorodzinnej, wspierania rodziny, systemu pieczy zastępczej, pomocy społecznej, promocji i ochrony zdrowia, wspierania osób z niepełnosprawnościami, edukacji publicznej, przeciwdziałania bezrobociu, kultury, kultury fizycznej i turystyki, pobudzania aktywności obywatelskiej, mieszkalnictwa, ochrony środowiska oraz reintegracji zawodowej i społecznej¹¹. Ponadto, powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych uwzględnia także zadania publiczne, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie¹². Są to m.in. zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, działalności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, promocji zatrudnienia

⁹ Ibidem, art. 16b ust. 2.

¹⁰ Ibidem, art. 16b ust. 3.

¹¹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych [Dz.U. 2019 poz. 1818 z późn. zm.], art. 2 ust. 1 pkt 1-14.

¹² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit., art. 16b ust. 3.

i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym, działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, działalności na rzecz dzieci i młodzieży, porządku i bezpieczeństwa publicznego, przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym¹³.

Do zadań własnych powiatu w zakresie pomocy społecznej, poza opracowaniem ww. dokumentu strategicznego, należy także¹⁴:

- 1) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;
- 2) przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;
- 3) pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się;
- 4) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, mającym trudności w integracji ze środowiskiem;

¹³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.], art. 4 ust. 1.

¹⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit., art. 19 pkt 2-19.

- 5) prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób;
- 6) realizacja usług wsparcia krótkoterminowego w domach pomocy społecznej;
- 7) prowadzenie mieszkań treningowych lub wspomaganych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 8) prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej;
- 9) udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;
- 10) szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;
- 11) doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu;
- 12) podejmowanie innych działań wynikających z rozeznanych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;
- 13) sporządzanie oceny w zakresie pomocy społecznej;
- 14) utworzenie i utrzymywanie powiatowego centrum pomocy rodzinie, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Ponadto, do zadań z zakresu administracji rządowej w obszarze pomocy społecznej, realizowanych przez powiat należy¹⁵:

- 1) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, w zakresie indywidualnego programu integracji, oraz opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;

¹⁵ Ibidem, art. 20.

- 2) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 3) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
- 4) udzielanie cudzoziemcom pomocy w zakresie interwencji kryzysowej;
- 5) zapewnienie utrzymania oraz rozwoju systemu teleinformatycznego, a także sporządzanie sprawozdawczości i przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego.

Komplementarność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie międzynarodowym

Działania zaplanowane do realizacji w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 wpisują się w następujące międzynarodowe dokumenty strategiczne:

- 1) Europejski Filar Praw Socjalnych;
- 2) Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.,
- 3) Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia;
- 4) Program UE dla zdrowia na lata 2021–2027;
- 5) Światowa Deklaracja Zdrowia „Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku”.

Komplementarność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie krajowym

Działania zaplanowane do realizacji w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 wpisują się w następujące krajowe dokumenty strategiczne:

1. Strategia Rozwoju Usług Społecznych - polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 roku);

2. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030;
3. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030;
4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
6. Strategia Demograficzna 2040;
7. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej;
8. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030;
9. Strategia Zdrowa Przyszłość Ramy Strategiczne Rozwoju Systemu Ochrony Zdrowia na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r.;
10. Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030.

Komplementarność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie regionalnym

Działania zaplanowane do realizacji w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 wpisują się w następujące regionalne dokumenty strategiczne:

1. Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030;
2. Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028;
3. Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025;
4. Wojewódzki program dotyczący wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2023-2027;

5. Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025;
6. Program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie śląskim na lata 2021-2030;
7. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”;
8. Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego 2030;
9. Wojewódzki plan transformacji dla województwa śląskiego na lata 2022-2026: Obszar opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień;
10. Śląski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2024-2030;
11. Wojewódzki program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2024-2030;
12. Wojewódzki program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia oraz przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi na lata 2024-2030;
13. Program przeciwdziałania uzależnieniom w województwie śląskim na lata 2022-2030.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie lokalnym

Działania zaplanowane do realizacji w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 wpisują się w następujące lokalne dokumenty strategiczne:

1. Powiatowy Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035;
2. Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030;

3. Program Korekcyjno-Edukacyjny dla osób stosujących Przemoc Domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030;
4. Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla osób stosujących Przemoc Domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030;
5. Program profilaktyczny w zakresie udzielania specjalistycznej pomocy, w tym w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030;
6. Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Realizowany w Powiecie Tarnogórskim w latach 2024-2026;
7. Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035;
8. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do roku 2033;
9. Powiatowy Program Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026.

3. Metodyka badań

Okres realizacji i materiał badawczy

Działania prowadzące do opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 prowadzono w okresie od 11.08.2025 r. – 04.12.2025 r.

W ramach realizowanych działań dokonano przeglądu i analizy obowiązujących aktów prawnych dotyczących zadań samorządów powiatowych w obszarze polityki społecznej w Polsce oraz pozyskano materiał badawczy, który stanowiły:

- 1) Dane statystyczne pochodzące z następujących ogólnodostępnych baz danych:
 - Bank Danych Lokalnych (BDL; bdl.stat.gov.pl),
 - Rejestr Jednostek Polityki Społecznej (RJPS, rjps.mrips.gov.pl),
 - Rejestry Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego (katowice.uw.gov.pl),

- Rejestr organizacji pozarządowych (spis.ngo.pl),
 - Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą (RPWDL; rpwdl.csioz.gov.pl),
 - Informator NFZ o Zawartych Umowach (INFZ; aplikacje.nfz.gov.pl/umowy),
 - Informator Pacjenta NFZ Gdzie się leczyć? (GSL; gsl.nfz.gov.pl);
- 2) Dane statystyczne i epidemiologiczne publikowane przez Ministerstwo Zdrowia w ramach Bazy Analiz Systemowych i Wdrożeniowych – Mapy Potrzeb Zdrowotnych (basiw.mz.gov.pl);
 - 3) Dane statystyczne zawarte w sprawozdaniach z realizacji zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach za lata 2020-2024 oraz w Raportach o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024;
 - 4) Dane statystyczne pozyskane na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach, Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowskich Górach, Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tarnowskich Górach oraz Powiatowej Komendy Policji w Tarnowskich Górach.

Metody badawcze

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 została opracowana dzięki zastosowaniu następujących metod badawczych:

- 1) Metody statystycznej - obejmującej analizę danych statystycznych celem poznania prawidłowości w zakresie skali problemów społecznych oraz działań na rzecz ich rozwiązywania na terenie powiatu tarnogórskiego,
- 2) Analizy porównawczo-opisowej - obejmującej porównanie danych dotyczących powiatu tarnogórskiego, województwa śląskiego oraz kraju, celem stwierdzenia ich tożsamości całkowitej lub częściowej.

Opracowanie priorytetów w obszarze rozwiązywania problemów społecznych

Priorytety w obszarze rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców powiatu tarnogórskiego wytyczono na podstawie wniosków płynących z analizy pozyskanych danych, a także z uwzględnieniem zadań powiatu wynikających z przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz celów strategicznych Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030¹⁶.

Przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej przytoczono w rozdziale 2 niniejszej Strategii (Podstawy prawne opracowania dokumentu). Z kolei cele strategiczne Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030 są następujące¹⁷:

- 1) Aktywna polityka prorodzinna. Wspieranie właściwego funkcjonowania rodziny, zapewniającej prawidłowy rozwój i opiekę wszystkim jej członkom, zwłaszcza osobom zależnym;
- 2) Rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym. Dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa;
- 3) Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr służb społecznych oraz instytucji wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 4) Wzmocnienie instytucji, organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców regionu oraz skuteczności działań w tym obszarze. Organizowanie społeczności lokalnej;
- 5) Wzmocnienie roli ekonomii społecznej i solidarnej w integracji społeczno-zawodowej oraz w dostarczaniu usług społecznych;
- 6) Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

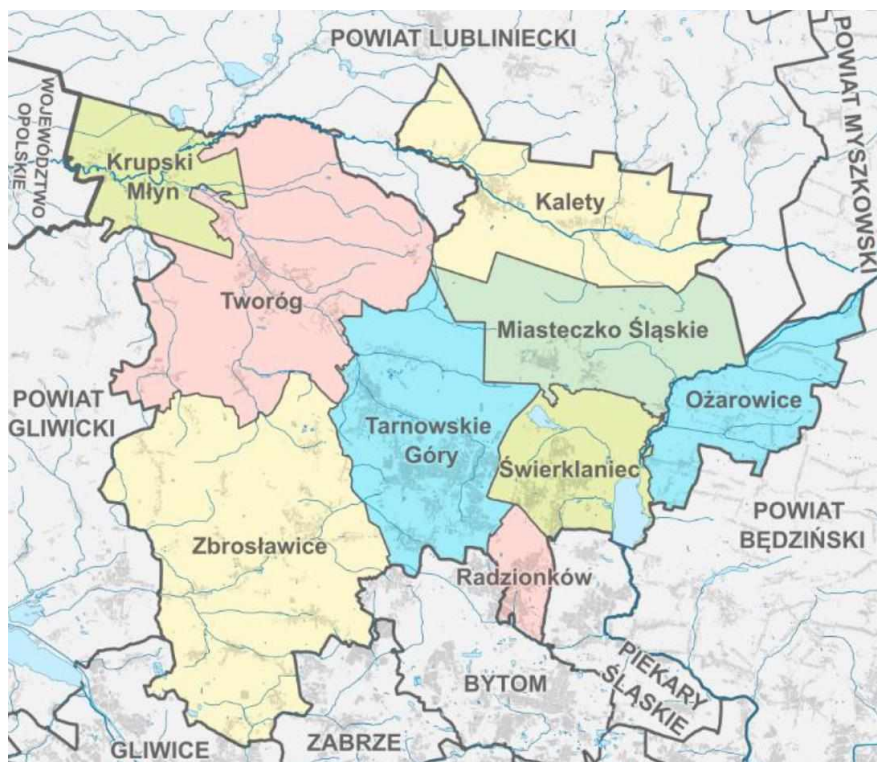
¹⁶ Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, Załącznik do Uchwały nr VI/25/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16.11.2020 r.

¹⁷ Ibidem.

4. Diagnoza sytuacji społecznej

4.1. Położenie administracyjne

Powiat tarnogórski to powiat położony w północno-zachodniej części województwa śląskiego w aglomeracji śląskiej. Siedzibą powiatu jest miasto Tarnowskie Góry, oddalone o około 30 km od siedziby województwa – Katowic. Powiat zajmuje powierzchnię 644 km², co stanowi 5,2% terenu województwa śląskiego. Ponad 30% obszaru powiatu zajmują użytki rolne, z kolei grunty leśne stanowią 50% jego powierzchni. Pod względem administracyjnym Powiat Tarnogórski tworzą cztery gminy miejskie (Tarnowskie Góry, Kalety, Miasteczko Śląskie, Radzionków) oraz pięć gmin wiejskich (Krupski Młyn, Ożarówice, Świerklaniec, Tworóg, Zbrostawice). Pod względem powierzchni największą gminą w powiecie są Zbrostawice a najmniejszą Radzionków. Powiat tarnogórski graniczy z czterema powiatami województwa śląskiego (będzińskim, gliwickim, lublinieckim, myszkowskim), jednym powiatem województwa opolskiego (strzeleckim) oraz z czterema miastami na prawach powiatu województwa śląskiego (Bytomiem, Gliwicami, Piekarami Śląskimi, Zabrzem). Podział administracyjny Powiatu Tarnogórskiego przedstawiono na rycinie 1.

Ryc. 1. Podział administracyjny Powiatu Tarnogórskiego

Źródło: Raportu o stanie Powiatu Tarnogórskiego za 2024 rok

Powiat tarnogórski charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem przestrzennym. Południowa jego część ma typowo zurbanizowany i przemysłowy charakter, natomiast w północno-zachodnich i wschodnich rejonach dominują tereny leśne. Lasy zajmują około 50% powierzchni powiatu i stanowią fragment rozległego kompleksu Lasów Lublinieckich. Atrakcyjność turystyczną regionu podnoszą także zbiorniki wodne, zlokalizowane przede wszystkim na terenie gminy Świerklaniec (Zbiornik Nakło-Chechło, Zbiornik Kozłowa Góra) oraz Kalety (Jezioro Zielona), jak również liczne obiekty zabytkowe i inne miejsca o walorach krajoznawczych¹⁸.

Powiat tarnogórski należy do obszarów o bardzo korzystnym układzie komunikacyjnym, co stanowi jeden z jego istotnych atutów rozwojowych. Przez teren powiatu przebiegają ważne szlaki drogowe o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, w tym droga krajowa DK11 łącząca region Śląska z Wielkopolską i Pomorzem, a także droga krajowa

¹⁸ Program ochrony środowiska dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do roku 2033, bip.tarnogorski.pl.

DK78 pełniąc funkcję korytarza komunikacyjnego między południową a centralną częścią kraju. Szczególne znaczenie ma także autostrada A1, stanowiąca główną oś transportową północ-południe w Polsce oraz droga ekspresowa S1, zapewniająca szybkie połączenie z aglomeracją katowicką i innymi częściami województwa. Dobre skomunikowanie uzupełnia gęsta sieć dróg wojewódzkich (nr 789, 907, 908, 911, 912 i 913), które zapewniają powiązania wewnątrzregionalne i usprawniają codzienną mobilność mieszkańców¹⁹. W południowo-wschodniej części powiatu, w gminie Ożarowice, zlokalizowany jest Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice-Pyrzowice, będący jednym z największych lotnisk w Polsce, obsługujący zarówno ruch pasażerski, jak i towarowy. Jego obecność umożliwia szybkie połączenia z innymi regionami kraju i Europy. Lotnisko w roku 2024 obsłużyło prawie 6,4 mln. pasażerów²⁰.

4.2. Sytuacja demograficzna

Struktura demograficzna, ukształtowana w wyniku procesów zachodzących w przeszłości, wywiera bezpośredni wpływ na dynamikę przyszłych zjawisk demograficznych i społecznych. Analiza kluczowych cech oraz procesów społecznych stanowi jednocześnie podstawę do oceny dotychczas podejmowanych działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. Pozwala to formułować wnioski dotyczące niezbędnych modyfikacji – zarówno w zakresie intensywności podejmowanych interwencji, jak i ich charakteru.

Powiat zamieszkuje 138 856 osób (stan na 31 grudnia 2024 roku wg danych GUS). Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba mieszkańców zmniejszyła się o 0,1%. Najbardziej zaludnioną gminą w powiecie jest gmina miejska Tarnowskie Góry (ponad 61,2 tys. mieszkańców), najmniej – gmina wiejska Krupski Młyn (niespełna 3 tys. mieszkańców). W 2024 roku w powiecie tarnogórskim liczba kobiet była wyższa od liczby mężczyzn – stanowiły one 51,7% ogólnej liczby ludności powiatu (71 728 kobiet), z kolei

¹⁹ Serwis GDDKiA, drogi.gddkia.gov.pl.

²⁰ Katowice Airport, Statystyki roczne, katowice-airport.com.

udział mężczyzn wyniósł wówczas 48,3% (67 128 mężczyzn). Analiza zmian liczby ludności w latach 2020-2024 pozwala zauważyć tendencje rosnące w gminach wiejskich oraz tendencje malejące w gminach miejskich. Wzrost liczby ludności nastąpił w gminach wiejskich: Świerklaniec (o 3,2%), Zbrosławice (o 1,6%) i Ożarówce (o 1,4%), natomiast spadek w miastach: Miasteczko Śląskie (-3,3%), Kalety (-2,2%) i Radzionków (-1,6%). Dwoma gminami wiejskimi, w których liczba ludności w 2024 roku okazała się niższa niż w 2020 roku, były gminy: Tworóg (-0,6%) oraz Kupski Młyn (-3,7%). Wśród gmin miejskich jedynie w Tarnowskich Górach w latach 2020-2024 stwierdzono minimalny przyrost liczby ludności, na poziomie 0,1%. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli I.

Tab. I. Liczba ludności w powiecie tarnogórskim w roku 2020 ogółem oraz w roku 2024 w podziale na płeć i gminy

Obszar	2020	2024			2020-2025
	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	trend 5-letni
Kalety	8 275	4 147	3 947	8 094	-2,2%
Miasteczko Śląskie	7 133	3 588	3 313	6 901	-3,3%
Radzionków	16 244	8 317	7 672	15 989	-1,6%
Tarnowskie Góry	61 251	31 866	29 344	61 210	+0,1%
Krupski Młyn	3 083	1 514	1 455	2 969	-3,7%
Ożarówce	5 845	3 044	2 882	5 926	+1,4%
Świerklaniec	12 783	6 789	6 404	13 193	+3,2%
Tworóg	8 215	4 205	3 960	8 165	-0,6%
Zbrosławice	16 154	8 258	8 151	16 409	+1,6%
Powiat tarnogórski	138 983	71 728	67 128	138 856	-0,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Analiza struktury ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2024 wskazuje na wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (+1,4%) na rzecz spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym (-1,4%). W roku 2024 udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wyniósł w powiecie tarnogórskim 18% (25 007 osób), w wieku produkcyjnym – 57,9% (80 458 osób), natomiast w wieku poprodukcyjnym – 24% (33 391). Najwyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym odnotowano w gminie Zbrosławice (19,6%) oraz

Świerklaniec (19,4%), z kolei najwyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym – w gminie Krupski Młyn (26,7%). Powiat tarnogórski cechował się w 2024 roku wyższym, w porównaniu do województwa śląskiego, udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności (18% vs. 17%), a także niższym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym (24% vs. 25,3%). Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w analizowanym okresie była w powiecie tarnogórskim zbliżona do tej obserwowanej w kraju ogółem. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli II oraz III.

Tab. II. Ludność w powiecie tarnogórskim według ekonomicznych grup wieku w podziale na gminy w roku 2024

Obszar	Wiek przedprodukcyjny		Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny		Ogółem	
	liczba	%*	liczba	%*	liczba	%*	liczba	%
Kalety	1 345	16,6	4 754	58,7	1 995	24,6	8 094	100,0
Miasteczko Śląskie	1 169	16,9	4 074	59,0	1 658	24,0	6 901	100,0
Radzionków	2 884	18,0	9 020	56,4	4 085	25,5	15 989	100,0
Tarnowskie Góry	10 809	17,7	35 053	57,3	15 348	25,1	61 210	100,0
Krupski Młyn	483	16,3	1 692	57,0	794	26,7	2 969	100,0
Ożarówice	1 082	18,3	3 482	58,8	1 362	23,0	5 926	100,0
Świerklaniec	2 558	19,4	7 849	59,5	2 786	21,1	13 193	100,0
Tworóg	1 456	17,8	4 784	58,6	1 925	23,6	8 165	100,0
Zbrośławice	3 221	19,6	9 750	59,4	3 438	21,0	16 409	100,0
Powiat tarnogórski	25 007	18,0	80 458	57,9	33 391	24,0	138 856	100,0
Powiat tarnogórski – rok 2020	25 022	18,0	82 544	59,5	31 417	22,6	138 983	100,0
Trend 5-letni (%)	--	--	--	-1,4	--	+1,4	--	--

* suma może nie wynosić 100% ze względu na zaokrąglenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Tab. III. Ludność w powiecie tarnogórskim według ekonomicznych grup wieku na tle województwa śląskiego i kraju w roku 2024

Obszar	Wiek przedprodukcyjny		Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny		Ogółem	
	liczba	%*	liczba	%*	liczba	%*	liczba	%
Powiat tarnogórski	25 007	18,0	80 458	57,9	33 391	24,0	138 856	100,0
Województwo śląskie	731 352	17,0	2 472 652	57,6	1 087 437	25,3	4 291 441	100,0
Polska	6 744 961	18,0	21 834 117	58,2	8 910 009	23,8	37 489 087	100,0

* suma może nie wynosić 100% ze względu na zaokrąglenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Ocenę sytuacji demograficznej warto pogłębić o analizę wartości wskaźników obciążenia demograficznego. Pierwszy z nich określa, ile osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. W powiecie tarnogórskim w 2024 roku wskaźnik ten wynosił 72,6, co było

wartością wyższą od średniej dla kraju, ale niższą od wartości średniej dla województwa śląskiego. Drugi ze wskaźników, ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, wskazuje na znacznie korzystniejszą sytuację powiatu tarnogórskiego na tle województwa śląskiego. Wskaźnik dla powiatu w roku 2024 wynosił ok. 133 osób, podczas gdy w województwie ukształtował się na poziomie ok. 149 osób (w Polsce ok. 132 osób). Ostatni ze wskaźników określa ile osób w wieku poprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. W powiecie tarnogórskim (41,5) odnotowano w analizowanym okresie wartość wyższą od średniej krajowej (40,8), ale niższą od średniej wojewódzkiej (44,0). Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi jest w powiecie tarnogórskim niższy, w porównaniu do województwa śląskiego (32,1 vs. 34,1), ale wyższy niż średnia dla kraju (31,8). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli IV.

Tab. IV. Wskaźniki obciążenia demograficznego w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego i kraju w roku 2024

Województwo	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi*
Powiat tarnogórski	72,6	133,5	41,5	32,1
województwo śląskie	73,6	148,7	44,0	34,1
kraj	71,7	132,1	40,8	31,8

* Liczba osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

W roku 2024 w powiecie tarnogórskim odnotowano 783 urodzenia żywe oraz 1 516 zgonów, w związku z czym przyrost naturalny wyniósł - 733. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w roku 2024 w powiecie tarnogórskim wyniósł -5,27 i był niższy od wartości z roku 2020. Podobnie było w przypadku wskaźnika urodzeń żywych, który w roku 2020 wynosił 8,68/1 000 ludności, natomiast w roku 2024 - 5,63/1 000 ludności. W analizowanym okresie odnotowano także spadek wskaźnika zgonów

(11,94/1 000 ludności w roku 2020 vs. 10,9/1 000 ludności w roku 2024). Najwyższy przyrost naturalny, mimo że nadal ujemny, odnotowano w gminie Zbrośławice (-1,7/1 000 ludności), najniższy – w gminie Krupski Młyn (-6,69) oraz Kalety (-6,64). Przyrost naturalny w powiecie tarnogórskim na 1 000 ludności w analizowanym okresie był w powiecie tarnogórskim wyższy, w porównaniu do województwa śląskiego, ale niższy w porównaniu do kraju ogółem. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli V oraz VI.

Tab. V. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1 000 ludności w powiecie tarnogórskim w podziale na gminy

Obszar	Urodzenia żywe na 1000 ludności		Zgony na 1000 ludności		Przyrost naturalny na 1000 ludności	
	2020	2024	2020	2024	2020	2024
Kalety	6,27	4,18	13,73	10,82	-7,47	-6,64
Miasteczko Śląskie	10,23	5,49	14,71	11,27	-4,48	-5,78
Radzionków	9,29	5,24	11,63	10,11	-2,34	-4,87
Tarnowskie Góry	8,82	5,70	11,93	11,40	-3,12	-5,70
Krupski Młyn	8,12	4,69	10,07	11,38	-1,95	-6,69
Ożarówice	9,39	4,55	10,24	14,99	-0,85	-10,44
Świerklaniec	7,98	5,30	8,68	9,47	-0,70	-4,17
Tworóg	9,34	6,20	14,44	11,91	-5,10	-5,71
Zbrośławice	8,13	7,06	12,42	8,77	-4,28	-1,70
Powiat tarnogórski	8,68	5,63	11,94	10,90	-3,27	-5,27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Tab. VI. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1 000 ludności w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego i kraju w roku 2024

Obszar	Urodzenia żywe na 1000 ludności	Zgony na 1000 ludności	Przyrost naturalny na 1000 ludności
Powiat tarnogórski	5,63	10,90	-5,27
Województwo śląskie	5,90	11,95	-6,05
Polska	6,70	10,88	-4,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Według ostatnich danych GUS w roku 2024 w Polsce przeciętna długość życia mężczyzn w momencie urodzenia wynosiła 74,9 lat, a kobiet była o 7,4 roku dłuższa i wynosiła 82,3 lat. W województwie śląskim było to odpowiednio dla mężczyzn 74,7 oraz dla kobiet 81,4. W podregionie

bytomskim, do którego należy administracyjnie powiat tarnogórski, przeciętna długość życia mężczyzn w momencie urodzenia w roku 2024 wynosiła 74,5 lat i była to wartość nieznacznie niższa w porównaniu do województwa oraz kraju. Podobnie było w przypadku przeciętnej długości życia kobiet w momencie urodzenia (80,8 lat z większą różnicą do wartości wojewódzkiej i krajowej). Analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku przeciętnego dalszego trwania życia w wieku 60 lat – w analizowanym okresie wartości te w przypadku podregionu bytomskiego są niższe, w porównaniu do kraju i województwa śląskiego (tabela VII).

Tab. VII. Przeciętne dalsze trwanie życia (w latach) w momencie narodzin oraz w wieku 60 lat w podregionie bytomskim, województwie śląskim i Polsce w roku 2024

Obszar	Przeciętne dalsze trwanie życia w momencie narodzin		Przeciętne dalsze trwanie życia w wieku 60 lat	
	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
Podregion bytomski	80,8	74,5	23,4	19,3
Województwo śląskie	81,4	74,7	23,9	19,6
Polska	82,3	74,9	24,5	19,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Wnioski

- 1) Liczba mieszkańców powiatu tarnogórskiego w okresie 2020-2024 była względnie stabilna, jednak uwidoczniło się różnice między gminami (wzrost w gminach wiejskich, spadek w miejskich).
- 2) Kobiety stanowią większość populacji powiatu, co jest zgodne z tendencją ogólnopolską.
- 3) Struktura wieku wykazuje w powiecie stosunkowo wysoki udział osób w wieku przedprodukcyjnym, co jest sytuacją korzystniejszą w porównaniu do wojewódzkiej.
- 4) O prawie 1,5% wzrósł w latach 2020-2024 udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności powiatu, co wskazuje na starzenie się populacji.
- 5) Wskaźniki obciążenia demograficznego w powiecie tarnogórskim są wyższe niż wartości krajowe, ale niższe niż wartości wojewódzkie.

- 6) Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi jest w powiecie tarnogórskim niższy, w porównaniu do województwa śląskiego, ale wyższy niż współczynnik dla kraju.
- 7) Przyrost naturalny, zarówno w roku 2024, jak i w latach poprzednich, był ujemny, co potwierdza pogłębiający się kryzys demograficzny. Przyrost naturalny w powiecie tarnogórskim na 1 000 ludności w roku 2024 był w powiecie tarnogórskim wyższy, w porównaniu do województwa śląskiego, ale niższy w porównaniu do kraju ogółem.
- 8) Liczba urodzeń na 1 000 ludności spadła w okresie ostatnich 5 lat o ponad 35%. Wskaźnik ten w roku 2024 był w powiecie tarnogórskim niższy, w porównaniu do województwa śląskiego oraz kraju.
- 9) Liczba zgonów na 1 000 ludności spadła w okresie ostatnich 5 lat o ponad 8%. Wskaźnik ten w roku 2024 był w powiecie tarnogórskim niższy, w porównaniu do województwa śląskiego, ale wyższy w porównaniu do kraju ogółem.
- 10) Oczekiwana długość życia mieszkańców powiatu (na podstawie danych podregionu bytomskiego) jest niższa niż średnia dla województwa i kraju – zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn.

Rekomendacje

- 1) Prowadzenie aktywnej i świadomej polityki ludnościowej w powiecie poprzez realizację efektywnych działań z zakresu polityki prorodzinnej, pronatalistycznej, migracyjnej, a także inicjatyw promujących zatrudnienie w ramach zrównoważonego rynku pracy.
- 2) Prowadzenie działań zachęcających do osiedlania się w powiecie tarnogórskim osób młodych, będących w wieku produkcyjnym.
- 3) Inicjowanie działań na rzecz poprawy jakości środowiska naturalnego, która wpływa na poziom wielu wskaźników demograficznych oraz na jakość życia mieszkańców regionu.
- 4) Wspieranie aktywności społecznej seniorów poprzez rozwój klubów seniora, wolontariatu i programów opieki środowiskowej w odpowiedzi na rosnącą liczbę osób w wieku poprodukcyjnym.

- 5) Wspieranie aktywizacji zawodowej i społecznej osób starszych, aby przeciwdziałać skutkom starzenia się populacji i poprawić jakość życia seniorów.
- 6) Promowanie zdrowia i realizacja działań profilaktycznych, które pozwolą wydłużyć oczekiwaną długość życia mieszkańców powiatu.
- 7) Wspieranie inicjatyw promujących zdrowy styl życia, aktywność fizyczną i prewencję chorób przewlekłych, szczególnie wśród osób w wieku produkcyjnym i seniorów.
- 8) Wzmacnianie współpracy międzygminnej w zakresie monitorowania zmian demograficznych i planowania działań rozwojowych w oparciu o prognozy ludnościowe.
- 9) Inicjowanie programów edukacyjnych i informacyjnych na temat wyzwań demograficznych oraz roli rodziny w rozwoju lokalnej społeczności
- 10) Rozwijanie działań integrujących pokolenia tj. wspólnych inicjatyw młodzieży i seniorów, które sprzyjają budowaniu więzi społecznych i solidarności międzypokoleniowej.

4.3. Rodzina

Rodzina stanowi podstawowe i naturalne środowisko rozwoju jednostki, pełniąc rolę kluczowej instytucji społecznej, która poprzez realizację swoich funkcji współkształtuje strukturę społeczną. Zaspokajając potrzeby swoich członków, będących jednocześnie częścią szerszej wspólnoty, oddziałuje zarówno na funkcjonowanie społeczeństwa, jak i sama podlega wpływom uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, politycznych i kulturowych. Rodzina postrzegana jest także jako fundament życia społecznego, a jej dobrostan należy do najważniejszych wartości uznawanych przez Polaków²¹. Rodzina wg definicji GUS²² to dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) - osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko.

²¹ Fundacja CBOS, Rodzina – jej znaczenie i rozumienie, komunikat z badań nr 22/2019.

²² Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, Rodzina biologiczna, stat.gov.pl.

Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym lub większą liczbą dzieci.

4.3.1. Struktura rodziny

Na przestrzeni ostatnich lat struktura rodziny uległa zmianie. Przede wszystkim zmieniła się liczebność rodziny. Obecnie rodzinę tworzą rodzice i zazwyczaj jedno dziecko. Z danych najnowszego Narodowego Spisu Powszechnego ²³ wynika, że w 2021 roku w województwie śląskim mieszkało ogółem 1 258,5 tys. rodzin, które stanowiły 11,9% wszystkich rodzin w Polsce. W roku 2011²⁴ było to 1 357,1 (spadek o 7,3 pp.). W strukturze rodzin małżeństwa z dziećmi stanowiły 42,8%, samotne matki z dziećmi - 19,2%, samotni ojcowie z dziećmi - 3,5%, zaś związki niesformalizowane z dziećmi - 5%. W roku 2011 było to odpowiednio: 49,1%, 18,1%, 2,9%, 1,6%. W porównaniu do wyników NSP 2011 w województwie śląskim zauważono spadek liczby małżeństw bez dzieci (o 0,4 pp.), znaczący spadek liczby małżeństw z dziećmi (o 6,3 pp.), wzrost liczby rodziców samotnie wychowujących dzieci (o 1,7 pp.) oraz wzrost liczby rodzin tworzonych bez jakiegokolwiek formalnego związku ogółem (o 5,2 pp.). W 2021 roku w województwie śląskim, w stosunku do kraju, odnotowano wyższy odsetek małżeństw bez dzieci i partnerów bez dzieci, niższy natomiast odsetek małżeństw z dziećmi, partnerów z dziećmi, a także matek i ojców z dziećmi (tabela VIII).

Tab. VIII. Rodziny według typów w Polsce i województwie śląskim w latach 2011 i 2021

NSP	Dane	Ogółem	Małżeństwa		Związki niesformalizowane		Matki z dziećmi	Ojcowie z dziećmi
			bez dzieci	z dziećmi	bez dzieci	z dziećmi		
Polska								
2011	n	10 972	2 696	5 456	145 182	171 323	2 174	328
	%	547	420	760	1,3	1,6	283	580
2021	n	10 618	2 492	4 663	329 988	565 455	2 195	371
	%	535	516	677			529	370

²³ Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021, stat.gov.pl.

²⁴ Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2011, stat.gov.pl.

	%	100,0	23,5	43,9	3,1	5,3	20,7	3,5
Województwo śląskie								
2011	n	1 357 110	366 185	666 401	18 418	21 318	245 085	39 703
	%	100,0	27,0	49,1	1,4	1,6	18,1	2,9
2021	n	1 258 494	331 807	539 016	39 396	62 874	241 449	43 952
	%	100,0	26,4	42,8	3,1	5,0	19,2	3,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP 2021 oraz NSP 2011, bdl.stat.gov.pl

W roku 2021 wśród ogółu rodzin dominowały te bez dzieci w wieku 0-24 lat na utrzymaniu – było to 37,7%. Pozostałą część stanowiły rodziny z 1 dzieckiem (31,2%), z 2 dzieci (24,4%) oraz z 3 dzieci i więcej (6,7%). Jeszcze w roku 2011 wśród ogółu rodzin dominowały te z 1 dzieckiem na utrzymaniu – było to 35,8%. Pozostałą część stanowiły rodziny bez dzieci (32,9%), z 2 dzieci (23,6%) oraz z 3 dzieci i więcej (8%). Dane z NSP 2021 nie zostały jeszcze opublikowane na poziomie powiatów, dlatego też przedstawiono powyżej dane dla województwa śląskiego.

W latach 2020-2024 liczba zawieranych małżeństw zawieranych w powiecie tarnogórskim uległa zmniejszeniu o 7 pp. (z 500 w roku 2020 do 465 w roku 2024). W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców liczba małżeństw zawartych w powiecie w 2024 roku wyniosła 3,3 i była nieco niższa niż średnia dla województwa śląskiego (3,5) i kraju (3,6). W analizowanym okresie wzrosła o 16 pp. liczba rozwodów (z 212 w roku 2020 do 246 w roku 2024). W przeliczeniu na 10 000 mieszkańców liczba rozwodów w powiecie w 2024 roku wyniosła 17,7 i była wyższa niż średnia dla województwa śląskiego (17,2) i kraju (15,3). Szczególnie niekorzystnie rozpad rodziny wpływa na dzieci, tymczasem w 2024 roku w województwie śląskim 56,6% ogółu rozwodów orzeczono w rodzinach z dziećmi. Rozwody małżeństw bez małoletnich dzieci stanowiły 43,4%. Odsetek rozwodzących się małżeństw z 1 dzieckiem wynosił 30,8%, z 2 dzieci – 21,7%, z 3 i więcej dzieci – 4,0%²⁵. Należy przy tym wspomnieć, że województwo śląskie w 2023 roku, wraz z województwem świętokrzyskim, należało do grupy województw z

²⁵ GUS, Bank danych lokalnych, bdl.stat.gov.pl.

najniższym wskaźnikiem przeciętnej liczby małoletnich dzieci w rozwodzących się małżeństwach – 1,51 (dla Polski wskaźnik ten wynosił 1,54). Sądy w województwie śląskim w roku 2023 najczęściej powierzały wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi matce i ojcu (70,4% ogółem rozwiedzionych małżeństw posiadających małoletnie dzieci; w Polsce 73,7%), matce (25,1%; w Polsce 21,8%), natomiast rzadko ojcu (2,7%; w Polsce 2,5%)²⁶.

Realizacja spójnej polityki rodzinnej stanowi istotny warunek skutecznych działań na rzecz wspierania rodziny na poziomie powiatu w kontekście aktualnych wyzwań demograficznych. Utrzymująca się od wielu już lat niska dzietność²⁷ w podregionie bytomskim, do którego przynależy administracyjnie powiat tarnogórski (1,01 w roku 2024), przyczyniać się może do postępującego procesu starzenia się społeczeństwa, co w dłuższej perspektywie prowadziło będzie do spadku liczby ludności oraz przekształceń jej struktury. Zjawiska te stanowią istotne problemy społeczne i mogą generować poważne konsekwencje dla sytuacji ekonomicznej. W związku z tym jednym z priorytetowych kierunków działań w obszarze polityki społecznej staje się zwiększenie liczby urodzeń. Jak już wspomniano w części dot. opisu sytuacji demograficznej, przyrost naturalny w powiecie tarnogórskim w roku 2024 wyniósł -5,27/1 000 ludności. Wskaźnik ten miał wartość dodatnią ostatnio w roku 2012 (0,3)²⁸.

4.3.2. Dzieci i młodzież

W powiecie tarnogórskim w 2024 roku, jak już przedstawiono w części dot. sytuacji demograficznej, udział osób w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) wynosił 18,0% (w Polsce również 18%, w województwie śląskim – 17%). Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w powiecie w roku 2024 (25 007 osób) jest bardzo zbliżona do tej z roku 2020 (25 022 osoby). Do gmin powiatu tarnogórskiego charakteryzujących

²⁶ Główny Urząd Statystyczny, Rocznik Demograficzny 2024, Warszawa 2024.

²⁷ Dzietność kobiet - przeciętna liczba dzieci, którą urodziłaby kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15—49 lat), przy założeniu że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną wśród kobiet w badanym roku (Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, stat.gov.pl).

²⁸ GUS, Bank danych lokalnych, bdl.stat.gov.pl.

się w 2024 roku najwyższymi odsetkami osób w wieku przedprodukcyjnym należały: Zbrosławice (19,6%), Świerklaniec (19,4%), Ożarówce (18,3%) oraz Radzionków (18%). Najniższe wartości omawiany wskaźnik osiągnął w gminie Krupski Młyn (16,3%), Kalety (16,6%) oraz Miasteczko Śląskie (16,9%). Według danych GUS liczba dzieci i młodzieży w 2024 roku w powiecie tarnogórskim w poszczególnych przedziałach wieku liczyła: 0-2 lat (2 632 osoby), 3-6 lat (5 238 osób), 7-12 lat (9 170 osób), 13-15 lat (4 889 osób), 16-18 lat (4 373 osoby).

Kluczowym elementem dla wspierania dzietności i funkcjonowania rodziny jest zapewnienie dostępu do żłobków, które umożliwiają godzenie życia rodzinnego z zawodowym. Dostępne i dobrze zorganizowane formy opieki nad najmłodszymi dziećmi zwiększają poczucie bezpieczeństwa rodziców, którzy mogą podejmować aktywność zawodową bez rezygnacji z planów prokreacyjnych. Dla wielu młodych rodzin brak instytucjonalnej opieki stanowi barierę w decyzji o posiadaniu kolejnego dziecka, dlatego też rozwój sieci żłobków realnie może przyczynić się do poprawy warunków demograficznych powiatu. W 2024 roku w powiecie tarnogórskim w ramach opieki nad dzieckiem do lat 3 funkcjonowało 14 żłobków (o 3 więcej niż miało to miejsce w roku 2020) oraz 5 klubów dziecięcych (o 1 więcej). W powiecie tarnogórskim na 1000 dzieci w wieku do lat 3 przypada 278 miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych (w województwie śląskim – 285, w Polsce - 272). Liczba miejsc w ww. podmiotach wzrosła w okresie 2020-2024 o 40% (z 521 do 732). W samych żłobkach w roku 2024 było 641 miejsc, natomiast z opieki w tych instytucjach korzystało 550 dzieci, stanowiących 20,9% ogółu populacji do lat 3 (w roku 2020 było to 10,2% populacji w tym wieku). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli IX.

Tab. IX. Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024

Podgrupa danych	2020	2021	2022	2023	2024
Dzieci w wieku do 3 lat ogółem	3 826	3 649	3 367	2 945	2 632
Dzieci objęte opieką w żłobkach	390	423	512	538	550
Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	10,2	11,6	15,2	18,3	20,9

Żłobki	11	9	14	15	14
Kluby dziecięce	4	4	3	3	5
Miejsca ogółem (łącznie z oddziałami/klubami dziecięcymi)	521	492	569	636	732
Miejsca w żłobkach	441	413	525	592	641
Miejsca w klubach dziecięcych	80	79	44	44	91
Dzieci w żłobkach, oddziałach/klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	102	116	152,1	182,7	209,0
Miejsca w żłobkach, oddziałach/klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	136	135	169	216	278

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

4.3.3. Świadczenia wychowawcze i na rzecz rodziny

Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Świadczenie wychowawcze przysługuje do dnia ukończenia przez dziecko 18 roku życia. Program „Rodzina 500+” jako systemowe wsparcie rodzin został wprowadzony 1 kwietnia 2016 roku, a jego celem jest poprawa sytuacji materialnej polskich rodzin (przede wszystkim ograniczenie ubóstwa wśród dzieci) oraz stworzenie warunków ułatwiających podejmowanie decyzji o powiększeniu rodziny (cel pronatalistyczny). Od 1 stycznia 2024 r. wysokość świadczenia wychowawczego wynosi 800 zł miesięcznie na dziecko²⁹. Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które wypłacono świadczenia wychowawcze 800 plus w powiecie tarnogórskim wyniosła w roku 2023 prawie 24,7 tys. i była o 7,4% wyższa w porównaniu do roku 2020 (wówczas było to niespełna 23 tys. dzieci). Jediną gminą w powiecie, w przypadku której w analizowanym okresie odnotowano spadek przeciętnej liczby dzieci, na które przyznano omawiane świadczenie wychowawcze, była gmina Krupski Młyn (tabela X).

Tab. X. Przeciętna miesięczna liczba dzieci w powiecie tarnogórskim, na które wypłacono świadczenia wychowawcze 800 plus w latach 2020-2023 w podziale na gminy

Obszar	2020	2021	2022	2023	Trend 4-letni
--------	------	------	------	------	---------------

²⁹ Informacje MRPiPS, Rodzina 800 plus, gov.pl.

Kalety	1 200	1 209	bd.	1 290	+7,5%
Miasteczko Śląskie	1 167	1 189	bd.	1 199	+2,7%
Radzionków	2 697	2 741	bd.	2 808	+4,1%
Tarnowskie Góry	10 111	10 306	bd.	11 018	+9,0%
Krupski Młyn	447	433	bd.	421	-5,9%
Ożarowice	1 045	1 058	bd.	1 099	+5,1%
Świerklaniec	2 319	2 335	bd.	2 492	+7,5%
Tworóg	1 259	1 282	bd.	1 342	+6,6%
Zbrostawice	2 746	2 838	bd.	3 030	+10,3%
Powiat tarnogórski	22 990	23 391	24 449	24 698	+7,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji finansowej, spełniające obowiązujące w danym roku kalendarzowym kryterium dochodowe, mogą dodatkowo korzystać ze wsparcia w postaci zasiłku rodzinnego, mającego na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Średniomiesięczna liczba świadczeń zasiłku rodzinnego na 1 tys. mieszkańców w wieku do 24 roku życia w roku 2023 w powiecie tarnogórskim wyniosła 81,3 i była zbliżona do średniej wojewódzkiej (82,7), ale znacznie niższa od średniej krajowej (112,8). We wskazanym roku w powiecie tarnogórskim wypłacono zasiłki rodzinne na 2 647 dzieci, co w porównaniu do roku 2020, kiedy było ich 4 567, oznacza spadek na poziomie 42%. Najwyższy spadek w przypadku analizowanych danych odnotowano w okresie 2020-2023 w gminie Ożarowice (-64%) oraz Krupski Młyn (-61,4%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XI.

Tab. XI. Liczba dzieci w powiecie tarnogórskim, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w latach 2020-2023 w podziale na gminy

Obszar	2020	2021	2022	2023	Trend 4-letni
Kalety	369	297	253	246	-33,3%
Miasteczko Śląskie	291	224	184	153	-47,4%
Radzionków	481	415	336	276	-42,6%
Tarnowskie Góry	1 985	1 768	1 405	1 195	-39,8%
Krupski Młyn	101	75	56	39	-61,4%

Ożarówice	164	124	98	59	- 64,0%
Świerklaniec	411	337	273	212	- 48,4%
Tworóg	252	204	176	154	- 38,9%
Zbrosławice	513	428	365	313	- 39,0%
Powiat tarnogórski	4 567	3 872	3 146	2 647	- 42,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

4.3.4. Piecza zastępcza

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. System ten obejmuje formy rodzinne oraz instytucjonalne. Zadania związane z organizacją pieczy zastępczej realizowane są przez jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego³⁰. W przypadku Powiatu Tarnogórskiego jest to Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach (PCPR). PCPR realizuje m.in. zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej, zapewnianie osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczę³¹.

W trosce o dobro dzieci całkowicie lub częściowo pozbawionych opieki rodziców, w celu zaspokojenia ich podstawowych praw do wzrastania w środowisku rodzinnym, w powiecie realizowany jest **Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Realizowany w Powiecie Tarnogórskim w latach**

³⁰ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 49].

³¹ Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Realizowany w Powiecie Tarnogórskim w latach 2024-2026, bip.tarnogorski.pl.

2024-2026. Adresatami programu są: rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, rodziny pomocowe, pełnoletni wychowankowie rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, osoby opuszczające rodzinną i instytucjonalną pieczę zastępczą, dzieci umieszczone w pieczy zastępczej, rodzice dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Celem nadrzędnym programu rozwoju pieczy zastępczej jest zapewnienie opieki i wsparcia dzieciom i młodzieży z terenu Powiatu Tarnogórskiego, których rodzice nie są w stanie czasowo lub trwale takiej opieki nad nimi sprawować, w szczególności poprzez umożliwienie im wzrastania w środowisku rodzinnej pieczy zastępczej. Zadania zaplanowane do realizacji, ujęte w cele operacyjne, mają charakter profilaktyczny, prewencyjny, a także służą zwalczaniu problemu (jakim jest brak opieki nad dziećmi) i jego negatywnych konsekwencji. Program ma również na celu ograniczanie liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej³². Cel główny realizowany jest przy pomocy następujących celów operacyjnych³³:

- 1) Zapewnienie opieki zastępczej dla dzieci w ramach zasobów wewnątrzrodzinnych;
- 2) Edukacja społeczna i promocja rodzicielstwa zastępczego jako formy opieki nad opuszczonym dzieckiem – Akcja Kangurkowo;
- 3) Tworzenie nowych miejsc opieki i wychowania dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej;
- 4) Profesjonalizacja rodzicielstwa zastępczego poprzez tworzenie zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka;
- 5) Wspieranie merytoryczne istniejących rodzin zastępczych;
- 6) Integracja środowiska rodzin zastępczych;
- 7) Wspieranie procesu usamodzielnienia osób opuszczających pieczę zastępczą;
- 8) Pełna stabilizacja sytuacji dziecka (w tym powrót do rodziny biologicznej lub adopcja);
- 9) Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej.

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, formami **rodzinnej pieczy zastępczej** są: rodzina zastępcza (spokrewniona, niezawodowa lub zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna) oraz rodzinny dom dziecka³⁴. Zgodnie z danymi PCPR za rok 2024, Powiecie Tarnogórskim istnieje 128 rodzin zastępczych, w których przebywa łącznie 213 dzieci. Najwyższy odsetek rodzin zastępczych stanowią rodziny niezawodowe (47,5% ogółu) oraz spokrewnione (42,4%). Również najwięcej dzieci przebywa w ww. rodzinach – odpowiednio 40,4% oraz 31,9% ogółu. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie Powiatu Tarnogórskiego w roku 2024 jest zbliżona do tej z roku 2021; jej spadek zauważalny był w okresie 2021-2022. Podobna sytuacja dotyczy liczby rodzin zastępczych (tabela XII oraz XIII).

Tab. XII. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie Powiatu Tarnogórskiego w latach 2020-2024

Rodzaj rodziny zastępczej	2020	2021	2022	2023	2024
Spokrewniona	73	60	57	59	68
Niezawodowa	76	70	61	81	86
Zawodowa	28	30	20	12	20
Specjalistyczna	8	6	4	5	5
Pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego	5	2	2	6	5
Rodzinny dom dziecka	25	18	37	30	29
Razem	215	186	181	193	213

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR

Tab. XIII. Liczba rodzin zastępczych na terenie Powiatu Tarnogórskiego w latach 2020-2024

Rodzaj rodziny zastępczej	2020	2021	2022	2023	2024
Spokrewniona	59	50	47	50	54
Niezawodowa	58	53	46	56	60
Zawodowa	8	8	5	3	6
Specjalistyczna	4	3	2	3	3
Pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego	1	1	1	2	1
Rodzinny dom dziecka	5	5	5	4	4
Razem	135	120	106	118	128

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR

³⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny... op. cit., art. 39 ust. 1.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej **instytucjonalna piecza zastępcza** jest sprawowana w formie: placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego³⁵. Nie wszystkie dzieci pozbawione opieki rodziców mogą zostać umieszczone w rodzinnych formach pieczy zastępczej. Dotyczy to zwłaszcza małoletnich powyżej 13 roku życia, przejawiających objawy demoralizacji, sprawiających kłopoty wychowawcze, nie potrafiących prawidłowo funkcjonować w rodzinie. Ponadto, zauważalne jest, iż dzieci, które nie nawiązały więzi z rodziną zastępczą, z uwagi na wcześniejsze traumy i odrzucenia, w wieku dorastania sprawiają szereg problemów, z którymi rodziny zastępcze nie są w stanie sobie poradzić. Piecza zastępcza w odniesieniu do nich jest realizowana przez umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w zakładacie pielęgnacyjno-opiekuńczo-psychiatrycznym lub zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym. Dzieci wymagające umieszczenia w placówce typu socjalizacyjnego są w miarę posiadania wolnych miejsc przyjmowane przez placówki spoza Powiatu Tarnogórskiego³⁶. Na przestrzeni lat analizowanych w diagnozie można zaobserwować wzrost liczby dzieci umieszczonych w pieczy instytucjonalnej (tabela XIV).

Tab. XIV. Dzieci umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poza terenem Powiatu Tarnogórskiego w latach 2020-2024

Rok	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba dzieci	37	38	29	40	47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR

Osoby, które opuszczają rodziny zastępcze oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze zostają w powiecie tarnogórskim objęte wsparciem w postaci pomocy w kontynuowaniu nauki, pomocy w usamodzielnieniu się oraz pomocy na zagospodarowanie (w formie

³⁵ Ibidem, art. 93 ust. 1.

³⁶ Sprawozdanie z działalności Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach za rok 2024, bip.tarnogorski.pl.

rzeczowej). W 2024 roku proces usamodzielnienia rozpoczęły 4 osoby, które opuściły rodzinną pieczę zastępczą oraz 4 osoby które opuściły instytucjonalną pieczę zastępczą. Warunkiem przyznania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki jest zobowiązanie osoby usamodzielnianej do realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia³⁷. Na przestrzeni lat analizowanych w diagnozie można zaobserwować wzrost liczby osób, które opuściły rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą i otrzymały pomoc PCPR (tabela XV i XVI).

Tab. XV. Liczba osób, które opuściły rodzinną pieczę zastępczą i otrzymały pomoc PCPR w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024

Rok	2020	2021	2022	2023	2024
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	35	30	25	24	36
Pomoc pieniężna na usamodzielnienie	7	2	6	4	10
Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	4	5	11	7	7
Ogółem	46	37	42	35	55

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR

Tab. XVI. Liczba osób, które opuściły instytucjonalną pieczę zastępczą i otrzymały pomoc PCPR w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024

Rok	2020	2021	2022	2023	2024
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	13	13	12	18	24
Pomoc pieniężna na usamodzielnienie	2	1	4	6	4
Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	2	1	4	2	5
Ogółem	17	15	20	26	31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR

Działania PCPR na rzecz rodzin zastępczych w powiecie tarnogórskim obejmują również szereg innych aktywności, takich jak m.in.³⁸:

- 1) promowanie rodzinnych form opieki i nabór kandydatów na rodziców zastępczych,

³⁷ Sprawozdanie z działalności Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie... op. cit.

³⁸ Ibidem.

- 2) szkolenie kandydatów na rodziców zastępczych,
- 3) dobór rodzin zastępczych dla dzieci,
- 4) opracowanie planów pomocy dzieciom,
- 5) ocena sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej,
- 6) działania na rzecz przysposobienia dzieci,
- 7) szkolenie i wsparcie dla istniejących rodzin zastępczych;
- 8) ocena rodzin zastępczych,
- 9) zapewnianie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka,
- 10) kontrola nad rodzinami zastępczymi, prowadzącymi rodzinne domy dziecka,
- 11) organizacja spotkań rodziców z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej w celu podtrzymania więzi rodzinnych.

4.3.5. Przemoc domowa

Rodzina stanowi system wzajemnych relacji, w którym każdy z członków oddziałuje na pozostałych. Występowanie przemocy zaburza prawidłowe funkcjonowanie tego systemu, naruszając podstawowe prawa człowieka oraz podważając poczucie godności, szacunku i zaufania. Przywracanie równowagi w rodzinie wymaga interdyscyplinarnych działań, obejmujących zarówno osoby doświadczające przemocy, jak i jej sprawców. Zjawisko to ma charakter uniwersalny – dotyczy ludzi niezależnie od płci, wieku czy statusu społecznego³⁹.

Przemoc domowa jest działaniem destrukcyjnym, dlatego tak ważne jest, aby na nią reagować. Jest to jeden z istotniejszych problemów społecznych, który wymaga podejmowania wielu działań przeciwdziałających temu zjawisku. W polskim systemie przeciwdziałania przemocy domowej ujęte są działania nakierowane na udzielanie pomocy i wsparcia zarówno osobom doświadczającym przemocy domowej, jak

³⁹ Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030... op. cit.

również osobom stosującym tego rodzaju przemoc. Osoby te mogą skorzystać ze wsparcia w punktach konsultacyjnych, ośrodkach wsparcia, czy dzwoniąc do telefonu zaufania. Dodatkowo, mogą zostać objęte pomocą w ramach procedury Niebieskie Karty, a także skorzystać ze wsparcia psychologicznego i terapii⁴⁰.

Na terenie powiatu tarnogórskiego realizowany jest Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030, którego celem jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w powiecie. Istotnym elementem programu jest koordynacja działań podejmowanych przez Powiat Tarnogórski na rzecz osób doznających przemocy i stosujących przemoc. Zapobieganie przemocy wymaga wieloaspektowych działań. Samo karanie sprawcy przynosi ograniczone efekty, ponieważ nie zmienia jego sposobu myślenia i działania. Po odbyciu kary wraca on do domu i najczęściej podejmuje stary sposób zachowania wiążący się ze stosowaniem przemocy. Należy zatem działania zapobiegające prowadzić wielotorowo: od profilaktyki po pracę z osobami doznającymi przemocy i osobami ją stosującymi, ponieważ jak pokazuje praktyka podejmowane dotychczas działania potwierdzają ich skuteczność zarówno w sferze udzielania profesjonalnej pomocy, jak również w sferze działań prewencyjnych⁴¹.

Jednym z działań interwencyjnych w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej jest wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”, będącej narzędziem, którego głównym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej, ale także współpraca przedstawicieli różnych instytucji i podmiotów, które są zobowiązane do reagowania w przypadku uzyskania informacji o wystąpieniu przemocy domowej. W roku 2024 na terenie powiatu tarnogórskiego sporządzono 277 Niebieskich Kart, co w porównaniu z rokiem 2020, kiedy było ich 248, oznacza wzrost na poziomie 11,7%. W analizowanym okresie (2020-2024) największy

⁴⁰ Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030, bip.tarnogorski.pl.

⁴¹ Ibidem.

procentowy wzrost liczby sporządzanych Niebieskich Kart odnotowano dla gminy Kalety (+128,6%), Krupski Młyn (+100%) oraz Tworóg (+83,3%)⁴². Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XVII.

Tab. XVII. Liczba sporządzonych "Niebieskich Kart" w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy

Obszar	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
Kalety	7	12	14	18	16	+128,6%
Miasteczko Śląskie	6	15	10	10	9	+50,0%
Radzionków	33	21	17	19	30	-9,1%
Tarnowskie Góry	127	103	121	122	126	-0,8%
Krupski Młyn	3	10	2	2	6	+100,0%
Ożarówice	14	7	13	17	20	+42,9%
Świerklaniec	25	23	23	48	24	-4,0%
Tworóg	6	2	9	8	11	+83,3%
Zbrostawice	27	20	23	39	35	+29,6%
Powiat tarnogórski	248	193	232	283	277	+11,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Diagnoz zjawiska przemocy na terenie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, pcpptarnogorski.pl

Należy w tym miejscu zauważyć, iż liczba Niebieskich Kart nie odpowiada liczbie osób doznających przemocy domowej, co oznacza, iż osoba stosująca przemoc swoimi działaniami może dotknąć więcej niż jedną osobę w swojej rodzinie. Liczba osób doznających przemocy domowej w powiecie tarnogórskim wyniosła w 2024 roku 632 i była wyższa o 14,5% od tej odnotowanej w roku 2020 (552 osoby). Ukazując tę liczbę jako odsetek osób doznających przemocy domowej w stosunku do liczby ludności zamieszkałej w powiecie tarnogórskim, zaobserwowano w analizowanym okresie (2020-2024) wzrost o 0,08 pp. Niemniej jednak, w 4 gminach powiatu odnotowano w tym samym czasie spadek odsetka osób doznających przemocy domowej (Miasteczko Śląskie, Radzionków, Krupski Młyn, Tworóg). W roku 2024 najwyższy odsetek osób doznających przemocy domowej występował w gminach Zbrostawice (0,78%) oraz Ożarówice (0,62%)⁴³. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XVIII.

⁴² Diagnozy zjawiska przemocy na terenie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, pcpptarnogorski.pl.

⁴³ Ibidem.

Tab. XVIII. Odsetek osób doznających przemocy domowej w stosunku do liczby ludności zamieszkałej w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy (%)

Obszar	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
Kalety	0,45%	0,22%	0,33%	0,52%	0,51%	+0,06%
Miasteczko Śląskie	0,37%	0,20%	0,15%	1,58%	0,19%	-0,18%
Radzionków	0,66%	0,57%	0,43%	0,22%	0,45%	-0,21%
Tarnowskie Góry	0,26%	0,32%	0,37%	0,31%	0,33%	+0,07%
Krupski Młyn	1,80%	0,32%	0,07%	0,13%	0,23%	-1,57%
Ożarówice	0,10%	0,48%	0,29%	0,40%	0,62%	+0,52%
Świerklaniec	0,49%	0,44%	0,49%	1,02%	0,54%	+0,05%
Tworóg	0,69%	0,30%	0,33%	0,48%	0,57%	-0,12%
Zbrośławice	0,15%	0,12%	0,14%	0,81%	0,78%	+0,63%
Powiat tarnogórski	0,37%	0,33%	0,33%	0,51%	0,45%	+0,08%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Diagnoz zjawiska przemocy na terenie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, pcprtarnogorski.pl

Wśród ogółu osób doznających przemocy w rodzinie w roku 2024 największy odsetek stanowiły kobiety (45,7%) oraz osoby małoletnie (36,2%). Rzadziej byli to seniorzy (11,1%) oraz mężczyźni (7%). Wśród wszystkich odnotowanych przypadków w roku 2024 dominowała przemoc psychiczna (52,3% ogółu) oraz fizyczna (42,2%). Rzadziej była to przemoc seksualna (3,2%) oraz ekonomiczna (2,2%). Ponadto, odnotowano 1 przypadek cyberprzemocy⁴⁴.

W roku 2024 odnotowano także 70 osób, wobec których w Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach toczyły się postępowania o przestępstwo z art. 207 Kodeksu Karnego, dotyczącego znęcania fizycznego lub psychicznego nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy. Liczba ta była ponad 3-krotnie wyższa w porównaniu do roku 2020 (20 osób). Większa w porównaniu do roku 2020 była także liczba osób skazanych w roku 2024 w związku z popełnieniem ww. przestępstwa (50 vs. 20). Ponadto, w roku 2024 Prokuratura Rejonowa w Tarnowskich Górach skierowała do Sądu 74 akty oskarżenia dot. przestępstw z ww. artykułu Kodeksu Karnego. Było to o 40% więcej w porównaniu do roku 2020 (53 akty oskarżenia). Liczba

⁴⁴ Ibidem.

prowadzonych w omawianym zakresie postępowań w Prokuraturze wzrosła o 44% w analizowanym okresie (117 w roku 2020; 169 – w roku 2024)⁴⁵.

W zakresie przeciwdziałania przemocy domowej Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach realizuje także Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową oraz Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową. Do pierwszego z wymienionych w ostatnich czterech latach zostały zakwalifikowane 42 osoby, spośród których program ukończyło 27 osób (64,3%). Z kolei do Programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową w latach 2021-2024 zakwalifikowano 31 osób, spośród których program ukończyło 20 osób (64,5%). Corocznie prowadzony jest również monitoring dot. sytuacji osób, które ukończyły ww. program w latach ubiegłych pod kątem powrotu do zachowań przemocowych. Monitoring prowadzony jest do 3 lat od ukończenia programu. Jak wynika z pozyskanych danych skuteczność prowadzonych programów jest bardzo wysoka, ponieważ niewielki jest odsetek osób powracających do zachowań przemocowych⁴⁶.

PCPR w Tarnowskich Górach realizuje także Program profilaktyczny w zakresie udzielania specjalistycznej pomocy, w tym w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030. W 2024 roku do warsztatów w ramach programu zgłosiło się/zostało zgłoszonych 33 osoby. Zorganizowano dwie edycje warsztatów, w których łącznie udział wzięło 25 osób - 23 osoby ukończyły program i otrzymały zaświadczenia. Dodatkowo, PCPR podejmuje działania w zakresie opracowania, aktualizacji i upowszechniania poradników skierowanych do osób doznających przemocy domowej oraz do osób stosujących przemoc domową. Na stronie internetowej PCPR działa zakładka „Przeciwdziałanie przemocy domowej” gdzie znajdują się informacje kierowane do osób doświadczających przemocy oraz osób

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

stosujących przemoc domową. Ponadto, wsparcie w sytuacjach kryzysowych, w tym w związku z doznawaną przemocą domową, udzielane jest w Punkcie Interwencji Kryzysowej (PIK), działającym przy PCPR. PCPR świadczy także usługi w zakresie wsparcia psychologicznego⁴⁷.

Wnioski

- 1) Rodzina pozostaje podstawowym środowiskiem rozwoju jednostki, jednak jej struktura w ostatnich latach uległa istotnym zmianom.
- 2) W województwie śląskim w ostatnich 15 latach spadła liczba małżeństw z dziećmi, a wzrosła liczba rodzin tworzonych w związkach niesformalizowanych oraz rodzin samotnych rodziców.
- 3) Coraz częściej rodzina ogranicza się do rodziców i jednego dziecka, a udział rodzin wielodzietnych jest niewielki.
- 4) W powiecie tarnogórskim w analizowanym okresie zmniejszyła się liczba zawieranych małżeństw, przy jednoczesnym wzroście liczby rozwodów.
- 5) Ponad połowa ogółu rozwodów dotyczy rodzin posiadających dzieci, co negatywnie wpływa na ich sytuację wychowawczą i emocjonalną.
- 6) Utrzymująca się od wielu już lat niska dzietność w podregionie bytomskim, do którego przynależy administracyjnie powiat tarnogórski, przyczyniać się może do postępującego procesu starzenia się społeczeństwa, co w dłuższej perspektywie prowadziło będzie do spadku liczby ludności oraz przekształceń jej struktury.
- 7) Dostępność żłobków i klubów dziecięcych w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 uległa poprawie, a liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 wzrosła o 40%.
- 8) Mimo wzrostu liczby miejsc w instytucjach opiekuńczych, wciąż niewiele ponad 20% dzieci w wieku do lat 3 ma zapewnioną opiekę instytucjonalną.
- 9) Program „Rodzina 800 plus” obejmował w roku 2024 w powiecie tarnogórskim prawie 24,7 tys. dzieci, co oznacza ponad 7-procentowy wzrost w stosunku do 2020 roku.

⁴⁷ Ibidem.

- 10) Gmina Krupski Młyn była jedyną gminą, w której w analizowanym okresie spadła liczba dzieci objętych świadczeniem wychowawczym.
- 11) Liczba dzieci w powiecie tarnogórskim, na które przyznano zasiłek rodzinny w latach 2020-2023 znacząco spadła, co może świadczyć o poprawie sytuacji dochodowej rodzin, ale również o malejącej dostępności tego wsparcia wynikającej z niskiego kryterium dochodowego.
- 12) System pieczy zastępczej w powiecie jest rozbudowany i obejmuje różne formy rodzinnej opieki, jednak w analizowanym okresie widoczny jest wzrost liczby dzieci umieszczanych w placówkach.
- 13) PCPR w Tarnowskich Górach realizuje szeroki zakres działań wspierających rodziny zastępcze, lecz nadal istnieje potrzeba pozyskiwania nowych kandydatów i profesjonalizacji tej formy opieki.
- 14) Zjawisko przemocy domowej w powiecie nasila się, liczba wydawanych Niebieskich Kart wzrosła o prawie 12% w latach 2020-2024, a liczba osób doznających przemocy zwiększyła się o 14,5%.
- 15) Najczęściej ofiarami przemocy domowej w 2024 roku były kobiety oraz małoletni, a dominującą formą przemocy była przemoc psychiczna i fizyczna.

Rekomendacje

- 1) Promowanie rodziny jako naturalnego środowiska wychowywania dzieci.
- 2) Inicjowanie działań na rzecz wzmacniania małżeństw i ograniczania liczby rozwodów, zwłaszcza w rodzinach z dziećmi.
- 3) Rozwijanie programów wsparcia dla samotnych rodziców, aby zmniejszać ryzyko wykluczenia społecznego i ubóstwa.
- 4) Podejmowanie działań promujących rodzinę wielodzietną, m.in. poprzez system ulg i preferencji lokalnych.
- 5) Wspieranie rozwoju infrastruktury opiekuńczej dla dzieci do lat 3, aby zwiększać dostępność miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych.
- 6) Rozwijanie usług wspierających rodziców w godzeniu życia rodzinnego i zawodowego, np. poprzez elastyczne formy zatrudnienia i opieki.

- 7) Wspieranie rodzin poprzez zwiększanie świadomości w zakresie programów finansowych takich jak świadczenie wychowawcze, przy jednoczesnym monitorowaniu ich wpływu na sytuację materialną mieszkańców.
- 8) Podejmowanie działań mających na celu wyrównywanie dostępu do świadczeń wychowawczych i rodzinnych we wszystkich gminach.
- 9) Inicjowanie dodatkowych form wsparcia dla rodzin w kryzysie finansowym, które nie kwalifikują się do zasiłku rodzinnego, ale wymagają pomocy w utrzymaniu dzieci.
- 10) Wzmacnianie systemu pieczy zastępczej poprzez pozyskiwanie, szkolenie i wsparcie nowych rodzin zastępczych oraz profesjonalizację istniejących form.
- 11) Inicjowanie kampanii społecznych promujących rodzicielstwo zastępcze i adopcję jako alternatywę dla opieki instytucjonalnej.
- 12) Wspieranie procesu usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, aby zwiększać ich szanse na niezależne życie.
- 13) Podejmowanie działań na rzecz integracji i współpracy między instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi, które wspierają rodzinę i dzieci.
- 14) Rozwijanie systemowych działań profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w szczególności skierowanych do dzieci i młodzieży.
- 15) Wspieranie interdyscyplinarnej współpracy instytucji w ramach programu przeciwdziałania przemocy domowej, aby zapewnić skuteczniejszą ochronę ofiar i oddziaływanie na sprawców przemocy.

4.4. Rynek pracy

Stabilny rynek pracy i dobra sytuacja gospodarcza są niezbędne dla zapewnienia mieszkańcom poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego i społecznego. Stałe zatrudnienie umożliwia regularne dochody, co pozwala zaspokajać podstawowe potrzeby życiowe, takie jak mieszkanie, żywienia czy opieka zdrowotna. Stabilność gospodarcza sprzyja

inwestycjom w edukację i rozwój osobisty, co zwiększa szanse na lepszą przyszłość. Dobre warunki na rynku pracy ograniczają ryzyko migracji zarobkowej i utraty kapitału ludzkiego. Z kolei wysoki poziom zatrudnienia wpływa korzystnie na kondycję finansową samorządu poprzez większe wpływy podatkowe. Stabilna gospodarka sprzyja również budowaniu zaufania społecznego i wzmacnia więzi międzyludzkie. Brak obaw o utratę pracy zmniejsza stres i poprawia zdrowie psychiczne obywateli. Silny rynek pracy daje mieszkańcom możliwość planowania życia rodzinnego i inwestycji, co przekłada się na rozwój całych społeczności. Jest on także fundamentem innowacyjności i postępu technologicznego. Dlatego też stabilność gospodarcza i zatrudnienie stanowią kluczowy warunek dobrostanu społeczeństwa⁴⁸.

Ludność aktywna zawodowo w województwie śląskim w 1 kwartale 2025 r. stanowiła 54,9% ludności w wieku 15-89 lat. Według danych BAEL w 1 kwartale 2025 r. liczba ludności w wieku 15-89 lat wyniosła 3 529 tys. Osoby aktywne zawodowo stanowiły 54,9% tej grupy (pracujący 53,6%, bezrobotni 1,3%), natomiast osoby bierne zawodowo – 45,1%. W województwie śląskim, w porównaniu z krajem ogółem w analizowanym okresie, występuje niższy odsetek osób pracujących (Polska – 56,2%), ale też niższy odsetek osób bezrobotnych (Polska – 2%). Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15-89 lat w 1 kwartale 2025 r. wyniósł 54,9, był wyższy wśród mężczyzn niż wśród kobiet (62,9% vs. 47,6%)⁴⁹.

4.4.1. Zatrudnienie

Zgodnie z najnowszymi publikowanym danymi GUS (marzec 2025) liczba mieszkańców powiatu tarnogórskiego pracujących w gospodarce narodowej⁵⁰ w roku 2024 wyniosła 53 613 osób, w tym 25 101 kobiet (46,9% ogółu) oraz 28 417 mężczyzn (53,1%). Liczba pracujących ogółem

⁴⁸ Pohlan, L. Unemployment's long shadow: the persistent impact on social exclusion. J Labour Market Res 58, 12 (2024).

⁴⁹ Aktywność ekonomiczna ludności w województwie śląskim w 1 kwartale 2025 r., stat.gov.pl.

⁵⁰ Zatrudnieni w gospodarce narodowej wg GUS - to osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy na czas określony (w tym zatrudnione sezonowo i dorywczo) i nieokreślony, w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy, pracownicy najemni w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz nauczyciele w stanie nieczynnym lub przebywający na urlopach zdrowotnych.

zmaląa o 0,1% w stosunku do roku poprzedniego (marzec 2024), przy czym liczba pracujących mężczyzn zmaląa o 0,8%, a liczba pracujących kobiet wzrosła o 0,7%. Największy odsetek mieszkańców powiatu zatrudniony był w przemyśle (23,2%), w tym szczególnie w obszarze przetwórstwa przemysłowego, a także w handlu i przy naprawie pojazdów samochodowych (15,7%). Z kolei najniższy odsetek mieszkańców jest zatrudniony przy wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (0,8%) oraz działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (tabela XIX).

Tab. XIX. Liczba osób pracujących w gospodarce narodowej wg sekcji PKD w powiecie tarnogórskim w latach 2024-2025

Sekcje PKD	2024	2025	% ogółu
Ogółem	53 524	53 466	100,00
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (A)	993	952	1,8
Przemysł razem (B, C, D, E)	12 594	12 404	23,2
Górnictwo i wydobywanie (B)	880	858	1,6
Przemysł - przetwórstwo przemysłowe (C)	10 472	10 341	19,3
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (D)	416	431	0,8
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (E)	826	774	1,4
Budownictwo (F)	3 650	3 680	6,9
Handel; naprawa pojazdów samochodowych (G)	8 627	8 411	15,7
Transport i gospodarka magazynowa (H)	3 904	3 727	7,0
Zakwaterowanie i gastronomia (I)	947	923	1,7
Informacja i komunikacja (J)	1 743	1 777	3,3
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (K)	886	948	1,8
Obsługa rynku nieruchomości (L)	788	824	1,5
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (M)	3 150	3 131	5,9
Administrowanie i działalność wspierająca (N)	1 546	1 646	3,1
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (O)	3 476	3 551	6,6
Edukacja (P)	5 085	5 205	9,7
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (Q)	4 154	4 271	8,0
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R)	684	695	1,3

Pozostała działalność usługowa (S)	1 297	1 321	2,5
------------------------------------	-------	-------	-----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl (stan na marzec 2025 r.).

W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym liczba osób pracujących wynosiła w marcu 2025 r. w powiecie tarnogórskim ok. 665 osób, była to wartość niższa zarówno dla średniej dla województwa (681,1), jak i kraju (689,2). Wśród gmin powiatu tarnogórskiego z najwyższym wskaźnikiem pracujących wskazać należy gminę Ożarówice (728/1 000 ludności w wieku produkcyjnym). Wartości wskaźnika wyższe niż w średnia dla powiatu odnotowano także w mieście Tarnowskie Góry (680) oraz mieście Radzionków (672,2), a także w gminach: Świerklaniec (671,4) oraz Zbrostawice (670,3). Na tle pozostałych gmin najniższymi wartościami analizowanego wskaźnika wyróżnia się miasto Kalety (585,4). Omawiany wskaźnik zmniejszył się w powiecie o 0,5% w stosunku do wartości z marca 2024 r., natomiast trend roczny w tym zakresie był zróżnicowany w poszczególnych gminach powiatu (tabela XX).

Tab. XX. Liczba osób pracujących na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w powiecie tarnogórskim w latach 2024-2025 w podziale na gminy

Obszar	Liczba osób pracujących		Liczba osób pracujących na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym		Trend roczny
	2024	2025	2024	2025	
Kalety	2 834	2 783	596,1	585,4	-1,8%
Miasteczko Śląskie	2 601	2 578	638,4	632,8	-0,9%
Radzionków	6 170	6 134	684,0	680,0	-0,6%
Tarnowskie Góry	23 668	23 563	675,2	672,2	+0,4%
Krupski Młyn	1 077	1 082	636,5	639,5	+0,5%
Ożarówice	2 520	2 535	723,7	728,0	+0,6%
Świerklaniec	5 202	5 270	662,8	671,4	+1,3%
Tworóg	2 989	2 986	624,8	624,2	-0,1%
Zbrostawice	6 463	6 535	662,9	670,3	+1,1%
Powiat tarnogórski	53 809	53 524	668,8	665,2	-0,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl (stan na marzec 2024 r. i marzec 2025 r.)

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie tarnogórskim wynosiło w 2024 roku 8 233,91 zł. Stanowiło ono 95,4% przeciętnego wynagrodzenia w skali kraju (8 630,27 zł) i 96,4% przeciętnego wynagrodzenia brutto w województwie śląskim (8 537,54 zł). W latach 2020-2024 wysokość wynagrodzeń stale wzrastała, a zjawisko to dotyczyło wszystkich analizowanych obszarów. O ile jednak w skali kraju przeciętne wynagrodzenie brutto wzrosło o 56,3%, a w skali województwa śląskiego – o 56,6%, to w przypadku powiatu tarnogórskiego wzrost okazał się znacznie wyższy i wyniósł 69,5% (tabela XXI).

Tab. XXI. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie tarnogórskim, województwie śląskim i Polsce w latach 2020-2024 (zł)

Obszar	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
Powiat tarnogórski	4 858,37	5 320,63	6 218,12	7 145,99	8 233,91	69,5%
Województwo śląskie	5 450,86	5 907,84	6 727,57	7 611,38	8 537,54	56,6%
Polska	5 523,32	6 001,02	6 705,62	7 595,30	8 630,27	56,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl (stan na marzec 2024 r. i marzec 2025 r.)

4.4.2. Bezrobocie

Zgodnie ze stanem na koniec czerwca 2025 r. w rejestrze Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowskich Górach pozostawało 2 425 mieszkańców powiatu. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych 51% stanowiły kobiety (1 237 osób), natomiast 49% mężczyźni (1 188 osób). Liczba bezrobotnych w powiecie tarnogórskim w latach 2021-2025 wykazywała się znaczną zmiennością w początkowym okresie, od roku 2021 malała aż do roku 2024, po to aby wzrosnąć w roku 2025. W relacji do roku 2020 liczba osób bezrobotnych spadła w roku 2025 o prawie 19%. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie tarnogórskim w lipcu 2025 r. wyniosła 4,7 i była to wartość znacznie niższa od tej obserwowanej w roku 2020 (6,3; spadek o ponad 25%). Zmniejszeniu uległ także udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym,

który w roku 2020 wynosił 4%, a już w roku 2024 – 2,9%. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXII.

Tab. XXII. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2025

Dane	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Trend 6-letni
Bezrobotni zarejestrowani	2 989	3 301	2 900	2 380	2 231	2 425	- 18,9%
w tym kobiety	1 652	1 793	1 552	1 279	1 164	1 237	- 25,1%
w tym mężczyźni	1 337	1 508	1 348	1 101	1 067	1 188	- 11,1%
Stopa bezrobocia rejestrowanego	6,3	6,0	4,5	4,3	4,4	4,7*	--
Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	4,0	3,8	2,9	2,8	2,9	bd.	--

* dane za lipiec 2025

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl (stan na 30.06.2025 r., dane półroczne)

Według najnowszych publikowanych danych, stopa bezrobocia w lipcu 2025 r. w powiecie tarnogórskim wyniosła 4,7 w relacji do wartości 4,3 w lipcu 2024 r. Wskaźnik ten w analizowanym okresie (lipiec 2025) był wyższy w porównaniu do województwa śląskiego (4,0), ale niższy w porównaniu do podregionu bytomskiego (6,6) i kraju ogółem (5,4)⁵¹.

Wśród osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tarnowskich Górach największą grupę stanowią mieszkańcy miasta Tarnowskie Góry (49,2% ogółu), miasta Radzionków (10,4%) oraz gminy Zbrostawice (9,1%). We wszystkich gminach powiatu tarnogórskiego liczba zarejestrowanych bezrobotnych w lipcu 2025 roku była niższa niż w lipcu 2020 roku. Największy spadek liczby osób bezrobotnych w latach 2020-2025 nastąpił w mieście Kalety (-34,3%), w gminie Ożarowice (-28,6%) oraz w mieście Radzionków (-25,4%). Najwyższy udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym odnotowano w powiecie tarnogórskim w gminach miejskich: Miasteczko Śląskie (3,6%), Kalety (3,4%) oraz Tarnowskie Góry (3,2%). Wskaźnik ten w okresie 2022-2024 uległ największemu obniżeniu w mieście

⁵¹ Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu lipca 2025 r., stat.gov.pl.

Radzionków (-40%) oraz Kalety (-32%), a także w gminie Świerklaniec (-31,6%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXIII oraz tabeli XXIV.

Tab. XXIII. Liczba bezrobotnych w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2025 w podziale na gminy

Obszar	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Trend 6-letni
Kalety	251	255	221	188	169	165	- 34,3%
Miasteczko Śląskie	179	230	200	156	142	139	- 22,3%
Radzionków	338	348	322	237	201	252	- 25,4%
Tarnowskie Góry	1 385	1 517	1 359	1 166	1 097	191	1 - 14,0%
Krupski Młyn	51	46	48	37	36	42	- 17,6%
Ożarówice	119	136	99	78	77	85	- 28,6%
Świerklaniec	252	289	233	187	186	205	- 18,7%
Tworóg	151	159	140	105	120	126	- 16,6%
Zbrostawice	263	321	278	226	203	220	- 16,3%
Powiat tarnogórski	2 989	3 301	2 900	2 380	2 231	425	2 - 18,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl (stan na 30.06.2025 r., dane półroczne)

Tab. XXIV. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy (%)

Obszar	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
Kalety	5,0	4,9	3,9	3,7	3,4	- 32,0%
Miasteczko Śląskie	5,1	5,2	4,0	3,5	3,6	- 29,4%
Radzionków	4,0	3,6	2,8	2,6	2,4	- 40,0%
Tarnowskie Góry	4,3	4,1	3,0	3,1	3,2	- 25,6%
Krupski Młyn	3,2	2,8	2,0	2,3	2,4	- 25,0%

Ożarówice	3,4	3,6	2,3	2,7	2,4	- 29,4%
Świerklaniec	3,8	3,3	2,3	2,3	2,6	- 31,6%
Tworóg	3,3	3,2	2,4	2,4	2,8	- 15,2%
Zbrostawice	3,0	3,0	2,4	2,1	2,1	- 30,0%
Powiat tarnogórski	4,0	3,8	2,9	2,8	2,9	- 27,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl
(stan na 31.12.2024 r.)

W roku 2024 wśród osób bezrobotnych w powiecie tarnogórskim dominowały osoby z grupy wiekowej 35-44 lat (27% ogółu) oraz 45-54 lat (22,9%), a także osoby z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym (25,6%) lub gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (25%). Problem bezrobocia dotyczył głównie osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy (22% ogółu) oraz 1-3 miesięcy (21,7%), a także osób, których staż pracy wynosił 1-5 lat (22,5%) lub poniżej 1 roku (21,5%). W ogóle osób zarejestrowanych w PUP w roku 2024 znalazły się w większości osoby uprzednio pracujące (86,7% ogółu). Większość osób z opisywanej populacji nie posiadała prawa do zasiłku (87%). Prawie 80% ogółu należało do osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji. Są to m.in. bezrobotni do 25 r. ż. (12,7% ogółu), bezrobotni długotrwale (46,9%), bezrobotni powyżej 50 r. ż. (26,2%), bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych (32,4%), bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia (9,2%) oraz bezrobotni z niepełnosprawnościami (6,5%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXV.

Tab. XXV. Struktura problemu bezrobocia w powiecie tarnogórskim w roku 2024

Bezrobotni zarejestrowani w PUP	Liczba	%
Ogółem	2 324	100,0
Wg grup wieku		
18-24	296	12,7
25-34	487	21,0
35-44	628	27,0

45-54	533	22,9
55 lat i więcej	380	16,4
Wg wykształcenia		
wyższe	363	15,6
policealne oraz średnie zawodowe	596	25,6
średnie ogólnokształcące	260	11,2
zasadnicze zawodowe/branżowe	523	22,5
gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe	582	25,0
Wg czasu pozostawania bez pracy		
poniżej 1 miesiąca	230	9,9
1-3	504	21,7
3-6	360	15,5
6-12	372	16,0
12-24	346	14,9
powyżej 24 miesięcy	512	22,0
Wg stażu pracy		
bez stażu pracy	310	13,3
1 rok i mniej	499	21,5
1 - 5 lat	523	22,5
5 - 10 lat	379	16,3
10 - 20 lat	336	14,5
20 - 30 lat	176	7,6
powyżej 30 lat	101	4,3
Wg typu		
dotychczas niepracujący	310	13,3
uprzednio pracujący - ogółem	2 014	86,7
nieposiadający prawa do zasiłku	2 022	87,0
posiadający prawo do zasiłku	302	13,0
osoby bezrobotne będące w szczególnej sytuacji	1 830	78,7
osoby do 30 roku życia	517	22,2
osoby do 25 roku życia	296	12,7
osoby powyżej 50 roku życia	608	26,2
długotrwale bezrobotni	1 090	46,9
osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	213	9,2
osoby posiadające co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia	7	0,3
niepełnosprawni	151	6,5

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl (stan na 31.12.2024 r.)

Wnioski

- 1) Aktywność zawodowa w województwie śląskim jest niższa niż w skali kraju, a współczynnik aktywności zawodowej jest znacznie wyższy w przypadku mężczyzn.

- 2) W powiecie tarnogórskim stopa bezrobocia spadła z 6,3% w 2020 roku do 4,7% w 2025 roku, co świadczy o poprawie sytuacji na rynku pracy.
- 3) Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w latach 2020-2024 zmniejszyła się w większości gmin powiatu, szczególnie w Kaletach, Ożarówicach i Radzionkowie.
- 4) Najwięcej osób bezrobotnych mieszka w Tarnowskich Górach oraz Radzionkowie, co pokazuje koncentrację problemu w większych ośrodkach miejskich.
- 5) Bezrobocie w największym stopniu dotyczy osób w wieku 35-44 lat oraz 45-54 lat, a więc osób o istotnym potencjale zawodowym.
- 6) Najwięcej osób bezrobotnych posiada wykształcenie policealne oraz średnie zawodowe lub jeszcze niższe, co ogranicza ich szanse na rynku pracy.
- 7) Problemem w powiecie tarnogórskim jest wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych (46,9% ogółu), co stanowi zagrożenie dla ich aktywizacji i integracji społecznej.
- 8) Liczba pracujących w powiecie wynosi ponad 53 tysiące osób, a najwięcej z nich zatrudnionych jest w przemyśle oraz handlu i usługach naprawy pojazdów samochodowych.
- 9) Wśród gmin powiatu tarnogórskiego z najwyższym wskaźnikiem pracujących na 1 000 ludności w wieku produkcyjnym wskazać należy gminę Ożarowice.
- 10) Wynagrodzenia w powiecie rosną szybciej niż w kraju i województwie, jednak nadal pozostają na nieco niższym poziomie niż średnia krajowa i wojewódzka.

Rekomendacje

- 1) Wspieranie aktywizacji zawodowej kobiet poprzez rozwijanie elastycznych form zatrudnienia i ułatwianie dostępu do opieki nad dziećmi.

- 2) Rozwijanie programów dla osób długotrwale bezrobotnych, ukierunkowanych na podnoszenie kwalifikacji i reintegrację społeczną, w szczególności z wykorzystaniem podmiotów ekonomii społecznej.
- 3) Inicjowanie działań na rzecz zwiększenia atrakcyjności zawodowej osób młodych, w tym programów stażowych i praktyk we współpracy z lokalnymi pracodawcami, a także wspieranie osób powyżej 50. roku życia poprzez programy przekwalifikowania i tworzenie miejsc pracy dostosowanych do ich możliwości.
- 4) Monitorowanie sytuacji na rynku pracy, w szczególności analiza podstawowych wskaźników rynku pracy, pozwalająca na ocenę zmian zachodzących w tym obszarze w powiecie.
- 5) Podejmowanie działań w zakresie edukacji zawodowej, aby lepiej dopasować ofertę kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy.
- 6) Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej poprzez dotacje, doradztwo i wsparcie dla osób zakładających działalność gospodarczą.
- 7) Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w procesie przywracania na rynek pracy osób bezrobotnych oraz rozwój lokalnego partnerstwa w zakresie zatrudnienia.
- 8) Inicjowanie projektów rozwoju gospodarczego w gminach o najwyższym poziomie bezrobocia, aby wyrównywać szanse mieszkańców różnych części powiatu.
- 9) Rozwijanie współpracy z sektorem przemysłowym i usługowym w celu tworzenia nowych miejsc pracy i zwiększenia zatrudnienia w nowoczesnych branżach.
- 10) Podejmowanie działań promujących powiat tarnogórski jako miejsce atrakcyjne do inwestowania, co może sprzyjać wzrostowi zatrudnienia i dalszemu wzrostowi wynagrodzeń.

4.5. Sytuacja mieszkaniowa i ogólny poziom życia

4.5.1. Zasoby mieszkaniowe

Całkowite zasoby mieszkaniowe w powiecie tarnogórskim to łącznie 30 827 nieruchomości według stanu na koniec 2024 r. Liczba ta ulegała

systematycznemu wzrostowi na przestrzeni lat 2020-2024, osiągając w okresie 5-letnim wzrost na poziomie 9,2%. W roku 2024 w powiecie odnotowano 53 812 mieszkań, składających się łącznie z 232 692 izb, mających łączną powierzchnię ponad 4,68 mln. m². Wskaźnik liczby mieszkań na 1 tys. mieszkańców osiągnął w analizowanym okresie wartość 387,5 i był niższy od wartości dla województwa (437,3) i kraju (425,9). Przeciętna liczba osób przypadających na 1 mieszkanie wyniosła w tym samym okresie 2,58 – w województwie śląskim i kraju było to odpowiednio: 2,29 i 2,35. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w powiecie tarnogórskim w 2024 roku kształtowała się na poziomie 87,1 m², co jest wartością większą w porównaniu do całego województwa śląskiego (73 m²) oraz kraju (75,6 m²). Z kolei przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wyniosła 33,7m² i również była to wartość większa od tej obserwowanej dla województwa (31,9 m²) i kraju (32,2 m²). Wartości omawianych wskaźników cechowała duża różnorodność w poszczególnych gminach powiatu (Tabela XXVI).

Tab. XXVI. Zasoby mieszkaniowe w powiecie tarnogórskim w roku 2024 w podziale na gminy

Obszar	Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)
Kalety	402,8	2,48	85,6	34,5
Miasteczko Śląskie	363,7	2,75	73,3	26,7
Radzionków	388,6	2,57	78,2	30,4
Tarnowskie Góry	424,5	2,36	79,1	33,6
Krupski Młyn	423,7	2,36	68,5	29,0
Ożarówice	325,3	3,07	115,6	37,6
Świerklaniec	324,0	3,09	112,0	36,3
Tworóg	345,3	2,90	102,1	35,2
Zbrostawice	339,4	2,95	108,7	36,9
Powiat tarnogórski	387,5	2,58	87,1	33,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Liczba lokali komunalnych, zgodnie z danymi GUS, na czas opracowania dokumentu była podana wyłącznie dla lat 2020 oraz 2022. W

powiecie tarnogórkim w 2022 roku osiągnęła wartość 2 887, co oznacza spadek względem 2020 roku na poziomie 17,1% (wówczas były to 3 483 mieszkania). W analogicznym okresie liczba mieszkań komunalnych w województwie śląskim zmalała jedynie o 3,1%, w Polsce – o 3,5%. Dla tych samych lat (2020, 2022) podane są w statystyce publicznej dane dot. zaległości w opłatach za mieszkania w zasobach gminnych. Liczba mieszkań posiadających zaległości w opłatach w powiecie tarnogórkim w 2022 roku wynosiła 988, co oznacza spadek względem 2020 roku na poziomie 4% (wówczas było to 1 029 mieszkań). W analogicznym okresie liczba mieszkań z zaległościami w opłatach w województwie śląskim zmalała o 6,5%, w Polsce – o 9,5%⁵².

Zgodnie z najnowszymi publikowanymi danymi GUS, w roku 2023 wypłacono w powiecie tarnogórkim 11 310 dodatków mieszkaniowych i ich liczba była o 9,9% wyższa, w porównaniu z rokiem 2020 (10 295 dodatków). W analogicznym okresie w województwie śląskim odnotowano wzrost liczby wypłacanych dodatków mieszkaniowych na poziomie 0,8%, w Polsce – 9%. Przeciętna wysokość wypłacanego dodatku wynosiła w 2023 roku 320 zł i była to wartość zbliżona do wojewódzkiej (318,1 zł) oraz krajowej (313,1 zł). W analizowanym okresie odnotowano znaczący wzrost liczby wypłacanych dodatków mieszkaniowych w mieście Radzionków (+47,3%) oraz Miasteczko Śląskie (+47,3%), a także znaczący spadek tej liczby w przypadku gminy Świerklaniec (-24,7%) i Tworóg (-23,9%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXVII.

Tab. XXVII. Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w powiecie tarnogórkim w latach 2020-2023 podziale na gminy

Obszar	2020	2021	2022	2023	Trend 5-letni
Kalety	452	413	432	444	-1,8%
Miasteczko Śląskie	659	648	687	830	+25,9%
Radzionków	744	825	944	1 096	+47,3%
Tarnowskie Góry	6 617	6 556	6 944	7 214	+9,0%
Krupski Młyn	337	375	329	346	+2,7%
Ożarówice	bd.	bd.	bd.	bd.	--

⁵² Bank Danych Lokalnych, Gospodarka mieszkaniowa i komunalna, bdl.stat.gov.pl.

Świerklaniec	190	139	160	143	-24,7%
Tworóg	230	191	168	175	-23,9%
Zbrostawice	1 066	909	1 028	1 062	-0,4%
Powiat tarnogórski	10 295	10 056	10 692	11 310	+9,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Zgodnie z najnowszymi publikowanymi danymi GUS, w roku 2023 w powiecie tarnogórskim 93,7% budynków mieszkalnych wyposażonych było w wodociąg, 61,6% w kanalizację, a 71,7% w gaz sieciowy. W tym samym okresie w województwie śląskim było to odpowiednio: 89,9%, 63,4% oraz 62,7%, natomiast w Polsce – 85,8%, 54% oraz 46,8%. Najniższy odsetek budynków mieszkalnych wyposażonych w wodociąg w roku 2023 odnotowano w gminie Krupski Młyn (85,9%) oraz Zbrostawice (86,8%). W przypadku kanalizacji oraz gazu sieciowego były to gminy: Zbrostawice (26,9%; 55,7%) oraz Tworóg (48,3%; 35,4%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXVIII.

Tab. XXVIII. Budynki mieszkalne wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w powiecie tarnogórskim w roku 2023 podziale na gminy (% ogółu)

Obszar	Wodociągi	Kanalizacja	Gaz sieciowy
Kalety	95,3	75,5	bd
Miasteczko Śląskie	100,0	95,1	69,8
Radzionków	95,4	84,8	90,5
Tarnowskie Góry	90,5	64,8	86,1
Krupski Młyn	85,9	81,0	88,4
Ożarowice	100,0	65,3	81,3
Świerklaniec	100,0	54,2	90,6
Tworóg	99,6	48,3	35,4
Zbrostawice	86,8	26,9	55,7
Powiat tarnogórski	93,7	61,6	71,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

4.5.2. Jakość życia

Jakość życia jest składową różnych czynników i uwarunkowań, które wpływają na codzienność lokalnej społeczności. W najogólniejszej definicji jakość życia to stopień zaspokojenia potrzeb człowieka. Potrzeby te klasycznie dzielą się na materialne (bytowe) i niematerialne (duchowe). W zależności od specyfiki przedmiotowej jakość życia można analizować w

sferze biologicznej, psychologicznej, zdrowotnej, społecznej, środowiskowej (przyrodniczej), politycznej, edukacyjnej i wielu innych. W 2023 roku Serwis Samorządowy PAP wraz ze specjalistami Polskiej Akademii Nauk przeprowadził badanie jakości życia w polskich gminach. Nadrzędnym celem badania była próba oceny stanu zaspokojenia potrzeb społecznych w Polsce na możliwie niskim stopniu dezagregacji przestrzennej gmin. Niezależnie od szerszych terytorialnie procesów gospodarczych to bowiem samorządy w znacznym stopniu odpowiadają za stan zaspokojenia usług publicznych. Wskaźniki wykorzystane do opracowania raportu zgrupowano według 10 obszarów aktywności człowieka i zagospodarowania przestrzennego: środowisko naturalne, rozwój demograficzny, rozwój społeczno-ekonomiczny, rynek pracy, warunki mieszkaniowe, infrastruktura osadnicza i ład przestrzenny, zdrowie i bezpieczeństwo, dostępność i jakość usług, dziedzictwo, kultura i rekreacja, spójność i aktywność społeczna.

W świetle Rankingu „Gmina Dobra do Życia” z 2023⁵³ roku gminą o najwyższym wskaźniku jakości życia jest Kleszczów (woj. łódzkie), który uzyskał łącznie 68,17 punktów na 100, z kolei najwyższą pozycję w rankingu spośród miast na prawach powiatu uzyskała Warszawa z wynikiem 64,02 punkty. Najniższy wynik w Polsce ogółem uzyskała gmina Horodło z województwa lubelskiego, która uzyskała zaledwie 37,74 punkty. Należy zauważyć, że wśród 10 gmin z najwyższym wynikiem ogółem, nie mieści się żadna z terenu województwa śląskiego. Na 167 gmin w województwie śląskim wśród 20 gmin z najwyższym wynikiem w regionie znalazły się aż 4 gminy wchodzące w skład powiatu tarnogórskiego (Krupski Młyn, Miasteczko Śląskie, Kalety, Tarnowskie Góry). Gmina Krupski Młyn z punktacją na poziomie 58,75 zajęła 9 miejsce w województwie. Należy dodatkowo podkreślić, że wśród gmin miejskich i miejsko-wiejskich z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców gminy Miasteczko Śląskie i Kalety zajęły odpowiednio 1 i 2 miejsce w województwie śląskim oraz 4 i 5 miejsce

⁵³ Dane Polskiej Agencji Prasowej, samorząd.pap.pl.

w kraju. Z kolei w rankingu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców gmina Krupski Młyn zajęła 2 miejsce w województwie i 12 miejsce w kraju. W przypadku strefy podmiejskich miast na prawach powiatu gmina Tarnowskie Góry zajęła 7 miejsce w województwie, i 112 miejsce w kraju (tabela XXIX).

Tab. XXIX. Pozycje gmin powiatu tarnogórskiego w rankingu „Gmina Dobra do Życia” z 2023 roku

Obszar	Liczba punktów	Pozycja ogółem	Pozycja w województwie śląskim
Krupski Młyn	58,75	109	9
Miasteczko Śląskie	58,46	127	11
Kalety	58,27	137	13
Tarnowskie Góry	57,50	176	16
Ożarówice	56,80	231	22
Świerklaniec	56,66	243	24
Tworóg	54,46	506	53
Radzionków	54,38	515	54
Zbrostawice	53,78	618	67

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiej Agencji Prasowej, samorząd.pap.pl

Wnioski

- 1) Zasoby mieszkaniowe w powiecie tarnogórskim systematycznie rosną - w analizowanym okresie liczba mieszkań zwiększyła się o ponad 9%.
- 2) Wskaźnik liczby mieszkań na 1 tys. mieszkańców w powiecie tarnogórskim jest niższy niż średnia wojewódzka i krajowa, co wskazuje na relatywnie mniejszą dostępność mieszkań.
- 3) Przeciętna powierzchnia mieszkania w powiecie tarnogórskim jest wyraźnie większa niż w województwie i kraju, co wskazuje na korzystniejsze warunki metrażowe.
- 4) Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę również przewyższa średnią wojewódzką i krajową, ale występują znaczące różnice między gminami w tym zakresie.

- 5) Liczba lokali komunalnych spadła w analizowanym okresie o ponad 17%, co stanowi niekorzystny trend w zakresie dostępności tego rodzaju mieszkań.
- 6) W analizowanym okresie odnotowano spadek liczby mieszkań z zaległościami w opłatach w powiecie tarnogórskim, ale spadek ten był wyższy w województwie śląskim i w Polsce, co może wskazywać na trudności w zakresie odzyskiwania wierzytelności.
- 7) Liczba wypłacanych dodatków mieszkaniowych w analizowanym okresie wzrosła w powiecie o blisko 10%, co może świadczyć o rosnących trudnościach finansowych części gospodarstw domowych.
- 8) Wyposażenie budynków mieszkalnych w wodociągi, kanalizację i gaz sieciowy jest na ogół dobre, ale w niektórych gminach (np. Zbrostawice, Tworóg) odsetek budynków mieszkalnych z dostępem do kanalizacji i gazu jest wyraźnie niższy.
- 9) W rankingu jakości życia cztery gminy z powiatu tarnogórskiego znalazły się wśród najlepszych w regionie, co świadczy o relatywnie dobrych warunkach bytowych i środowiskowych.
- 10) Jednocześnie część gmin wchodzących w skład powiatu zajmuje dalsze miejsca w rankingu, co wskazuje na zróżnicowaną jakość życia w obrębie powiatu.

Rekomendacje

- 1) Wspieranie rozwoju zasobów mieszkaniowych poprzez inicjowanie nowych inwestycji budowlanych, zwłaszcza w gminach o niższym wskaźniku liczby mieszkań na mieszkańca.
- 2) Podejmowanie działań na rzecz poprawy dostępności mieszkań komunalnych i socjalnych, aby przeciwdziałać wykluczeniu mieszkaniowemu.
- 3) Rozwijanie programów modernizacji istniejących zasobów komunalnych, aby poprawić ich standard i efektywność energetyczną.
- 4) Wspieranie mieszkańców w trudnej sytuacji finansowej poprzez dalsze rozwijanie systemu dodatków mieszkaniowych i doradztwa socjalnego.

- 5) Inicjowanie projektów mających na celu redukcję zadłużenia czynszowego, np. programów oddłużeniowych lub działań mediacyjnych.
- 6) Rozwijanie infrastruktury techniczno-sanitarnej, w tym kanalizacji i gazu, szczególnie w gminach, które odbiegają od średnich powiatowych i wojewódzkich.
- 7) Wspieranie zrównoważonego rozwoju przestrzennego, aby wyrównywać dysproporcje w jakości życia między poszczególnymi gminami.
- 8) Podejmowanie działań promujących powiat jako atrakcyjne miejsce do zamieszkania, szczególnie dla młodych rodzin.
- 9) Rozwijanie współpracy międzygminnej w zakresie planowania mieszkaniowego i inwestycji infrastrukturalnych.
- 10) Wspieranie inicjatyw związanych z budownictwem energooszczędnym i ekologicznym, co przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców i ochrony środowiska.

4.6. Edukacja publiczna

4.6.1. Wykształcenie

Zgodnie z wynikami NSP 2021 najwyższy odsetek mieszkańców powiatu tarnogórskiego legitymuje się wykształceniem średnim (łącznie 31,7% ogółu), wyższym (24,8%) lub zasadniczym zawodowym/branżowym (22,5%). Odsetek osób z wykształceniem wyższym jest nieco wyższy, w porównaniu do kraju ogółem, ale także wyraźnie wyższy w relacji do sytuacji wojewódzkiej. Odsetek ten wzrósł znacznie od roku 2011, kiedy wynosił jedynie 15,9%. Niższy, w porównaniu do regionu i kraju, jest z kolei odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym ukończonym oraz podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXX.

Tab. XXX. Wykształcenie mieszkańców w wieku 13 lat i więcej w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego i kraju według danych NSP 2021

Wykształcenie	Powiat Tarnogórski		Województwo śląskie	Polska
	liczba	% ogółu	% ogółu	% ogółu
Wyższe	29 871	24,8	22,8	24,5
Średnie ogólnokształcące	12 076	10,0	11,0	11,5
Średnie zawodowe	26 137	21,7	20,7	19,3
Zasadnicze zawodowe/branżowe	27 044	22,5	23,9	21,3
Gimnazjalne i podstawowe ukończone	14 171	11,8	13,0	14,6
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	3 303	2,7	2,7	2,9
Nieustalony	3 075	2,6	2,4	2,4
Ogółem	120 386	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP 2021 oraz NSP 2011, bdl.stat.gov.pl

4.6.2. Szkoły i placówki oświatowe

Baza oświatowa powiatu tarnogórskiego obejmuje 225 placówek oświatowych, w tym m.in. 66 przedszkoli i 2 punkty przedszkolne, 55 szkół podstawowych, 15 szkół branżowych, 11 liceów ogólnokształcących, 12 techników, 27 zespołów szkół i placówek oświatowych. Wśród ogółu ww. placówek 96 prowadzonych jest przez gminy powiatu tarnogórskiego (42,7%), 41 przez Powiat Tarnogórski (18,2%), 16 przez organizacje pozarządowe (7,1%), 10 przez Ministrów (4,4%), 9 przez samorząd województwa (4%). Szkoły publiczne stanowią 72,9% ogółu ww. placówek oświatowych (164 jednostki), natomiast niepubliczne – 27,1% (61 jednostek).

Powiat Tarnogórski realizuje zadania oświatowe poprzez zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki, w tym kształcenia specjalnego i profilaktyki społecznej w szkołach i placówkach oświatowych, których zakładanie i prowadzenie należy do zadań powiatu. Powiat Tarnogórski jako organ prowadzący szkół i placówek oświatowych sprawuje nadzór na ich działalnością. Powiatowe zadania z zakresu edukacji skupiają się na prowadzeniu szkół ponadpodstawowych, do których zalicza się następujące typy szkół: czteroletnie liceum ogólnokształcące, pięcioletnie technikum, trzyletnią branżową szkołę I stopnia, trzyletnią szkołę specjalną

przysposabiającą do pracy, dwuletnią branżową szkołę II stopnia oraz szkołę policealną o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku. Istniejąca w powiecie sieć szkół umożliwi dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, a także gwarantuje uczniom możliwość nauki w dobrych warunkach. Zróżnicowana struktura szkół oraz oferta edukacyjna odpowiada na wszystkie potrzeby edukacyjne społeczności Powiatu Tarnogórskiego oraz sprzyja rozwojowi rynku pracy⁵⁴.

W roku szkolnym 2025/2026 Powiat Tarnogórski prowadzi 3 samodzielne szkoły i 10 zespołów szkół, w ramach których funkcjonują: 2 szkoły podstawowe specjalne, 4 szkoły ponadpodstawowe specjalne, 19 szkół ponadpodstawowych dla młodzieży oraz 4 szkoły dla dorosłych. Łącznie w ww. placówkach kształci się 6 555 uczniów w 267 oddziałach. Najwięcej uczniów kształci się w technikach (tabela XXXI).

Tab. XXXI. Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół prowadzonych przez Powiat Tarnogórski w roku szkolnym 2025/2026

Typ szkoły	Liczba uczniów
Szkoła podstawowa specjalna	188
Technikum	3740
Liceum ogólnokształcące	1687
Liceum Sztuk Plastycznych	151
Branżowa szkoła I stopnia	574
Branżowa szkoła II stopnia	105
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	30
Liceum ogólnokształcące dla dorosłych	34
Szkoła policealna	46
Ogółem	6 555

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Tarnowskich Górach (stan na 30.09.2025 r.)

Wśród placówek oświatowych na terenie powiatu znajduje się łącznie 21 szkół o specyfice szkoły specjalnej, w tym 6 prowadzonych przez Powiat Tarnogórski⁵⁵. Są to:

- 1) Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 14 Specjalna w Tarnowskich Górach,

⁵⁴ Raport o stanie Powiatu Tarnogórskiego za 2024 rok, bip.tarnogorski.pl.

⁵⁵ Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspo.gov.pl.

- 2) Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 16 Specjalna w Radzionkowie,
- 3) Szkoła Podstawowa Nr 3 Specjalna w Radzionkowie,
- 4) Szkoła Podstawowa Nr 7 Specjalna w Tarnowskich Górach,
- 5) Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy Nr 1 w Tarnowskich Górach,
- 6) Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy Nr 2 w Radzionkowie.

Zgodnie z danymi GUS w roku 2024 w powiecie tarnogórskim w szkołach specjalnych kształciło się łącznie 979 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych. W roku 2020 było to 521 osób, co oznacza wzrost na poziomie 87,9%. Największy wzrost w tym zakresie obserwuje się dla technikum oraz branżowej szkoły I stopnia (tabela XXXII).

Tab. XXXII. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych w szkołach specjalnych w powiecie tarnogórskim w roku 2020 i 2024

Typ szkoły	2020	2024	Trend 5-letni
Szkoła podstawowa	428	750	+75,2%
Liceum ogólnokształcące	27	53	+96,3%
Technikum	45	130	+188,9%
Branżowa szkoła I stopnia	21	45	+114,3%
Branżowa szkoła II stopnia	0	1	+100,0%
Ogółem	521	979	+87,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Na terenie powiatu tarnogórskiego działa także 8 placówek resocjalizacyjnych i terapeutycznych dla dzieci i młodzieży, które zapewniają opiekę całodobową lub dzienną i wychowanie osobom niedostosowanym społecznie lub zagrożonym niedostosowaniem. Są to⁵⁶:

- 1) Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii Zgromadzenia Córek Bożej Miłości w Wojsce,
- 2) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Ottona Lipkowskiego w Krupskim Młynie,
- 3) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kaletach,

⁵⁶ Rejestr szkół i placówek oświatowych... op. cit.

- 4) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Radzionkowie,
- 5) Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Krzysztofa Respondka (prowadzony przez Powiat Tarnogórski),
- 6) Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Towarzystwa Salezjańskiego w Tarnowskich Górach,
- 7) Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Ziemęcicach,
- 8) Zespół Dziennych Ośrodków Rewalidacyjno-Edukacyjno-Wychowawczych i Rehabilitacyjnych dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej w Radzionkowie.

Szkoły i placówki niepubliczne oraz publiczne prowadzone przez osoby fizyczne oraz osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego są finansowane w formie dotacji przekazywanej z budżetów jednostek samorządu terytorialnego. W budżetach jednostek samorządu terytorialnego znajdują się środki naliczone na uczniów tych szkół w ramach części oświatowej subwencji ogólnej. W roku 2024 Powiat przekazał dotacje w łącznej wysokości ponad 40,8 mln. zł dla 14 szkół prowadzących działalność szkolną, 7 placówek prowadzących działalność pozaszkolną oraz 4 placówek prowadzących wczesne wspomaganie rozwoju dzieci⁵⁷.

Szkoły i placówki oświatowe prowadzone przez Powiat Tarnogórski realizują liczne programy i inicjatywy wspierające proces kształcenia i rozwoju młodych mieszkańców powiatu. Są to m.in. następujące działania:

- 1) Dotacja podręcznikowa - zadanie zleczone z zakresu administracji rządowej, pozwalające na wyposażenie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe;
- 2) Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025 – program skutkujący otrzymaniem dotacji celowej, pozwalającej na zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych;

⁵⁷ Raport o stanie Powiatu Tarnogórskiego za 2024... op. cit.

- 3) Podróże z klasą – program mający na celu uatrakcyjnienie procesu edukacyjnego dzieci i młodzieży poprzez umożliwienie poznawania tradycji, kultury oraz osiągnięć polskiej nauki;
- 4) Program Ministerstwa Obrony Narodowej - klasy OPW (Oddział Przygotowania Wojskowego) – program mający na celu wzmocnienie edukacji obronnej społeczeństwa, zapewnienie dopływu kandydatów do służby wojskowej i Wojsk Obrony Terytorialnej, a także kształtowanie patriotycznych postaw młodzieży poprzez zdobywanie wiedzy i praktycznych umiejętności wojskowych;
- 5) Aktywna Tablica - rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej;
- 6) Akcja Transformacja – program mający na celu podniesienie efektywności kształcenia zawodowego i dostosowanie oferty edukacyjnej techników prowadzących kształcenie zawodowe w branżach rozwojowych zgodnych z inteligentnymi i technologicznymi specjalizacjami regionu do potrzeb zielonej i cyfrowej gospodarki oraz rynku pracy podregionu bytomskiego;
- 7) Projekty finansowane w ramach funduszy europejskich PO WER oraz ERASMUS+ (m.in. Europejski rynek potrzebuje zawodowców, Nowe kompetencje nauczyciela, Europejskie mobilności kluczem do sukcesu, Mobilny wykształcony młody technik).

Współczynnik skolaryzacji netto⁵⁸, definiowany jako relacja liczby osób (w danej grupie wiekowej) uczących się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania⁵⁹, wyniósł w powiecie tarnogórskim w 2024 roku 96,75 i był wyższy o 2,03 pp. w porównaniu do roku 2020. Wartość ta nadal jest jednak niższa od średniej dla województwa (97,81) oraz kraju (98,92). Obserwuje się także znacznie zróżnicowanie tego wskaźnika pomiędzy

⁵⁸ Współczynnik skolaryzacji netto np. dla poziomu szkoły podstawowej wyliczamy dzieląc liczbę uczniów szkół podstawowych w wieku 7-14 lat (wiek przypisany do tego poziomu) na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-14 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku.

⁵⁹ Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, Współczynnik skolaryzacji netto, stat.gov.pl.

poszczególnymi gminami powiatu tarnogórskiego, a najniższe jego wartości odnotowano w roku 2024 w gminie Zbrostawice (79,26) oraz Świerklaniec (87,27). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXXIII.

Tab. XXXIII. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkolnictwa podstawowego w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy

Obszar	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
Kalety	93,73	88,32	90,63	84,40	91,12	-2,61%
Miasteczko Śląskie	88,91	93,37	89,08	85,20	92,96	+4,05%
Radzionków	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	--
Tarnowskie Góry	94,86	96,74	95,19	92,60	99,98	+5,12%
Krupski Młyn	100,00	106,11	94,35	95,90	100,00	--
Ożarowice	100,00	92,38	91,77	89,90	100,00	--
Świerklaniec	91,49	85,79	84,29	81,80	87,27	-4,22%
Tworóg	87,83	91,77	87,35	83,50	93,00	+5,17%
Zbrostawice	83,65	78,40	78,75	74,90	79,26	-4,39%
Powiat tarnogórski	94,72	93,74	92,43	89,10	96,75	+2,03%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

O wysokiej jakości i efektywności kształcenia w szkołach powiatu tarnogórskiego świadczą wysokie średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty oraz egzaminu maturalnego w roku 2025. Zarówno w przypadku pierwszego, jak i drugiego z wymienionych wyżej egzaminów, wyniki te w powiecie tarnogórskim, w odniesieniu do podstawowych przedmiotów (język polski, matematyka, język angielski), są wyższe w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej. We wszystkich przypadkach, poza egzaminem maturalnym z języka polskiego podstawowego, powiat zajmuje miejsce w pierwszej 10 w rankingach najwyższych średnich wyników (tabela XXXIV).

Tab. XXXIV. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty oraz egzaminu maturalnego w roku 2025 uczniów w powiecie tarnogórskim na tle województwa i kraju

Rodzaj egzaminu	Powiat Tarnogórski	Województwo Śląskie	Polska	Miejsce w województwie wśród powiatów
Egzamin ósmoklasisty				
język polski	65,95	63,50	62,72	3

matematyka	51,86	48,73	49,00	7
angielski	72,31	70,47	68,86	9
Egzamin maturalny				
język polski podstawowy	61,15	60,18	58,30	13
matematyka	60,58	59,33	60,15	10
angielski	81,29	79,10	77,37	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MEN,
mapa.wyniki.edu.pl.

Na terenie powiatu tarnogórskiego funkcjonuje także 5 poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym cztery poradnie niepubliczne oraz Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tarnowskich Górach⁶⁰, której praca realizowana jest w oparciu o szczegółowe zasady określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2499). Poradnia realizuje swoje zadania poprzez⁶¹:

- wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży na wszystkich etapach edukacji (poprzez diagnozę: psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną, zawodoznawczą, fizjoterapeutyczną i inną zgodną z potrzebami klientów),
- wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży poprzez udzielanie bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej (m.in. w postaci terapii psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej, zajęć wczesnego wspomagania, zajęć grupowych, konsultacji i porad terapeutycznych, pracy z grupą/klasą – w formie warsztatów, prelekcji, pogadarek o charakterze profilaktycznym, psychoedukacyjnym, interwencyjnym),
- wspieranie rodziców i opiekunów w działaniach wychowawczych i edukacyjnych (poprzez udzielanie porad indywidualnych, instruktaży wychowawczych, prowadzenie działań profilaktycznych i psychoedukacyjnych dla rodziców, zajęć grupowych, instruktażowych, integracyjnych i okolicznościowych),

⁶⁰ Rejestr szkół i placówek oświatowych... op. cit.

⁶¹ Dane PPP w Tarnowskich Górach, poradniatg.pl

- wspomaganie działań wychowawczych i edukacyjnych przedszkoli, szkół i placówek (m.in. poprzez stałą współpracę z pedagogami, wychowawcami oraz innymi nauczycielami lub specjalistami, prowadzenie działań psychoedukacyjnych dla nauczycieli i rodziców, udział i współorganizowanie grup wsparcia dla pedagogów i psychologów szkolnych, prowadzenie sieci wsparcia i samokształcenia dla logopedów i doradców zawodowych, systematyczną współpracę pracowników z placówkami wyznaczonymi do indywidualnej ich opieki),
- wspomaganie działań statutowych innych instytucji działających na rzecz dziecka i jego rodziny (poprzez konsultacje, spotkania ze specjalistami oraz podejmowanie wspólnych działań dotyczących konkretnych rodzin).

Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tarnowskich Górach w roku szkolnym 2024/2025 wydała łącznie 884 orzeczenia, w tym najwięcej dotyczyło autyzmu oraz konieczności kształcenia specjalnego. W tym samym okresie wydano także 957 opinii, w tym w większości dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej w szkołach i innych placówkach edukacyjnych oraz informacji o wynikach diagnozy. Łączna liczba przeprowadzonych przez PPPP diagnoz wyniosła w roku szkolnym 2024/2025 ponad 2,85 tys. W okresie tym zrealizowano także 237 zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, 544 terapie logopedyczne, 202 psychoterapie, a także 344 szkolenia i spotkania kadry dydaktycznej⁶².

Wnioski

- 1) W powiecie tarnogórskim rośnie poziom wykształcenia mieszkańców - szczególnie zwiększył się odsetek osób z wykształceniem wyższym, który przewyższa średnią krajową i wojewódzką.
- 2) Sieć edukacyjna powiatu jest rozbudowana - obejmuje 225 placówek oświatowych, z których prawie 3/4 to jednostki publiczne.

⁶² Dane Starostwa Powiatowego w Tarnowskich Górach oraz PPPP w Tarnowskich Górach.

- 3) Powiat prowadzi zróżnicowane typy szkół ponadpodstawowych, umożliwiając uczniom wybór ścieżek edukacyjnych dostosowanych do ich możliwości i planów zawodowych.
- 4) W ostatnich latach znacząco wzrosła liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, co wskazuje na rosnące zapotrzebowanie na wsparcie specjalistyczne.
- 5) Na terenie powiatu działa osiem placówek resocjalizacyjnych i terapeutycznych, które zapewniają wsparcie młodzieży niedostosowanej społecznie lub zagrożonej wykluczeniem.
- 6) Współczynnik skolaryzacji netto w powiecie w analizowanym okresie wzrósł, ale nadal pozostaje niższy niż średnia wojewódzka i krajowa, a w niektórych gminach osiąga szczególnie niskie wartości.
- 7) Szkoły i placówki realizują liczne programy rządowe i unijne, wspierające rozwój edukacyjny, cyfryzację, mobilność oraz dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb gospodarki.
- 8) Powiat znacząco wspiera finansowo placówki niepubliczne poprzez dotacje, co zapewnia równy dostęp do edukacji dla uczniów uczących się w szkołach różnych typów.
- 9) Powiat tarnogórski notuje wysokie wyniki egzaminów ósmoklasisty i maturalnych, które w większości przedmiotów są wyższe od średniej wojewódzkiej i krajowej.
- 10) Na terenie powiatu tarnogórskiego funkcjonuje także 5 poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tarnowskich Górach.

Rekomendacje

- 1) Wspieranie dalszego wzrostu poziomu wykształcenia mieszkańców poprzez rozwijanie oferty kształcenia ustawicznego i zachęcanie do korzystania z oferty kształcenia wyższego w regionie.
- 2) Rozwijanie współpracy szkół z lokalnym rynkiem pracy, aby jeszcze lepiej dopasować kształcenie zawodowe do zapotrzebowania pracodawców.

- 3) Inicjowanie nowych programów wspierających uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym zwiększanie dostępu do pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
- 4) Podejmowanie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych w gminach o niskim wskaźniku skolaryzacji, zwłaszcza w Zbrosławicach i Świerklańcu.
- 5) Rozwijanie innowacyjnych metod nauczania i wykorzystania nowoczesnych technologii w szkołach, aby podnieść atrakcyjność i efektywność edukacji.
- 6) Wspieranie działalności placówek resocjalizacyjnych i terapeutycznych, które odgrywają kluczową rolę w zapobieganiu marginalizacji młodzieży.
- 7) Inicjowanie programów promujących naukę języków obcych i kompetencje cyfrowe jako kluczowe umiejętności przyszłości.
- 8) Wzmacnianie programów rozwijających szkolnictwo zawodowe i techniczne, szczególnie w branżach związanych z zieloną i cyfrową gospodarką.
- 9) Wspieranie projektów wymiany międzynarodowej i mobilności uczniów, które podnoszą kompetencje młodzieży i zwiększają jej konkurencyjność.
- 10) Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia współczynnika skolaryzacji do poziomu średniej wojewódzkiej i krajowej poprzez zachęcanie do kontynuowania nauki.

4.7. Kultura, rekreacja i sport

4.7.1. Kultura

Powiat tarnogórski charakteryzuje się gęstą siecią placówek kulturalnych, obejmującą domy i ośrodki kultury, muzea, świetlice, biblioteki, kina i galerie sztuki. Podmioty takie funkcjonują w każdej z gmin powiatu, a ich działalność wspiera oferta instytucji kultury zarządzanych przez władze Powiatu Tarnogórskiego. Jednostkami organizacyjnymi Powiatu, prowadzącymi działalność w obszarze kultury, są:

- 1) Centrum Kultury Śląskiej Pałac w Nakle Śląskim (ul. Pakowa 1, Nakło Śląskie) - miejsce integrujące społeczność regionu oraz promowanie jego tradycji, historii i wszelkiego rodzaju przejawów działalności artystycznej i naukowej zarówno w kraju, jak i poza jego granicami, oferta i zakres działalności Centrum Kultury Śląskiej obejmuje między innymi: wystawy stałe i tymczasowe, wernisaże, warsztaty edukacyjne, prelekcje multimedialne, sesje śląskoznawcze z udziałem przedstawicieli świata nauki i środowisk artystycznych, wykłady, spotkania z wybitnymi osobowościami, koncerty, działalność wydawniczą i naukową, imprezy rekreacyjno-edukacyjne oraz konferencje⁶³;
- 2) Powiatowy Młodzieżowy Dom Kultury im. Henryka Jordana (ul. Gliwicka 36, Tarnowskie Góry), realizujący swoje zadania w Tarnowskich Górach oraz w Filii w Radzionkowie (ul. Nałkowskiej 2) – podmiot ten twórczo uczestniczy w powiatowym, regionalnym i krajowym systemie nowoczesnej edukacji i wychowania, a istotą jego działalności jest różnorodność form, dobrowolności uczestnictwa dzieci i młodzieży w kołach zainteresowań, grupach i klubach, a także elastyczność w opracowaniu programów działalności w zależności od aktualnych potrzeb i oczekiwań uczestników⁶⁴.

Na terenie Powiatu Tarnogórskiego odbywa się corocznie szereg wydarzeń kulturalnych tworzących atrakcyjną ofertę, zarówno dla mieszkańców powiatu, jak i dla odwiedzających jego teren turystów i gości. Każda z gmin wchodzących w skład Powiatu Tarnogórskiego organizuje cykle imprez kulturalnych, festynów, koncertów i festiwali oraz zarządza obiektami muzealnymi i wystawienniczymi oferującymi możliwość zwiedzania oraz szeroki wachlarz zajęć umożliwiających obcowanie z kulturą. W powiecie tarnogórskim, zgodnie z danymi za rok 2024, funkcjonuje 9 podmiotów kwalifikowanych do grupy centrów, domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic. W roku 2024 łącznie w ww. podmiotach

⁶³ Informacje Centrum Kultury Śląskiej, cekus.pl.

⁶⁴ Informacje Powiatowego Młodzieżowego Domu Kultury, mdk.tgory.pl.

zorganizowano 1 057 imprez, w których wzięło udział 142 256 osób. Było to 1 022,7 uczestników na 1 tys. ludności, zatem więcej niż w analogicznym okresie w województwie śląskim (969,9) i kraju (936,9). Liczba organizowanych przez wskazane podmioty imprez wzrosła od roku 2019 o 31,5% (były to wówczas 804 wydarzenia, zastosowano dla porównania rok 2019, ponieważ w roku 2020 rozpoczęła się pandemia COVID-19, która skutkowałą zmniejszeniem liczby tego rodzaju imprez w skali całego kraju). W powiecie w roku 2024 zarejestrowane były 102 grupy artystyczne skupiające 2 tys. członków, a także 48 kół/sekcji artystycznych, skupiających 1 753 członków. W porównaniu do roku 2020 zmalała zarówno liczba grup, jak i kół/sekcji artystycznych⁶⁵.

Zgodnie z danymi GUS w roku 2024 liczba bibliotek publicznych na 10 tys. ludności była w powiecie tarnogórskim analogiczna do tej obserwowanej w kraju, ale wyższa od średniej wojewódzkiej (1,7). Niższa była natomiast, w porównaniu do województwa i kraju, liczba czytelników bibliotek publicznych na 1 tys. ludności, w także liczba odwiedzin tych instytucji na 1 tys. ludności. Gorzej na tle kraju i województwa przedstawia się także w powiecie sytuacja przystosowania bibliotek publicznych do osób z niepełnosprawnościami – jedynie niespełna 43% ogółu tego typu jednostek w powiecie cechuje się takim przystosowaniem, podczas gdy w województwie jest to prawie 48%, w kraju – ponad 51%. Mieszkańcy powiatu mniej chętnie, w porównaniu do mieszkańców województwa i kraju ogółem, uczestniczą także w zajęciach prowadzonych przez teatry i instytucje muzyczne, muzea oraz centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice. Wyższy jest natomiast na tle kraju i województwa wskaźnik liczby ludności przypadającej na jedną instytucję kultury, ale już liczba uczestników imprez organizowanych przez te instytucje jest niższa – 1 160/1 tys. ludności w relacji do 1 466/1 tys. ludności w województwie śląskim i 1 521/1 tys. ludności w Polsce ogółem. Podobnie niższy od wojewódzkiego i krajowego jest wskaźnik uczestników masowych imprez

⁶⁵ Bank danych lokalnych, Kultura, bdl.stat.gov.pl.

artystyczno-rozrywkowych na 1 tys. ludności oraz zwiedzających wystawy w muzeach i galeriach sztuki na 10 tys. ludności. Odsetek teatrów i instytucji muzycznych, muzeów, galerii sztuki, kin przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych jest w powiecie tarnogórskim zbliżony do tego obserwowanego w kraju, ale niższy w porównaniu do województwa (75% vs. 77,3%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXXV.

Tab. XXXV. Wskaźniki dla publicznych instytucji kultury w powiecie tarnogórskim w roku 2023 lub 2024 na tle województwa śląskiego i kraju

Wskaźnik	Powiat Tarnogórski	Województwo Śląskie	Polska
Biblioteki publiczne na 10 000 ludności**	2,0	1,7	2,0
Czytelniczy bibliotek publicznych na 1 000 ludności**	127	149	143
Odwiedziny w bibliotekach publicznych na 1 000 ludności**	1 362	1 609	1 548
Odsetek bibliotek publicznych przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych*	42,9	47,8	51,3
Uczestnicy zajęć prowadzonych przez teatry i instytucje muzyczne, muzea oraz centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 ludności*	45	60	87
Ludność przypadająca na jedną instytucję kultury - centrum, dom, ośrodek kultury, klub i świetlicę*	15 462	14 949	10 233
Uczestnicy imprez (wydarzeń kulturalnych) organizowanych przez teatry i instytucje muzyczne, muzea, galerie sztuki, kina oraz centra, ośrodki kultury, domy kultury, kluby i świetlice na 1 000 ludności*	1 160	1 466	1 521
Imprezy (wydarzenia kulturalne) organizowane przez teatry i instytucje muzyczne, muzea, galerie sztuki, kina oraz centra, ośrodki kultury, domy kultury, kluby i świetlice*	10	15	17
Uczestnicy masowych imprez artystyczno-rozrywkowych na 1 000 ludności**	66	361	322

Miejsca w salach widowiskowych teatrów i instytucji muzycznych, kin oraz centrów, ośrodków kultury, domów kultury, klubów i świetlic na 1 000 ludności*	18	15	16
Odsetek teatrów i instytucji muzycznych, muzeów, galerii sztuki, kin przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (infrastruktura) *	75,0	77,3	75,1
Zwiedzający wystawy w muzeach i galeriach sztuki na 10 000 ludności*	632	4 644	11 745

* dane za rok 2023

** dane za rok 2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

4.7.2. Rekreacja

Walory turystyczne i rekreacyjne Powiatu Tarnogórskiego wynikają z bogactwa atrakcji zlokalizowanych na terenie poszczególnych gmin. O jego wyjątkowej atrakcyjności decydują w szczególności obiekty wpisane na Szlak Zabytków Techniki, takie jak: Zabytkowa Kopalnia Srebra i Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach, Stacja Wodociągowa „Zawada” w Karchowicach czy Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek w Radzionkowie. Do ważnych punktów turystycznych należą również Muzeum Miejskie w Tarnowskich Górach oraz Centrum Dokumentacji Deportacji Górnolązaków do ZSRR w 1945 roku w Radzionkowie. Przez powiat przebiega linia historycznej Górnoląskiej Kolei Wąskotorowej (Bytom-Miasteczko Śląskie), stanowiąca dodatkową atrakcję dla mieszkańców i turystów⁶⁶.

W Tarnowskich Górach szczególną rolę odgrywają ponadto: zespół zamkowy w Starych Tarnowicach, Park w Reptach, Park Wodny, Hala Sportowa oraz zabytkowe centrum miasta z Rynkiem. Radzionków, oprócz wspomnianych już instytucji muzealnych, oferuje rozległy Park na Księżej Górze, pełniący funkcję obiektu sportowo-rekreacyjnego. Na terenie Miasteczka Śląskiego do atrakcji należą: zalew Nakło-Chechło, ścieżka rowerowa „Leśno Rajza” (prowadząca także przez Kalety i Tworóg), a także

⁶⁶ Strategia Rozwoju Powiatu Tarnogórskiego do roku 2022, bip.tarnogorski.pl.

zabytki sakralne – Ratusz, drewniana dzwonnica oraz kościół pw. Wniebowzięcia NMP i św. Jerzego. Kalety wyróżniają się natomiast takimi obiektami jak: IchtioPark, Zalew Zielona, ścieżki dydaktyczne oraz kościół pw. św. Józefa⁶⁷.

W gminie Krupski Młyn znajdują się m.in. Kaplica Bożego Grobu w Potępie, most wiszący nad Małą Panwią oraz tereny sportowo-rekreacyjne w Krupskim Młynie. Gmina Ożarówce oferuje turystom zabytkowy kościół św. Barbary i kaplicę św. Antoniego w Celinach, a także obszary rekreacyjne w Zendku oraz w rejonie Niezdary i Osy, położone przy zbiorniku „Kozłowa Góra”. Na terenie Świerklańca do najważniejszych atrakcji zalicza się Park w Świerklańcu z Pałacem Kawalera, zbiornik Kozłowa Góra oraz Pałac Donnersmarcków w Nakle Śląskim, w którym mieści się Centrum Kultury Śląskiej. Z kolei w gminie Tworóg warto wymienić klasycystyczny pałac i kościół pw. św. Antoniego, zespół pałacowo-parkowy w Brynku oraz ośrodek wypoczynkowy w Brzeźnicy. W gminie Zbrostawice atrakcjami są: ośrodek jeździecki w Zbrostawicach, kompleks rekreacyjny w Wilkowicach, XVII-wieczny pałac w Kamieńcu, XIX-wieczny pałac w Szałszy, a także zabytkowa Stacja Wodociągowa „Zawada” w Karchowicach⁶⁸.

4.7.3. Sport

Zadania w zakresie sportu na terenie powiatu tarnogórskiego wykonują głównie Tarnogórski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Tarnowskich Górach, Centrum Sportu i Rekreacji w Miasteczku Śląskim oraz Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Radzionkowie. Są to jednostki organizacyjne gmin miejskich powołane w celu prowadzenia działalności w dziedzinie sportu, rekreacji ruchowej oraz turystyki. Zgodnie z najnowszymi publikowanymi przez GUS danymi, w roku 2022 w powiecie tarnogórskim funkcjonowało 140 obiektów sportowych, a ich liczba od roku 2018 wzrosła o prawie 43% (wówczas było to 98 obiektów). Wskaźnik obiektów sportowych ogółem przypadających na 10 tys. ludności wyniósł

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Ibidem.

w analizowanym okresie 10,06 i był wyższy, zarówno od wskaźnika dla województwa (6,59), jak i kraju (9,44). Największą część spośród ww. obiektów stanowią boiska do gier (ponad 51%) oraz siłownie zewnętrzne (30%). Jedynie 33,6% spośród ww. obiektów w roku 2022 była dostosowana do potrzeb ćwiczących osób z niepełnosprawnością, w roku 2018 było to 46,9% ogółu. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXXVI.

Tab. XXXVI. Obiekty sportowe w powiecie tarnogórskim w roku 2018 i 2022

Rodzaj obiektu	2018	2022	Trend 4-letni
Obiekty sportowe ogółem	98	140	+42,9%
Stadiony	7	5	-28,6%
Boiska do gier	55	72	+30,9%
Hale i sale sportowe	6	6	--
Sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 36x19 m i sale pomocnicze	2	3	+50,0%
Korty tenisowe otwarte i kryte	4	5	+25,0%
Pływalnie sportowe otwarte i kryte, aquaparki	5	5	--
Lodowiska sztucznie mrożone niezadaszone oraz kryte	1	0	-100,0%
Skateparki	2	2	--
Siłownie zewnętrzne	16	42	+162,5%
Obiekty sportowe dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością - ćwiczących	46	47	+2,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Wnioski

- 1) Powiat tarnogórski dysponuje gęstą siecią instytucji kultury - od muzeów, domów kultury, bibliotek po galerie i kina - obecnych we wszystkich gminach.
- 2) Oferta kulturalna powiatu jest atrakcyjna i różnorodna, o czym świadczy rosnąca liczba wydarzeń organizowanych przez centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice (ponad 1000 rocznie) oraz wysoka frekwencja na tych wydarzeniach, przewyższająca średnią wojewódzką i krajową.
- 3) Liczba grup i sekcji artystycznych w powiecie zmalała w porównaniu z 2020 rokiem, co może wskazywać na mniejsze zainteresowanie inicjatywami społecznymi lub trudności organizacyjne.
- 4) Biblioteki są licznie reprezentowane w powiecie, ale notują niższą liczbę czytelników i odwiedzin w przeliczeniu na mieszkańca niż średnie krajowe i wojewódzkie.
- 5) Tylko 43% bibliotek publicznych w powiecie tarnogórskim jest przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co stanowi wyzwanie w kontekście dostępności.

- 6) Wyższy jest w powiecie tarnogórskim na tle kraju i województwa wskaźnik liczby ludności przypadającej na jedną instytucję kultury, ale już liczba uczestników imprez organizowanych przez te instytucje jest niższa.
- 7) Uczestnictwo mieszkańców w zajęciach organizowanych przez teatry, muzea i instytucje muzyczne jest niższe niż średnia regionalna i krajowa.
- 8) Powiat dysponuje licznymi walorami turystycznymi i rekreacyjnymi, w tym obiektami wpisanymi na Szlak Zabytków Techniki i unikalnymi atrakcjami przyrodniczo-historycznymi.
- 9) Liczba obiektów sportowych w powiecie wzrosła w ostatnich latach o ponad 40%, przy czym największy udział mają boiska i siłownie zewnętrzne.
- 10) Część obiektów sportowych nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami - ich odsetek spadł w porównaniu do 2018 roku, co wskazuje na powstawanie licznych nowych obiektów, nieprzystosowanych do potrzeb tej szczególnej grupy mieszkańców.

Rekomendacje

- 1) Wspieranie rozwoju oferty kulturalnej poprzez organizowanie nowych wydarzeń artystycznych i inicjatyw integrujących społeczność lokalną.
- 2) Rozwijanie działań promujących uczestnictwo w kulturze, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży oraz seniorów.
- 3) Inicjowanie projektów wspierających grupy i sekcje artystyczne, aby zahamować spadek ich liczby i wzmocnić aktywność twórczą mieszkańców.
- 4) Wspieranie bibliotek w procesie modernizacji i dostosowywania do współczesnych potrzeb, w tym cyfryzacji zasobów i oferty online.
- 5) Podejmowanie działań na rzecz pełnej dostępności instytucji kultury i obiektów sportowych dla osób z niepełnosprawnościami.
- 6) Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi i partnerami prywatnymi w zakresie realizacji wydarzeń i projektów kulturalnych.

- 7) Wspieranie promocji walorów turystycznych powiatu, w tym lepszego wykorzystania atrakcji wpisanych na Szlak Zabytków Techniki.
- 8) Rozwijanie infrastruktury sportowej poprzez inwestycje w brakujące obiekty oraz modernizację istniejących, z naciskiem na różnorodność oferty oraz przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- 9) Inicjowanie programów aktywizacji sportowej dla mieszkańców wszystkich grup wiekowych, w tym osób starszych i rodzin z dziećmi.
- 10) Wspieranie działań łączących kulturę, sport i rekreację z edukacją i turystyką, aby budować kompleksową i atrakcyjną ofertę spędzania czasu wolnego.

4.8. Ochrona zdrowia i społecznie istotne problemy zdrowotne

4.8.1. Zasoby ochrony zdrowia i korzystanie ze świadczeń

Podstawowa Opieka Zdrowotna

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) udzielane są świadczenia zdrowotne profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, rehabilitacyjne oraz pielęgnacyjne z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej, chorób wewnętrznych i pediatrii⁶⁹. Usługi te realizowane są w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przez lekarza POZ, pielęgniarkę POZ, położną POZ oraz higienistkę/pielęgniarkę szkolną w środowisku nauczania i wychowania. Ponadto w ramach POZ udzielane są świadczenia nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej oraz transportu sanitarnego⁷⁰.

W roku 2024 w podstawowej opiece zdrowotnej w powiecie tarnogórskim udzielono ponad 761,2 tys. świadczeń. Liczba świadczeń udzielanych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 5,48 i był to 7 najwyższy wynik wśród powiatów województwa śląskiego, znacznie wyższy od średniej wojewódzkiej (5,07) oraz krajowej (4,84). Wskaźnik ten od roku 2019 wzrósł o 12,5% (wynosił wówczas 4,87)⁷¹. Do analizy trendu

⁶⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, art. 5 pkt. 27 [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 146 poz. 2135 z późn. zm.].

⁷⁰ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej [tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 1427 z późn. zm.].

⁷¹ BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.

kilkuletniego nie zastosowano wartości z roku 2020 z uwagi na rozpoczętą w tamtym okresie pandemię COVID-19, która znacznie ograniczyła dostęp do świadczeń zdrowotnych. W powiecie tarnogórskim, w ramach finansowania przez publicznego płatnika, świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej udzielane są przez 25 podmiotów wykonujących działalność leczniczą w 32 lokalizacjach⁷². Strukturę organizacyjną tych podmiotów wraz z danymi adresowymi przedstawiono w tabeli XXXVII.

Tab. XXXVII. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie tarnogórskim

Lp	Podmiot wykonujący działalność leczniczą	Adres
1.	NZOZ PROMED Sp. z o.o.	ul. Zwycięstwa 15, 42-624 Tapkowice
2.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Oświęcimska 13, 42-622 Świerklaniec
		ul. Dworcowa 3, 42-620 Nakło Śląskie
3.	MEDICUS POZ Sp. z o.o.	ul. Kużaja 57, 41-922 Radzionków
4.	Przychodnia Lekarska RAD-MED Sp. z o.o.	ul. Gajdasa 1, 41-922 Radzionków
5.	Centrum Medyczne "Eko-Prof-Med" Sp. z o.o.	ul. Cynkowa 6, 42-610 Miasteczko Śląskie
6.	NZOZ Pogotowie Ratunkowe "SAWMED" Podstawowa i Specjalistyczna Opieka Zdrowotna	ul. Główna 11, 42-693 Krupski Młyn
		ul. Gwoździa 25, 42-660 Kalety
7.	Piotr Kwiatkowski - Przychodnia KALETAŃSKA Piotr Kwiatkowski	ul. 1 Maja 22, 42-660 Kalety
8.	NZOZ "ESKULAP" Spółka Jawna Kowalska, Kubala	ul. Gwoździa 2, 42-660 Kalety
9.	FAM-MED SC B. Pietrasińska, K. Pietrasiński, J. Słodczyk	ul. Piastowska 3, 42-674 Zbrostawice
		ul. Sienkiewicza 123, 42-672 Wieszowa
10	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Tworogu	ul. Zamkowa 6, 42-690 Tworóg
		ul. Strażacka 3, 42-674 Kopienica

⁷² NFZ - Gdzie się leczyć?, gsl.nfz.gov.pl.

11	FAL-MED Flak i Wspólnicy Spółka jawna	ul. Mikulczycka 3, 42-675 Ziemięcice
12	NZOZ "BI-MED", Apteka "LEŚNA" Sp. z o.o.	ul. Mickiewicza 8, 42-600 Tarnowskie Góry
13	Usługi Medyczne "Śródmieście" Sp. z o.o.	ul. Bytomska 8, 42-600 Tarnowskie Góry
14	Beata Olek, Renata Paś - Spółka Cywilna Centrum Usług Medycznych	ul. Nakielska 1-3, 42-600 Tarnowskie Góry
15	"LUXARMED" Sp. z o.o.	ul. Mickiewicza 23, 42-600 Tarnowskie Góry
		ul. Kościelna 30, 42-609 Tarnowskie Góry
16	NZOZ ANIMED Anna Lebek- Ordon Spółka Jawna	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 9A, 42-600 Tarnowskie Góry
17	NZOZ "BI-MED", Apteka "LEŚNA" Sp. z o.o.	ul. Leśna 23, 42-600 Tarnowskie Góry
18	NZOZ EPM-Osada Sp. z o.o.	ul. Słoneczników 44, 42-606 Tarnowskie Góry
19	NZOZ - Przychodnia Lekarska "HIPOKRATES" Sp. z o.o.	ul. Andersa 49, 42-600 Tarnowskie Góry
		ul. Okrzei 21, 42-600 Tarnowskie Góry
20	NZOZ Przychodnia Wielospecjalistyczna Sp. z o. o.	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 18, 42-600 Tarnowskie Góry
21	NZOZ "TELMED" Marek Telenga, Gabreil Telenga Spółka Jawna	ul. Zagórska 83, 42-680 Tarnowskie Góry
22	SANA CENTRUM Sp. z o.o.	ul. Oświęcimska 1, 41-500 Tarnowskie Góry
23	Usługi Medyczne "Śródmieście" Sp. z o.o.	ul. Szwedzka 2, 42-600 Tarnowskie Góry
		ul. Różana 1a, 42-606 Tarnowskie Góry
24	"VADEMECUM" Sp. z o.o.	ul. Poczdamaska 7, 42-612 Tarnowskie Góry
25	Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy Spółka Akcyjna	ul. Opolska 21, 42-600 Tarnowskie Góry

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RPWDL, GSL oraz INFZ (stan na sierpień 2025)

Nocna i świąteczna opieka zdrowotna

W roku 2024 w nocnej i świątecznej opiece zdrowotnej w powiecie tarnogórskim udzielono ok. 37,2 tys. świadczeń. Liczba świadczeń udzielanych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 0,27 i był to 5 najwyższy wynik wśród powiatów województwa śląskiego, znacznie wyższy od średniej wojewódzkiej (0,19) oraz krajowej (0,18). Wskaźnik ten od roku 2019 spadł o 26% (wynosił wówczas 0,34)⁷³. Świadczenia nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej w powiecie tarnogórskim udzielane są przez NZOZ "BI-MED" (ul. Adama Mickiewicza 8, 42-600 Tarnowskie Góry), Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy Spółka Akcyjna (ul. Pyskowicka 47-51, 42-612 Tarnowskie Góry) oraz Zakon Posługujących Chorym Ojcowie Kamilianie (ul. Bytomska 22, 42-606 Tarnowskie Góry)⁷⁴.

Ambulatoryjna opieka specjalistyczna

Świadczenia ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (AOS) obejmują porady specjalistyczne, badania diagnostyczne, procedury zabiegowe ambulatoryjne, świadczenia w chemioterapii oraz świadczenia wykonywane w celu realizacji programów lekowych. Świadczenia specjalistyczne finansowane przez NFZ obejmują ocenę stanu zdrowia lub przebiegu leczenia, w oparciu o badanie podmiotowe i przedmiotowe oraz posiadane lub przedstawione wyniki badań dodatkowych, a także uwzględniające, w uzasadnionych medycznie przypadkach, realizację procedur medycznych (diagnostycznych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych), pozyskiwanie w drodze skierowania uzupełniających wyników badań dodatkowych, wydanie orzeczeń i zaświadczeń lekarskich lub wydanie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego⁷⁵.

W roku 2024 w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w powiecie tarnogórskim udzielono ponad 267,7 tys. porad. Liczba porad udzielanych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniosła 1 928,1 i była znacznie

⁷³ BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026... op. cit.

⁷⁴ NFZ - Gdzie się leczyć?... op. cit.

⁷⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej [Tekst jedn. Dz.U. 2016 poz. 357 z późn. zm.].

niższa od średniej wojewódzkiej (2 783) oraz krajowej (2 324). Wskaźnik ten od roku 2019 wzrósł o 16,2% (wynosił wówczas 1 659,7). Największy odsetek porad stanowiły te udzielane w poradni ginekologiczno-położniczej (ok. 10% ogółu), neurologicznej (8,9%), okulistycznej (8,6%), chirurgii ogólnej (8,3%) oraz kardiologicznej (7,2%)⁷⁶. W powiecie tarnogórskim świadczeń AOS na podstawie umowy z NFZ udziela 21 podmiotów wykonujących działalność leczniczą, w tym większość (14 placówek) na terenie gminy Tarnowskie Góry⁷⁷. Wśród ww. jednostek znajduje się Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy im. dr B. Hagera w Tarnowskich Górach Spółka Akcyjna w Tarnowskich Górach (dalej WSP), którego Powiat Tarnogórski jest 100% akcjonariuszem⁷⁸. W WSP świadczenia AOS udzielane są w poradni endokrynologicznej, kardiologicznej, nefrologicznej, neurologicznej, neurologicznej dla dzieci, onkologicznej, neonatologicznej, chirurgii ogólnej, okulistycznej, okulistycznej dla dzieci, urologicznej, położniczo-ginekologicznej, a także w poradni profilaktyki chorób piersi⁷⁹.

Leczenie szpitalne

Świadczenia szpitalne obejmują całodobową, kompleksową opiekę zdrowotną, obejmującą diagnozowanie, leczenie i pielęgnację, niemożliwe do realizacji w trybie ambulatoryjnym ani w ramach innych całodobowych świadczeń zdrowotnych⁸⁰. W roku 2023 ze świadczeń leczenia szpitalnego skorzystało ponad 32,2 tys. mieszkańców powiatu tarnogórskiego. Liczba pacjentów w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wyniosła 23 189,9 i była znacznie niższa od średniej wojewódzkiej (23 873,1), ale wyższa od krajowej (22 704,8). Wskaźnik ten od roku 2019 zmalał o 1,4% (wynosił wówczas 23 530,7). Średni czas hospitalizacji w przypadku mieszkańców powiatu tarnogórskiego wyniósł ok. 3 dni w roku 2023. Hospitalizacje nagłe stanowiły 50% ogółu. Najwięcej świadczeń raportowanych było dla izby

⁷⁶ BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026... op. cit.

⁷⁷ NFZ - Gdzie się leczyć?... op. cit.

⁷⁸ Raport o stanie Powiatu Tarnogórskiego za 2024... op. cit.

⁷⁹ NFZ - Gdzie się leczyć?... op. cit.

⁸⁰ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 870 z późn. zm.].

przyjęć (31,7%) oraz oddziału chorób wewnętrznych (9%)⁸¹. W powiecie tarnogórskim świadczeń leczenia szpitalnego na podstawie umowy z NFZ udzielają 3 podmioty lecznicze, w tym Zakon Posługujących Chorym Ojcowie Kamilianie w Tarnowskich Górach (oddział chorób wewnętrznych), Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zakład Pulmonologii Spółka z o.o. (oddział pulmonologiczny) oraz wspomniany już Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy w Tarnowskich Górach (oddziały: chorób wewnętrznych, neurologiczny z pododdziałem udarowym, anestezjologii i intensywnej terapii, pediatryczny, neonatologiczny, ginekologiczno-położniczy, chirurgii ogólnej z pododdziałem chemioterapii, okulistyczny, urologiczny)⁸².

Rehabilitacja lecznicza

Świadczenia rehabilitacji leczniczej udzielane są w warunkach stacjonarnych (oddziały rehabilitacji), dziennych (dienne oddziały rehabilitacji), ambulatoryjnych (poradnie rehabilitacyjne, pracownie fizjoterapii) oraz domowych (rehabilitacja domowa)⁸³. W roku 2024 ze świadczeń rehabilitacji leczniczej skorzystało ponad 14,4 tys. mieszkańców powiatu tarnogórskiego. Liczba pacjentów w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wyniosła 10 407 i była wyższa, zarówno od średniej wojewódzkiej (9 829), jak i krajowej (9 751). Wskaźnik ten od roku 2019 wzrósł o 37,4% (wynosił wówczas 7 575/100 tys. mieszkańców). Najwięcej świadczeń raportowanych było dla rehabilitacji ogólnej (92,3%)⁸⁴. W powiecie tarnogórskim świadczenia tego rodzaju udzielane są na rynku publicznym przez 7 podmiotów wykonujących działalność leczniczą, w tym także przez Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy w Tarnowskich Górach, prowadzący zakład rehabilitacji leczniczej⁸⁵.

⁸¹ BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026... op. cit.

⁸² NFZ - Gdzie się leczyć?... op. cit.

⁸³ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej [Tekst jedn. Dz. U. 2021 poz. 265 z późn. zm.].

⁸⁴ BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026... op. cit.

⁸⁵ NFZ - Gdzie się leczyć?... op. cit.

Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień

Świadczenia w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień udzielane są w warunkach stacjonarnych, dziennych oraz ambulatoryjnych⁸⁶. W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej w opiece psychiatrycznej w województwie śląskim leczono 166,31 tys. osób dorosłych (wzrost o 17,9% w porównaniu z rokiem 2019), w przypadku leczenia uzależnień – 33,75 tys. osób (wzrost o 0,01% w porównaniu z rokiem 2019). W tym samym okresie (2024 r.) odnotowano w systemie ponad 12,12 tys. mieszkańców powiatu tarnogórskiego z rozpoznaniem z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, było to o ok. 31,3% więcej w porównaniu z rokiem 2019 (9,23 tys. osób). Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych mieszkańców powiatu tarnogórskiego w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wskazać należy reakcję na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne, zaburzenia lękowe inne niż w postaci fobii oraz zaburzenia depresyjne nawracające⁸⁷. W powiecie tarnogórskim świadczenia tego rodzaju są udzielane na rynku publicznym przez 6 podmiotów leczniczych posiadających umowę z NFZ, w tym także przez Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy w Tarnowskich Górach, udzielający świadczeń opieki zdrowotnej w ramach programu pilotażowego w centrum zdrowia psychicznego oraz prowadzący ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny). Szpital prowadzi także oddział dzienny psychiatryczny rehabilitacyjny dla dzieci i młodzieży, natomiast żaden podmiot na terenie powiatu nie udziela świadczeń z zakresu rehabilitacji psychiatrycznej. Warto jednak dodać, że na terenie powiatu tarnogórskiego funkcjonują dwa zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze psychiatryczne dla dzieci i młodzieży, prowadzone przez Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny "Pałac Kamieniec"⁸⁸.

⁸⁶ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2019 poz. 1285 z późn. zm.]

⁸⁷ Dane Śląskiego OW NFZ.

⁸⁸ NFZ - Gdzie się leczy?... op. cit.

Opieka długoterminowa, paliatywna i hospicyjna

Świadczenia gwarantowane z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej udzielane są w warunkach stacjonarnych oraz domowych⁸⁹. W powiecie tarnogórskim usługi pielęgniarstwa opieki długoterminowej świadczone są na rynku publicznym przez 4 podmioty. Ponadto, na terenie powiatu działa zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, prowadzony przez Ośrodek Pielęgniarstwa Pomoc w Zdrowiu i w Chorobie w Tarnowskich Górach⁹⁰.

Świadczenia gwarantowane z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej udzielane są w warunkach stacjonarnych, domowych oraz ambulatoryjnych⁹¹. W powiecie tarnogórskim funkcjonuje zakład medycyny paliatywnej, prowadzony w Tarnowskich Górach przez Zakon Posługujących Chorym Ojcowie Kamilianie, a także Hospicjum Domowe Królowej Pokoju w Tarnowskich Górach⁹².

Ratownictwo medyczne

Świadczeń gwarantowanych z zakresu ratownictwa medycznego udzielają podstawowe, specjalistyczne oraz lotnicze zespoły ratownictwa medycznego. Mieszkańcom powiatu tarnogórskiego świadczenia te zapewnia Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w Katowicach, w tym Stacja Pogotowia Ratunkowego w Tarnowskich Górach (ul. Bolesława Skórki 5) oraz Zespół Wyjazdowy stacjonujący w Kaletach (ul. Gwoździa 25) i Tworogu (ul. Zamkowa 6)⁹³.

⁸⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 253 z późn. zm.].

⁹⁰ NFZ - Gdzie się leczyć?... op. cit.

⁹¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej [Tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 262 z późn. zm.].

⁹² NFZ - Gdzie się leczyć?... op. cit.

⁹³ Wojewódzki Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla województwa śląskiego, Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, katowice.uw.gov.pl.

Apteki

Mieszkańcy powiatu tarnogórskiego mogą zaopatrywać się w leki i wyroby medyczne w 41 aptekach na terenie powiatu. Wykaz aptek funkcjonujących w powiecie przedstawiono za pomocą tabeli XXXVIII.

Tab. XXXVIII. Apteki na terenie powiatu tarnogórskiego

Lp.	Nazwa apteki	Adres
1.	Apteka	ul. Gajdasa 1b, 41-922 Radzionków
2.	Apteka Kinga	ul. Jana Kużaja 57, 41-922 Radzionków
3.	Apteka Laury	ul. św. Wojciecha 21, 41-900 Radzionków
4.	Apteka HYGIEIA	ul. Unii Europejskiej 1/3b.2, 41-922 Radzionków
5.	Apteka	ul. Zwycięstwa 17, 41-962 Tąpkowice
6.	Apteka Codzienna	ul. Rynek 18, 42-610 Miasteczko Śląskie
7.	Apteka Moje Zdrowie	ul. Cynkowa 6, 42-610 Miasteczko Śląskie
8.	Apteka Avicenna	ul. Szwedzka 2, 42-600 Tarnowskie Góry
9.	Apteka Centurm	ul. Adama Mickiewicza 8, 42-600 Tarnowskie Góry
10.	Apteka Dr.Max	ul. Zagórska 189, 42-680 Tarnowskie Góry
11.	Apteka Dr.Max	ul. Piłsudskiego 18, 42-600 Tarnowskie Góry
12.	Apteka Dr.Max	ul. Krakowska 16, 42-600 Tarnowskie Góry
13.	Apteka Dr.Max	ul. Zamkowa 4, 42-600 Tarnowskie Góry
14.	Apteka Dr.Max	ul. Wolności 90, 41-960 Pyrzowice
15.	Apteka Gemini	ul. Wincentego Janasa 9a, 42-612 Tarnowskie Góry
16.	Apteka Mandragorą pod	ul. Armii Krajowej 1, 42-609 Tarnowskie Góry
17.	Apteka Mandragorą pod	ul. Szymały 5/a, 41-922 Radzionków
18.	Apteka Mandragorą pod	ul. Zagórska 83, 42-680 Tarnowskie Góry
19.	Apteka Słoneczna	ul. Krakowska 10, 42-600 Tarnowskie Góry
20.	Apteka Św. Kamila	ul. Słoneczników 44, 42-606 Tarnowskie Góry
21.	Apteka Św. Mikołaja	ul. Stefana Okrzei 21, 42-600 Tarnowskie Góry
22.	Apteka Ziko	ul. Poczdamaska 8, 42-612 Tarnowskie Góry
23.	Apteka Zdrowit	ul. Opolska 21, 42-600 Tarnowskie Góry
24.	Apteka Zdrowit	ul. Henryka Sienkiewicza 1, 42-600 Tarnowskie Góry
25.	Apteka Zdrowit	ul. Fińska 53, 42-600 Tarnowskie Góry
26.	Apteka Leśna	ul. Leśna 23, 42-600 Tarnowskie Góry
27.	Apteka Margofarm	ul. Zamkowa 47, 42-690 Tworóg
28.	Apteka Margofarm	ul. Wolności 100A, 42-674 Zbrosławice

29.	Apteka Mariańska	ul. Zamkowa 13, 42-690 Tworóg
30.	Apteka Amaria Victoria	ul. Główna 91, 42-620 Nakło
31.	Apteka Młyńska	ul. Główna 5, 42-693 Krupski Młyn
32.	Apteka Sąsiedzka	ul. Poczdamska 7, 42-612 Tarnowskie Góry
33.	Apteka Sąsiedzka	ul. Bytomska 113, 42-672 Wieszowa
34.	Apteka Sąsiedzka	ul. Główna 43, 42-622 Świerklaniec
35.	Apteka Sąsiedzka	ul. Oświęcimska 15, 42-622 Świerklaniec
36.	Apteka VITA	ul. 1 Maja 1, 42-660 Kalety
37.	Apteka Zbrosławice	ul. Wolności 103, 42-672 Zbrosławice
38.	Apteka Dbam o Zdrowie	ul. Tadeusza Kościuszki 5, 42-600 Tarnowskie Góry
39.	Apteka Dbam o Zdrowie	ul. Zagórska 220, 42-600 Tarnowskie Góry
40.	Apteka Dbam o Zdrowie	ul. Szymały 1a, 41-922 Radzionków
41.	Apteka Dbam o Zdrowie	ul. Księdza Rogowskiego 6 A, 42-660 Kalety

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GSL, gsl.nfz.gov.pl (stan na sierpień 2025)

4.8.2. Niepełnosprawność

Zgodnie z danymi ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego w roku 2021 w Polsce mieszkało ok. 5,45 mln osób z niepełnosprawnościami (14,4% ogółu ludności kraju vs. 12,2% w roku 2011), w tym ok. 3,47 mln z niepełnosprawnością prawną (9,2% vs. 8,1% w roku 2011). W województwie śląskim było to odpowiednio ok. 612,08 tys. (14% ogółu ludności w województwie vs. 11,9% w roku 2011) oraz 376,5 tys. (8,6% vs. 7,5% w roku 2011). W powiecie tarnogórskim - ok. 19,54 tys. (14% ogółu ludności w powiecie vs. 10,6% w roku 2011) oraz 12,17 tys. (8,8% vs. 6,3% w roku 2011). Odsetek osób z niepełnosprawnościami ogółem w województwie w okresie 2011-2021 wzrósł o 2,1 pp., z niepełnosprawnościami prawnie - o 1,1 pp. W przypadku powiatu tarnogórskiego w analogicznym okresie był to odpowiednio: wzrost o 3,4 pp. oraz wzrost o 2,4 pp. Wśród ogółu osób z niepełnosprawnościami w Polsce w roku 2021 ok. 2,04 mln było w wieku produkcyjnym (9,1% mieszkańców kraju w wieku produkcyjnym vs. 9,2% w roku 2011). W województwie śląskim było to ok. 224,6 tys. (8,8% mieszkańców województwa w wieku produkcyjnym vs. 9% w roku 2011). W powiecie

tarnogórskim - ok. 7,29 tys. (8,9% mieszkańców powiatu w wieku produkcyjnym vs. 7,7% w roku 2011). Negatywną obserwacją stanowi fakt, że udział osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym w liczbie osób w wieku produkcyjnym ogółem w okresie 2011-2021 wzrósł w powiecie tarnogórskim o 1,2 pp., podczas gdy w województwie śląskim zmalał w tym samym okresie o 0,2 pp. Pozytywnym jest natomiast, że osoby z niepełnosprawnościami coraz częściej regulują kwestię swoich ograniczeń zdrowotnych w formie prawnej – w roku 2011 było to niewiele ponad 59% ogółu osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim, a w roku 2021 – już ponad 62%⁹⁴. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXXIX.

Tab. XXXIX. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego w roku 2011 oraz 2021 w świetle wyników Narodowych Spisów Powszechnych

Wyszczególnienie		Województwo Śląskie		Powiat Tarnogórski	
		2011	2021	2011	2021
Liczba ludności ogółem	liczba	4 626 357	4 375 947	138 400	139 161
Liczba ludności w wieku produkcyjnym	liczba	2 998 142	2 564 231	89 704	81 917
Osoby z niepełnosprawnościami razem	liczba	552 138	612 081	14 639	19 536
	% ludności ogółem	11,9	14,0	10,6	14,0
w tym: osoby z niepełnosprawnościami orzeczonymi prawnie	liczba	344 743	376 497	8 683	12 173
	% ogółu z niepełnosprawnościami	62,4	61,5	59,3	62,3
	% ludności ogółem	7,5	8,6	6,3	8,7
w tym: osoby z niepełnosprawnościami	liczba	270 861	224 601	6 940	7 292
	% ogółu z niepełnosprawnościami	49,1	36,7	47,4	37,3

⁹⁴ Bank Danych Lokalnych, NSP 2021, Ludność, bdl.stat.gov.pl.

w wieku produkcyjnym	% ludności w wieku produkcyjnym	9,0	8,8	7,7	8,9
----------------------	---------------------------------	-----	-----	------------	------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011 i NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

Wśród ogółu osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w roku 2021 przeważały kobiety (54,5% ogółu osób z niepełnosprawnościami; 14,8% ogółu kobiet w powiecie), głównie z uwagi na znaczną różnicę w liczebności kobiet i mężczyzn w wieku poprodukcyjnym. Analiza zjawiska niepełnosprawności pod kątem poszczególnych ekonomicznych grup wieku wyraźnie wskazuje, że udział mężczyzn z niepełnosprawnościami w ogóle populacji mężczyzn w poszczególnych grupach wieku jest zawsze wyższy, niż ma to miejsce w przypadku kobiet. Największą różnicę w tym zakresie obserwuje się w przypadku populacji w wieku produkcyjnym (2 pp.). Zdecydowana większość osób z niepełnosprawnościami to mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym (56,6% ogółu osób z niepełnosprawnościami; 34,8% populacji w wieku poprodukcyjnym w powiecie). Osoby w wieku produkcyjnym stanowią ponad 37% osób z niepełnosprawnościami (8,9% populacji w tej ekonomicznej grupie wieku), natomiast osoby w wieku przedprodukcyjnym – 6% ogółu osób z niepełnosprawnościami (4,6% populacji w wieku przedprodukcyjnym). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XL.

Tab. XL. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Wiek	Dane	Liczba			% populacji		
		ogółem	M	K	ogółem	M	K
Ogółem	liczba	19 536	8 898	10 638	14,0	13,2	14,8
	% ogółu	100,0	100,0	100,0	--	--	--
w tym w wieku przedprodukcyjnym	liczba	1 177	718	459	4,6	5,5	3,7
	% ogółu	6,0	8,1	4,3	--	--	--
w tym w wieku	liczba	7 292	4 277	3 015	8,9	9,8	7,8

produkcyjnym	% ogółu	37,3	48,1	28,3	--	--	--
w tym w wieku poprodukcyjnym	liczba	11 067	3 903	7 164	34,8	35,6	34,4
	% ogółu	56,6	43,9	67,3	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

Wśród ogółu osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim w roku 2021 również przeważały kobiety, natomiast różnica ta jest już mniej znacząca (50,7% ogółu osób z orzeczeniem; 8,6% ogółu kobiet w powiecie). Również w tym przypadku analiza zjawiska niepełnosprawności orzeczonej prawnie pod kątem poszczególnych ekonomicznych grup wieku wyraźnie wskazuje, że udział mężczyzn z orzeczeniem w ogóle populacji mężczyzn w poszczególnych grupach wieku jest zawsze wyższy, niż ma to miejsce w przypadku kobiet. Największą różnicę w tym zakresie obserwuje się w przypadku populacji w wieku poprodukcyjnym (2,7 pp.). Odsetek osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w wieku poprodukcyjnym (46,6% ogółu osób z orzeczeniem; 17,8% populacji w wieku poprodukcyjnym w powiecie) jest bardzo zbliżony do odsetka osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w wieku produkcyjnym, wynoszącego 44,7% (6,6% populacji w tej ekonomicznej grupie wieku). Z kolei osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły w 2021 roku 8,7% ogółu osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (4,2% populacji w wieku przedprodukcyjnym). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XLI.

Tab. XLI. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Wiek	Dane	Liczba			% populacji		
		ogółem	M	K	ogółem	M	K
Ogółem	liczba	12 173	6 001	6 172	8,7	8,9	8,6
	% ogółu	100,0	100,0	100,0	--	--	--
w tym w wieku przedprodukcyjnym	liczba	1 062	659	403	4,2	5,1	3,2
	% ogółu	8,7	11,0	6,5	--	--	--
w tym w wieku	liczba	5 437	3 194	2 243	6,6	7,3	5,8

produkcyjnym	% ogółu	44,7	53,2	36,3	--	--	--
w tym w wieku poprodukcyjnym	liczba	5 674	2 148	3 526	17,8	19,6	16,9
	% ogółu	46,6	35,8	57,1	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

W roku 2021 w Narodowym Spisie Powszechnym największy odsetek osób z niepełnosprawnościami w ogóle mieszkańców, wyższy od średniej dla powiatu, odnotowano w gminie Tarnowskie Góry (15,2%) oraz Krupski Młyn (15,1%). Najniższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w gminie Radzionków (12,1%), Ożarowice (12,2%) oraz Świerklaniec (12,3%). Z kolei największy odsetek osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w ogóle mieszkańców, wyższy od średniej dla powiatu, odnotowano w 3 gminach: Tarnowskie Góry (9,7%), Miasteczko Śląskie (9,7%) oraz Krupski Młyn (9,2%). Najniższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w gminie Radzionków (7%), Świerklaniec (7,5%) oraz Ożarowice (7,9%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XLII.

Tab. XLII. Osoby z niepełnosprawnościami w gminach powiatu tarnogórskiego w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Obszar	Osoby z niepełnosprawnościami ogółem		Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności	
	liczba	% ogółu mieszkańców gminy	liczba	% ogółu mieszkańców gminy
Kalety	1 149	14,0	682	8,3
Miasteczko Śląskie	962	13,7	682	9,7
Radzionków	1 964	12,1	1 133	7,0
Tarnowskie Góry	9 343	15,2	5 929	9,7
Krupski Młyn	462	15,1	280	9,2
Ożarowice	720	12,2	469	7,9
Świerklaniec	1 589	12,3	972	7,5
Tworóg	1 155	14,0	669	8,1
Zbrostawice	2 192	13,5	1 357	8,3
Powiat tarnogórski	19 536	14,0	12 173	8,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

Wśród ogółu osób z niepełnosprawnościami w roku 2021 w powiecie tarnogórskim zdecydowana większość zamieszkiwała tereny miejskie (67,8% ogółu). Wśród osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności dominowali mieszkańcy ze stopniem niepełnosprawności umiarkowanym (39,2% ogółu) lub znacznym (36,8%). W grupie osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w wieku 0-15 lat znalazło się 600 chłopców (10% populacji płci męskiej posiadającej orzeczenie) oraz 366 dziewcząt (5,9% populacji płci żeńskiej z orzeczoną prawnie niepełnosprawnością). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XLIII.

Tab. XLIII. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim w roku 2021 według stopnia niepełnosprawności w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Stopień/rodzaj niepełnosprawności	Dane	Płeć		
		razem	M	K
Ogółem	liczba	12 173	6 001	6 172
	%	100,0	100,0	100,0
Osoby niepełnosprawne prawnie o stopniu niepełnosprawności znacznym	liczba	4 480	2 052	2 428
	%	36,8	34,2	39,3
Osoby niepełnosprawne prawnie o stopniu niepełnosprawności umiarkowanym	liczba	4 767	2 304	2 463
	%	39,2	38,4	39,9
Osoby niepełnosprawne prawnie o stopniu niepełnosprawności lekkim	liczba	1 960	1 045	915
	%	16,1	17,4	14,8
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności	liczba	966	600	366
	%	7,9	10,0	5,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach wydał w 2024 roku 2 961 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. Liczba ta była wyższa o prawie 23% w stosunku do roku 2022. Wśród ogółu wydanych w roku 2024 orzeczeń prawie 1,7 tys. wydano kobietom (57,1%). Osoby otrzymujące orzeczenie o niepełnosprawności w zdecydowanej większości należały do grupy wiekowej 60 lat i więcej (ok. 61% ogółu; 1 804 osoby) lub 41-59 lat (26,1%; 773 osoby). Biorąc pod uwagę kryterium wykształcenia, w grupie tej najpowszechniej występowały

osoby z wykształceniem średnim (30,6% ogółu) oraz zasadniczym zawodowym (29,2%). Ponad 80% omawianej populacji należało do grupy osób niepracujących. W przypadku 74% ogółu osób, którym wydano orzeczenia, występowały co najmniej dwie przyczyny niepełnosprawności. Najwyższy wzrost w liczbie wydawanych w latach 2022-2024 orzeczeń obserwuje się w przypadku tych dotyczących niepełnosprawności wynikającej z co najmniej 3 przyczyn (+28,9%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XLIV.

Tab. XLIV. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Liczba symboli przyczyny niepełnosprawności	2022	2023	2024	Trend 3-letni
Jeden symbol	680	759	771	+13,4%
Dwa symbole	896	1 202	1 110	+23,9%
Trzy symbole	838	1 101	1 080	+28,9%
Razem	2 414	3 062	2 961	+22,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

Spośród wszystkich wydanych w roku 2024 orzeczeń zdecydowana większość dotyczyła stopnia niepełnosprawności znacznego (63,5% ogółu) lub umiarkowanego (33,5%). Wśród ogółu przyczyn niepełnosprawności mieszkańców powiatu powyżej 16 r. ż. w orzeczeniach wydawanych w 2024 roku dominowały choroby układu oddechowego i krążenia (ponad 53% ogółu wydanych orzeczeń) oraz niepełnosprawność ruchowa (52,8%). Najrzadziej występowała epilepsja (2%) oraz całościowe zaburzenia rozwojowe (1,9%). Najwyższy wzrost liczby wydawanych orzeczeń w latach 2022-2024 zaobserwowano w przypadku schorzeń wymienionych pod kodem 11-I (+37,5%), całościowych zaburzeń rozwojowych (+35,7%), chorób neurologicznych (+30,8%) oraz chorób układu oddechowego i krążenia (+29%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XLV.

Tab. XLV. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane

przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Symbol przyczyny niepełnosprawności		2022	2023	2024	% ogółu (2024)	Trend 3-letni
01-U	niepełnosprawność intelektualna (umysłowa)	84	84	91	3,1	+8,3%
02-P	choroby psychiczne	317	330	351	11,9	+10,7%
03-L	zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	188	250	227	7,7	+20,7%
04-O	choroby narządu wzroku	105	146	121	4,1	+15,2%
05-R	niepełnosprawność ruchowa	1 280	1 656	1 563	52,8	+22,1%
06-E	epilepsja	52	75	58	2,0	+11,5%
07-S	choroby układu oddechowego i krążenia	1 222	1 641	1 576	53,2	+29,0%
08-T	choroby układu pokarmowego	218	255	250	8,4	+14,7%
09-M	choroby układu moczowo-płciowego	330	422	398	13,4	+20,6%
10-N	choroby neurologiczne	582	795	761	25,7	+30,8%
11-I	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	566	757	778	26,3	+37,5%
12-C	całościowe zaburzenia rozwojowe	42	55	57	1,9	+35,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

Powiatowy Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach wydał w 2024 roku 389 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. Liczba ta była wyższa o ponad 25% w stosunku do roku 2022. Wśród ogółu wydanych w roku 2024 orzeczeń prawie 257 wydano chłopcom (66,1%). Osoby otrzymujące orzeczenie o niepełnosprawności w zdecydowanej większości należały do grupy wiekowej 8-16 r. ż. (ok. 53% ogółu; 205 osób) lub 4-7 lat (ok. 33%; 128 osób). W przypadku 58,1% ogółu osób, którym wydano orzeczenia, występowała wyłącznie jedna przyczyna niepełnosprawności. Najwyższy wzrost w liczbie wydawanych

w latach 2022-2024 orzeczeń obserwuje się w przypadku tych dotyczących niepełnosprawności wynikającej z co najmniej 2 przyczyn (+157,7%) lub 3 przyczyn (+141,7%). O ponad 8% zmalała natomiast liczba orzeczeń wydawanych w związku z jedną przyczyną niepełnosprawności. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XLVI.

Tab. XLVI. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Liczba symboli przyczyny niepełnosprawności	2022	2023	2024	Trend 3-letni
Jeden symbol	246	275	226	-8,1%
Dwa symbole	52	100	134	+157,7%
Trzy symbole	12	27	29	+141,7%
Razem	310	402	389	+25,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

Wśród ogółu przyczyn niepełnosprawności mieszkańców powiatu poniżej 16 r. ż. w orzeczeniach wydawanych w 2024 roku dominowały całościowe zaburzenia rozwojowe (53% ogółu wydanych orzeczeń) oraz choroby neurologiczne (ponad 20%). Najrzadziej występowały choroby układu moczowo-płciowego (2,6%) oraz układu pokarmowego (3,3%). Najwyższy wzrost liczby wydawanych orzeczeń w latach 2022-2024 zaobserwowano w przypadku chorób układu pokarmowego (+160%), całościowych zaburzeń rozwojowych (+35,7%), chorób neurologicznych (+30,8%) oraz chorób psychicznych (+125%) (tabela XLVII).

Tab. XLVII. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Symbol przyczyny niepełnosprawności	2022	2023	2024	% ogółu (2024)	Trend 3-letni
01-U niepełnosprawność intelektualna (umysłowa)	34	34	46	11,8	+35,3%
02-P choroby psychiczne	12	28	27	6,9	+125,0%
03-L zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	31	55	39	10,0	+25,8%

04-O	choroby narządu wzroku	13	25	23	5,9	+76,9%
05-R	niepełnosprawność ruchowa	33	46	33	8,5	--
06-E	epilepsja	13	18	19	4,9	+46,2%
07-S	choroby układu oddechowego i krążenia	36	61	52	13,4	+44,4%
08-T	choroby układu pokarmowego	5	14	13	3,3	+160,0%
09-M	choroby układu moczowo-płciowego	8	7	10	2,6	+25,0%
10-N	choroby neurologiczne	52	60	78	20,1	+50,0%
11-I	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	30	26	35	9,0	+16,7%
12-C	całościowe zaburzenia rozwojowe	119	182	206	53,0	+73,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

4.8.3. Zaburzenia psychiczne i uzależnienia

W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej odnotowano 12 124 **mieszkańców powiatu tarnogórskiego** z rozpoznaniem z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, było to o ok. 20% więcej w porównaniu z rokiem 2022 (10 130 osób). Rozpowszechnienie omawianych problemów w populacji powiatu wzrosło w analizowanym okresie o 1,5% - z 7,3% w roku 2022 do 8,7% w roku 2024. Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych mieszkańców powiatu tarnogórskiego w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wskazać należy reakcję na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne (1,4% populacji w roku 2024), zaburzenia lękowe inne niż w postaci fobii (1,4%) oraz zaburzenia depresyjne nawracające (1,1%). Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie tarnogórskim w latach 2022-2024 wzrosło w przypadku najczęstszych 4 rozpoznań w tej grupie, a także w przypadku kilku innych rzadziej stawianych diagnoz (F03, F06, F51, F80, F84, F90, F92). Szczególnie zauważalny jest wzrost rozpowszechnienia problemów z grupy

zaburzeń nerwicowych, związanych ze stresem i pod postacią somatyczną (F41, F43) oraz zaburzeń nastroju (F32, F33)⁹⁵. Szczegóły przedstawiono w tabeli XLVIII.

Tab. XLVIII. Liczba mieszkańców powiatu tarnogórskiego z rozpoznaniem zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w latach 2022-2024

Kod ICD-10	Rozpoznanie	Rok			Rozpowszechnienie w populacji (%)*	
		2022	2023	2024	2022	2024
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	1427	1625	1971	1,0	1,4
F41	Inne zaburzenia lękowe	1477	1761	1946	1,1	1,4
F33	Zaburzenia depresyjne nawracające	1134	1329	1585	0,8	1,1
F32	Epizod depresyjny	903	1036	1071	0,6	0,8
F10	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane użyciem alkoholu	923	925	978	0,7	0,7
F06	Inne zaburzenia psychiczne spowodowane uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu i chorobą somatyczną	545	653	724	0,4	0,5
F20	Schizofrenia	732	743	715	0,5	0,5
F84	Całościowe zaburzenia rozwojowe	453	598	714	0,3	0,5
F03	Otępienie bliżej nieokreślone	541	595	691	0,4	0,5
F48	Inne zaburzenia nerwicowe	659	648	662	0,5	0,5
F51	Nieorganiczne zaburzenia snu	361	448	532	0,3	0,4
F38	Inne zaburzenia nastroju (afektywne)	560	406	461	0,4	0,3
F80	Specyficzne zaburzenia rozwoju mowy i języka	272	338	376	0,2	0,3
F31	Zaburzenia afektywne dwubiegunowe	255	244	266	0,2	0,2
F01	Otępienie naczyniowe	238	259	260	0,2	0,2
F71	Upośledzenie umysłowe umiarkowane	247	230	215	0,2	0,2
F92	Mieszane zaburzenia zachowania	146	178	212	0,1	0,2

⁹⁵ Dane Śląskiego OW NFZ.

	i emocji					
F90	Zaburzenia hiperkinetyczne (zespoły nadpobudliwości ruchowej)	119	154	211	0,1	0,2
F19	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane naprzemiennym przyjmowaniem środków wymienionych w rozpoznaniach F10-F18 i innych	182	169	208	0,1	0,1
F82	Specyficzne zaburzenie rozwoju funkcji motorycznych	245	185	186	0,2	0,1
Pozostałe z grupy F00-F99		2 278	2 379	2 437	1,6	1,8
Razem		10 130	11 088	12 124	7,3	8,7

* iloraz liczby pacjentów korzystających ze świadczeń finansowanych przez NFZ w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień oraz liczby mieszkańców powiatu tarnogórskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Śląskiego OW NFZ

W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej **w populacji dorosłych mieszkańców powiatu tarnogórskiego** odnotowano 13 877 rozpoznań z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, w tym 8 488 dotyczyło kobiet (61,1% ogółu) oraz 5 399 mężczyzn (38,9%). Najwyższy odsetek rozpoznań dotyczył osób w wieku 60 lat i więcej (37,9% ogółu), a także mieszkańców w wieku 40-49 lat (18,9%) oraz 50-59 lat (16,1%). W przypadku osób w wieku 30-39 lat było to 13,8%, w najmłodszej grupie wiekowej (18-29 lat) – 13,4%. Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych dorosłych mieszkańców powiatu tarnogórskiego w omawianej grupie schorzeń wskazać należy reakcję na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne (1,6% dorosłej populacji w roku 2024), zaburzenia lękowe inne niż w postaci fobii (1,6%) oraz zaburzenia depresyjne nawracające (1,4%). Z diagnozą większości spośród 10 najczęstszych rozpoznań zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w publicznym systemie zdrowotnym znacznie częściej pojawiają się kobiety, wyjątkiem są zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania

spowodowane użyciem alkoholu (F10) oraz schizofrenia (F20). Rozpowszechnienie w populacji 3 najczęściej diagnozowanych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie tarnogórskim jest wyższe w porównaniu do kraju ogółem.

W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej **w populacji dzieci i młodzieży w powiecie tarnogórskim** odnotowano 2 534 pacjentów z rozpoznaniem z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, w tym 1 074 dziewczęta (42,4% ogółu) oraz 1 460 chłopców (57,6%). Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych dzieci i młodzieży w powiecie tarnogórskim w tej grupie wskazać należy całościowe zaburzenia rozwojowe (2,5% populacji w roku 2024) oraz specyficzne zaburzenia rozwoju mowy i języka (1,4%). Rozpowszechnienie całościowych zaburzeń rozwojowych (F84), specyficznych zaburzeń rozwoju funkcji motorycznych (F82), mieszanych zaburzeń zachowania i emocji (F92) oraz upośledzenia umysłowego lekkiego (F70) w populacji dzieci i młodzieży w powiecie tarnogórskim jest wyższe w porównaniu do kraju ogółem

4.8.4. Samobójstwa

Z udostępnionych przez KPP w Tarnowskich Górach informacji wynika, że w 2024 r. w powiecie tarnogórskim 92 osoby dokonały prób samobójczych, z czego 16 zakończyło się zgonem. W 2023 r. było to 96 prób, w tym 20 zgonów, natomiast w 2022 r. odnotowano 98 zamachów samobójczych, z czego 25 zakończyło się zgonem. Warto zwrócić uwagę, że liczba dokonanych samobójstw zakończonych zgonem w latach 2022-2024 była zdecydowanie wyższa wśród mężczyzn, niż wśród kobiet (75,4% vs. 24,6%). Co istotne, prawie 20% wszystkich zamachów samobójczych w analizowanym okresie dotyczyło osób w wieku 17 lat i mniej. Szczegółowe dane dot. liczby zamachów samobójczych w powiecie tarnogórskim przedstawiono w tabeli XLIX oraz L.

Tabela XLIX. Liczba zamachów samobójczych w powiecie tarnogórskim w latach 2022-2024

Grupa wiekowa	2022	2023	2024
0-17	21	16	18
18-59	65	67	62
60+	12	13	12
Razem	98	96	92

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KPP w Tarnowskich Górach

Tabela L. Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem w powiecie tarnogórskim w latach 2022-2024

Płeć	2022	2023	2024
Kobiety	7	5	3
Mężczyźni	18	15	13
Razem	25	20	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KPP w Tarnowskich Górach

W województwie śląskim obserwuje się niższy wskaźnik samobójstw (0,9/10 tys. mieszkańców), w porównaniu do kraju ogółem – 1,2 . Dane dot. zgonów z powodu samobójstw nie są publikowane w statystyce publicznej na poziomie powiatów, w związku z czym przedstawiono dane dla województwa⁹⁶.

Wnioski

- 1) Powiat tarnogórski charakteryzuje się wysoką dostępnością podstawowej opieki zdrowotnej – wskaźnik świadczeń na mieszkańca jest znacznie wyższy od średnich wojewódzkich i krajowych.
- 2) Mimo rozwoju ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (AOS), wskaźnik liczby porad na 1 tys. mieszkańców jest niższy niż średni w województwie śląskim i kraju.
- 3) W ostatnich kilku latach znacznie wzrosło korzystanie z rehabilitacji leczniczej, co potwierdza rosnące potrzeby zdrowotne mieszkańców, szczególnie w zakresie chorób przewlekłych i pourazowych.
- 4) W obszarze opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień obserwuje się stały wzrost liczby pacjentów, zwłaszcza z zaburzeniami depresyjnymi, lękowymi i adaptacyjnymi.

⁹⁶ Dane GUS, bdl.stat.gov.pl.

- 5) System opieki długoterminowej i paliatywnej w powiecie oparty jest na niewielkiej liczbie placówek, co przy starzejącym się społeczeństwie może wkrótce okazać się niewystarczające.
- 6) Dane z systemu orzecznictwa o niepełnosprawności wskazują na rosnącą w powiecie tarnogórskim liczbę osób otrzymujących orzeczenie o niepełnosprawności, a także liczbę osób posiadających więcej niż jedną przyczynę niepełnosprawności, zarówno w populacji osób dorosłych, jak i małoletnich.
- 7) Najczęściej występującymi przyczynami niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim wśród osób dorosłych są choroby układu oddechowego i krążenia oraz niepełnosprawność ruchowa, natomiast w przypadku dzieci i młodzieży - całościowe zaburzenia rozwojowe oraz choroby neurologiczne.
- 8) W ostatnich latach obserwuje się wzrost rozpowszechnienia zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, zarówno w populacji osób dorosłych, jak i dzieci i młodzieży.
- 9) Wskaźniki dotyczące prób samobójczych, w tym wśród młodzieży, wskazują na rosnący problem kryzysów psychicznych wymagających działań profilaktycznych.

Rekomendacje

- 1) Wzmocnienie działań profilaktycznych w zakresie chorób przewlekłych i zdrowia psychicznego, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.
- 2) Rozważenie opracowania i wdrożenia programów polityki zdrowotnej w obszarze profilaktyki i wczesnego wykrywania chorób i problemów zdrowotnych.
- 3) Rozwijanie form wsparcia w opiece długoterminowej, w tym w ramach opieki domowej i środowiskowej.
- 4) Współpraca z Wielospecjalistycznym Szpitalem Powiatowym w obszarze rozpoczętych przedsięwzięć w ochronie zdrowia.

- 5) Wdrażanie lokalnych kampanii edukacyjnych na temat zdrowego stylu życia, profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania samobójstwom.
- 6) Rozwój systemu współpracy między szkołami, ośrodkami zdrowia i pomocą społeczną w zakresie wczesnej interwencji psychologicznej.
- 7) Monitorowanie dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych w powiecie.
- 8) Prowadzenie działań mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami.
- 9) Wspieranie NGO w działaniach na rzecz promocji zdrowia i profilaktyki chorób, prowadzonych w różnych grupach populacji.
- 10) Rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz budowania potencjału zdrowotnego mieszkańców.

4.9. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo publiczne to ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz ustrój i suwerenność państwa przed zagrożeniami zakłócającymi ład prawny i porządek publiczny, a także przed innymi zjawiskami godzącymi w normalne funkcjonowanie społeczeństwa. Jest to stan państwa i społeczeństwa, w którym obywatele są chronieni przed szkodami ze wszelkich źródeł, a życie publiczne może przebiegać sprawnie⁹⁷. W powiecie tarnogórskim o bezpieczeństwo i porządek dbają funkcjonariusze z Komendy Powiatowej w Tarnowskich Górach, a także pracownicy Komisariatów Policji w Radzionkowie, Kaletach, Zbrostawicach, Tworogu i Pyrzowicach⁹⁸. Policjanci, poza pełnieniem obowiązków z zakresu swojej podstawowej służby, podejmują również działalność profilaktyczną na terenie powiatu tarnogórskiego, a także zabezpieczają imprezy masowe.

W roku 2024 w powiecie tarnogórskim popełniono ponad 2,6 tys. przestępstw, a ich liczba była o 16% wyższa od tej w roku 2020 (2 265), ale też o 22,4% niższa od tej w roku 2022, kiedy odnotowano prawie 3,4 tys. przestępstw. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw

⁹⁷ Encyclopedia PWN, encyklopedia.pwn.pl.

⁹⁸ Dane KPP w Tarnowskich Górach, tarnowskie-gory.policja.gov.pl.

stwierdzonych wyniósł w 2024 roku 65,8% i był niższy od wskaźnika obserwowanego dla województwa śląskiego (73,7%) i kraju (69,8%). W roku 2020 wynosił 65%. Wśród ogółu przestępstw popełnianych w roku 2024 dominowały te o charakterze kryminalnym (51,5%) oraz gospodarczym (34%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli LI.

Tab. LI. Przestępstwa w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024

Dane	2020	2021	2022	2023	2024
Przestępstwa stwierdzone	2 265	2 741	3 387	2 262	2 627
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych (%)	65,0	65,3	72,8	65,8	65,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Według najnowszych publikowanych przez GUS danych, w roku 2023 na terenie powiatu tarnogórskiego miały miejsce 94 wypadki drogowe, a ich liczba w poszczególnych latach w okresie 2020-2023 była względnie stała, poza rokiem 2021, kiedy było ich ponad sto. We wszystkich zarejestrowanych w statystyce publicznej wypadkach w powiecie w roku 2024 ucierpiało 116 osób, w tym 111 rannych i 5 ofiar śmiertelnych. Wskaźnik wypadków drogowych na 100 tys. ludności wyniósł w powiecie tarnogórskim w 2024 roku 67,5, osiągając wartość znacznie wyższą od wojewódzkiej (43,6) i krajowej (55,5). Liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. ludności wyniosła w tym samym roku 3,59 (w województwie – 2,91; w kraju – 5,02)⁹⁹.

Organem wspierającym w zakresie porządku publicznego na terenie Miasta jest Straż Miejska w Tarnowskich Górach. Do zadań straży należy w szczególności¹⁰⁰:

- 1) ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych,
- 2) czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego,
- 3) kontrola publicznego transportu zbiorowego,

⁹⁹ Bank danych lokalnych, Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych oraz Wypadki drogowe i ich ofiary, bdl.stat.gov.pl.

¹⁰⁰ Dane UM w Tarnowskich Górach, bip.tarnowskiegory.pl.

- 4) współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
- 5) zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia albo miejsc zagrożonych takim zdarzeniem przed dostępem osób postronnych lub zniszczeniem śladów i dowodów, do momentu przybycia właściwych służb, a także ustalenie, w miarę możliwości, świadków zdarzenia,
- 6) ochrona obiektów komunalnych i urzędzeń użyteczności publicznej, współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,
- 7) doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień lub miejsca ich zamieszkania,
- 8) informowanie społeczności lokalnej o stanie i rodzajach zagrożeń, a także inicjowanie i uczestnictwo w działaniach mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi,
- 9) konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.

Ochronę przeciwpożarową w powiecie tarnogórskim zapewnia Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Tarnowskich Górach, w ramach której funkcjonuje jednostka ratowniczo-gaśnicza w Tarnowskich Górach oraz Radzionkowie. Poza ww. jednostką, krajowy system ratowniczo-gaśniczy powiatu tarnogórskiego tworzą także Ochotnicze Straże Pożarne – łącznie są to 23 jednostki, stacjonujące w gminie Tarnowskie Góry (3 jednostki), Miasteczko Śląskie (1 jednostka), Kalety (1 jednostka), Krupski Młyn (1 jednostka), Tworóg (5 jednostek), Zbroslawice (5 jednostek), Świerklaniec (3 jednostki), Ożarówice (4 jednostki). W podstawowy zakres działalności OSP wchodzi ochrona przeciwpożarowa, usuwanie skutków klęsk żywiołowych, ratownictwo wodne i lądowe.

Członkowie jednostek OSP biorą udział również w zabezpieczeniach imprez sportowych oraz kulturalnych organizowanych na terenie powiatu¹⁰¹.

Ponadto, na terenie powiatu tarnogórskiego działa Tarnogórskie WOPR - oddział Śląskiego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. WOPR zajmuje się organizowaniem pomocy i ratowaniem osób w niebezpieczeństwie na wodzie, prowadzeniem działalności profilaktycznej i prewencyjnej, a także organizowaniem szkoleń z zakresu ratownictwa, nauki pływania i bezpieczeństwa nad wodą. Działalność obejmuje również zabezpieczanie kąpielisk, popularyzację bezpieczeństwa wodnego, a w niektórych przypadkach także organizację zawodów i promowanie sportu wodnego¹⁰².

Lokalnym dokumentem regulującym kwestie porządku publicznego oraz bezpieczeństwa mieszkańców jest Program Zapobiegania Przemocności oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026. Celem głównym Programu jest wzrost realnego poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Powiatu Tarnogórskiego¹⁰³. Cele pośrednie Programu to:

- 1) Ograniczanie zjawiska przemocy domowej, w szkołach, w miejscach publicznych,
- 2) Zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy i zwiększenie dostępności pomocy,
- 3) Wzrost liczby rodzin zastępczych działających na terenie Powiatu Tarnogórskiego,
- 4) Wzrost poczucia bezpieczeństwa osób starszych i prowadzących samodzielne gospodarstwa domowe,
- 5) Podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców o przysługujących im prawach oraz o możliwości i zakresie uzyskania pomocy,
- 6) Wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców powiatu w miejscach publicznych,

¹⁰¹ Dane Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Tarnowskich Górach, gov.pl/web/kppsp-tarnowskie-gory.

¹⁰² Dane Śląskiego WOPR, slaskiewopr.pl.

¹⁰³ Program Zapobiegania Przemocności oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026, bip.tarnogorski.pl.

- 7) Pogłębienie wiedzy mieszkańców z zakresu bezpiecznych zachowań w miejscach publicznych,
- 8) Wykształcenie w społeczności lokalnej współodpowiedzialności za stan bezpieczeństwa,
- 9) Wdrożenie i utrwalanie prawidłowych nawyków wśród dzieci i młodzieży podczas wszelkiego rodzaju zagrożeń,
- 10) Poprawa wiedzy i świadomości społeczeństwa na temat obowiązującego prawa, reagowanie w sytuacjach zagrożeń,
- 11) Podniesienie świadomości i wiedzy mieszkańców Powiatu w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu,
- 12) Podniesienie wiedzy wśród mieszkańców w zakresie cyberbezpieczeństwa, np. jak nie stać się ofiarą ataku hakerskiego, czy przestępstwa w sieci.

W realizacji ww. programu uczestniczą głównie instytucje powiatowe, służby, inspekcje, straże, które w ramach swoich ustawowych lub statutowych uprawnień i zadań działają na rzecz szeroko pojętego bezpieczeństwa obywateli, lokalne samorządy czy organizacje pozarządowe działające na terenie Powiatu Tarnogórskiego. Program realizowany jest w trzech modułach, takich jak: Bezpieczeństwo w rodzinie, Bezpieczeństwo w miejscach publicznych oraz Cyberbezpieczeństwo¹⁰⁴.

Wnioski

- 1) Liczba przestępstw w powiecie w latach 2020-2024 podlegała znacznym wahaniom, a w 2024 roku wyniosła ponad 2,6 tys.
- 2) Dominującą kategorią przestępstw w 2024 roku były czyny kryminalne (51,5%) oraz gospodarcze (34%).
- 3) Wskaźnik wykrywalności sprawców (65,8%) pozostaje niższy od średniej wojewódzkiej i krajowej, co wskazuje na konieczność poprawy skuteczności działań służb dbających o bezpieczeństwo publiczne.

¹⁰⁴ Ibidem.

- 4) Liczba wypadków drogowych w powiecie utrzymuje się na względnie stałym poziomie, jednak wskaźnik wypadków na 100 tys. mieszkańców (67,5) przewyższa średnią wojewódzką i krajową.
- 5) W 2024 roku w wypadkach drogowych ucierpiało 116 osób, w tym 5 poniosło śmierć, co pokazuje skalę wyzwań w obszarze bezpieczeństwa ruchu drogowego.
- 6) Straż Miejska w Tarnowskich Górach pełni ważną rolę w zakresie porządku publicznego, szczególnie w sferze zapobiegania wykroczeniom i reagowania na zagrożenia lokalne.
- 7) System ochrony przeciwpożarowej opiera się na jednostkach Państwowej Straży Pożarnej oraz 23 jednostkach Ochotniczych Straży Pożarnych, które wspierają ratownictwo i działania kryzysowe.
- 8) Ważnym elementem systemu bezpieczeństwa jest Tarnogórski WOPR, który organizuje ratownictwo wodne oraz prowadzi działania profilaktyczne i edukacyjne.
- 9) W powiecie tarnogórskim realizowany jest Program Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026, określający priorytety w zakresie poprawy bezpieczeństwa mieszkańców.
- 10) Wspomniany w poprzednim punkcie program zwraca szczególną uwagę na ochronę ofiar przemocy, bezpieczeństwo osób starszych, cyberbezpieczeństwo i edukację dzieci i młodzieży w zakresie właściwych zachowań w sytuacjach zagrożeń.

Rekomendacje

- 1) Wspieranie działań Policji w zakresie zwiększania skuteczności wykrywalności przestępstw, m.in. poprzez rozwój narzędzi analitycznych i współpracę z lokalną społecznością.
- 2) Podejmowanie działań prewencyjnych i edukacyjnych w zakresie ograniczania przestępczości kryminalnej i gospodarczej.
- 3) Rozwijanie programów bezpieczeństwa ruchu drogowego, ukierunkowanych na zmniejszenie liczby wypadków i ofiar.

- 4) Inicjowanie kampanii społecznych promujących bezpieczne zachowania w ruchu drogowym, zwłaszcza wśród młodych kierowców.
- 5) Wspieranie rozwoju Ochotniczych Straży Pożarnych poprzez doposażenie jednostek i szkolenia, aby zwiększyć ich gotowość operacyjną.
- 6) Rozwijanie współpracy Straży Miejskiej z organizacjami społecznymi i mieszkańcami w celu zwiększenia skuteczności działań profilaktycznych.
- 7) Wspieranie działalności WOPR i promowanie bezpieczeństwa wodnego poprzez edukację i działania prewencyjne.
- 8) Podejmowanie działań wzmacniających system wsparcia ofiar przemocy, w tym dostęp do pomocy psychologicznej i prawnej.
- 9) Inicjowanie programów edukacyjnych w zakresie cyberbezpieczeństwa, adresowanych zarówno do dzieci i młodzieży, jak i osób starszych.
- 10) Wspieranie integracji działań różnych służb i instytucji w ramach Programu Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego, aby skuteczniej realizować cele poprawy bezpieczeństwa mieszkańców.

4.10. Organizacje pozarządowe

Rosnące nierówności społeczne stały się impulsem do intensyfikacji oddolnych inicjatyw podejmowanych przez społeczności nimi dotknięte, co w konsekwencji doprowadziło do powstania ruchu spółdzielczego. Jego istotą było umożliwienie grupom społecznym zaspokajania podstawowych potrzeb przy jednoczesnym podkreśleniu podmiotowości jednostki oraz znaczenia pracy indywidualnej. Z tych przesłanek wyłoniła się idea ekonomii społecznej – ukierunkowanej na człowieka i efekty społeczne, opartej na autonomicznym i partycypacyjnym modelu zarządzania, w którym nadrzędną wartością pozostaje świadczenie usług na rzecz członków, pracowników i społeczności, a nie maksymalizacja zysku¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku, ekonomiaspoleczna.gov.pl.

Ekonomia społeczna prowadzona jest przez szereg podmiotów, wśród których znajdują się organizacje pozarządowe wskazane w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie ¹⁰⁶ (stowarzyszenia, fundacje i prowadzone przez nie jednostki reintegracyjne), a także inne podmioty mogące wykonywać tego rodzaju działalność (m.in.. spółdzielnie socjalne, spółki non profit, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego).

Podmioty ekonomii społecznej (PES) realizują szeroką działalność ukierunkowaną na wspieranie społeczności lokalnych oraz osób i grup narażonych na wykluczenie społeczne bądź go doświadczających. Dotychczas współpraca międzyinstytucjonalna w tym obszarze koncentrowała się głównie na powierzaniu fundacjom i stowarzyszeniom realizacji zadań publicznych oraz świadczenia usług społecznych. Wraz z dalszym rozwojem sektora ekonomii społecznej zasadne staje się jednak pełniejsze włączenie wszystkich jego podmiotów w procesy tworzenia lokalnych rozwiązań - od diagnozowania problemów społecznych, przez opracowywanie dokumentów strategicznych, aż po wdrażanie i ewaluację działań ¹⁰⁷. Ustawa o ekonomii społecznej ¹⁰⁸ rozszerzyła sferę zadań publicznych realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej, umacniając ich rolę w obszarach takich jak zatrudnianie i reintegracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, rozwój usług społecznych, wzmacnianie potencjału innowacyjnego podmiotów ekonomii społecznej, a także promowanie rozwoju społeczności lokalnych i tworzenie wspólnych przedsięwzięć.

Z kolei ustawa o realizowaniu usług społecznych na poziomie gminnym przez centrum usług społecznych uregulowała kwestie obszarów usług możliwych do realizacji przez PES w ramach otwartych konkursów ofert, małych grantów oraz w oparciu o prawo zamówień publicznych. Wśród działań i inicjatyw możliwych do podjęcia przez PES w ramach

¹⁰⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.], art. 3.

¹⁰⁷ Sowa-Kofta A., Poławski P., Zatrudnienie socjalne a rozwój usług społecznych w Polsce, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2022.

¹⁰⁸ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 806], art. 4.

realizacji zadań publicznych i usług społecznych, znajduje się 14 obszarów usług, w tym działania z zakresu polityki prorodzinnej, wspierania rodziny, systemu pieczy zastępczej, pomocy społecznej, promocji i ochrony zdrowia, wspierania osób niepełnosprawnych, edukacji publicznej, przeciwdziałania bezrobociu, kultury, kultury fizycznej i turystyki, pobudzania aktywności obywatelskiej, mieszkalnictwa, ochrony środowiska, reintegracji zawodowej i społecznej¹⁰⁹. Są to zatem działania w większości pokrywające się z działaniami samorządów powiatowych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

Zgodnie z danymi na rok 2025¹¹⁰ w województwie śląskim funkcjonuje 298 podmiotów ekonomii społecznej, w tym jeden na terenie powiatu tarnogórskiego. Jest to Spółdzielnia Socjalna "Naleśnikarnia 2.0." w Tarnowskich Górach, zajmująca się działalnością reintegracyjną i realizacją usług społecznych. W powiecie tarnogórskim działają także 493 organizacje pozarządowe, w tym 228 stowarzyszeń rejestrowych (46,2% ogółu), 121 stowarzyszeń sportowych i uczniowskich klubów sportowych (24,5%), 74 stowarzyszenia zwykłe (15%) oraz 70 fundacji (14,2%)¹¹¹. Funkcjonujące na terenie powiatu organizacje najliczniej zajmują się sportem, turystyką, rekreacją i hobby (ok. 30% ogółu), ratownictwem i bezpieczeństwem (7,9%), kulturą, sztuką i tradycją (7,5%) oraz rozwojem lokalnym (6,9%). Spośród wszystkich NGO ok. 4-5% działa w obszarze ochrony zdrowia, usług socjalnych i pomocy społecznej¹¹². Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli LII.

Tab. LII. Organizacje pozarządowe w powiecie tarnogórskim w roku 2025 (n=493)

Obszar działania	Liczba	% ogółu
Sport, turystyka, rekreacja, hobby	145	29,4
Ratownictwo, bezpieczeństwo	39	7,9

¹⁰⁹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych [Dz.U. 2019 poz. 1818 z późn. zm.], art. 2.

¹¹⁰ Rejestry Jednostek Polityki Społecznej, rjps.mrips.gov.pl.

¹¹¹ Sprawozdanie z realizacji rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok (stan na 31.12.2024 r.), bip.tarnogorski.pl.

¹¹² Dane Portalu Organizacji Pozarządowych, spis.ngo.pl.

Kultura, sztuka, tradycja	37	7,5
Rozwój lokalny	34	6,9
Ochrona zdrowia	21	4,3
Usługi socjalne, pomoc społeczna	20	4,1
Edukacja, wychowanie	18	3,7
Ekologia	13	2,6
Prawa człowieka, demokracja, prawo	13	2,6
Rynek pracy, aktywizacja zawodowa	11	2,2
Działalność międzynarodowa	9	1,8
Wsparcie organizacji pozarządowych	6	1,2
Sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe	5	1,0
Nauka, technika	4	0,8
Religia	3	0,6
Pomoc dla Ukrainy	2	0,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Portalu Organizacji Pozarządowych, spis.ngo.pl

Wskaźnik fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców osiągnął w roku 2024 w powiecie tarnogórskim wartość 3,71 – była to wartość zbliżona do wojewódzkiej (3,69), ale wyraźnie niższa od krajowej (4,74). Wskaźnik ten wzrósł w okresie 2020-2024 o 23,3% (w roku 2020 wynosił 3,01/1 tys. mieszkańców)¹¹³.

Powiat Tarnogórski realizuje zadania publiczne współpracując z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi szeroko rozumianą działalność pożytku publicznego, określając zasady tej współpracy w corocznym programie współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Aktywne współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i liderami środowisk lokalnych jest elementem efektywnego kierowania rozwojem Powiatu, umacniania w społeczności lokalnej poczucia odpowiedzialności za siebie i swoje otoczenie oraz budowania i rozwijania społeczeństwa obywatelskiego poprzez aktywizację mieszkańców¹¹⁴.

Celami rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3

¹¹³ Bank danych lokalnych, Podmioty Gospodarki Narodowej – wskaźniki, bdl.stat.gov.pl.

¹¹⁴ Roczny Program Współpracy Powiatu Tarnogórskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2025 rok, bip.tarnogorski.pl.

ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2025 rok, są¹¹⁵:

- 1) prezentacja dorobku sektora organizacji oraz promowanie jego osiągnięć,
- 2) integracja organizacji obejmujących swoim zakresem działania sferę zadań publicznych,
- 3) aktywizowanie społeczności lokalnych i stwarzanie warunków do powstawania nowych organizacji oraz wzmacniania już istniejących,
- 4) tworzenie i umacnianie warunków do powstawania struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych,
- 5) zwiększanie efektywności realizacji zadań publicznych i wykorzystania środków publicznych,
- 6) budowanie partnerskiej współpracy i wzajemnego zaufania stron,
- 7) poprawa jakości życia mieszkańców poprzez lepsze diagnozowanie i pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych.

W roku 2024 w powiecie tarnogórskim, w ramach realizacji rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok, zrealizowano łącznie 57 zadań publicznych w tym 2 na podstawie art 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (w trybie pozakonkursowym). Najwięcej umów stanowiły te w obszarze wspierania upowszechniania kultury fizycznej i sportu (36,84% ogółu), natomiast najwyższe środki finansowe przekazano w obszarze pomocy społecznej (68,25%) oraz nieodpłatnej pomocy prawnej (13,71%)¹¹⁶. Szczegółowe dane zwarto w tabeli LIII.

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Sprawozdanie z realizacji rocznego programu współpracy... op. cit.

Tab. LIII. Wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w powiecie tarnogórskim w roku 2024

Obszar działania	Zawarte umowy		Przyznane środki	
	liczba	% ogółu	kwota (zł)	% ogółu
Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	10	17,54	37 600,00	3,78
Wspieranie upowszechniania kultury fizycznej i sportu	21	36,84	69 900,00	7,02
Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	11	19,30	25 000,00	2,51
Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego	8	14,04	17 400,00	1,75
Ochrona i promocja zdrowia	4	7,02	29 624,00	2,98
Nieodpłatna pomoc prawna	2	3,51	136 490,64	13,71
Pomoc społeczna	1	1,75	679 180,20	68,25
Razem	57	100,00	995 194,84	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok, bip.tarnogorski.pl

Ponadto, w roku 2024, w ramach współpracy pozafinansowej 7 organizacjom pozarządowym udzielono honorowych patronatów Starosty nad realizowanymi przez nie wydarzeniami. Zapewniano wsparcie infrastrukturalne poprzez użyczenie lokalu, adresu czy siedziby dla NGO w Centrum Usług Społecznych przy ul. Sienkiewicza 16 w Tarnowskich Górach¹¹⁷.

¹¹⁷ Ibidem.

Wnioski

- 1) Ustawa o ekonomii społecznej wzmacnia rolę PES w obszarze usług społecznych, jednak ich potencjał w powiecie nie jest w pełni wykorzystywany.
- 2) W powiecie tarnogórskim funkcjonuje tylko jeden podmiot ekonomii społecznej – jest to spółdzielnia socjalna („Naleśnikarnia 2.0”).
- 3) W powiecie tarnogórskim funkcjonuje 493 organizacji pozarządowych, z czego największą grupę stanowią podmioty realizujące działania w obszarze sportu, turystyki, rekreacji i hobby.
- 4) Mniej niż 5% spośród NGO funkcjonujących na terenie powiatu tarnogórskiego działa w obszarze ochrony zdrowia lub pomocy społecznej i usług socjalnych, co ogranicza potencjał sektora w rozwiązywaniu problemów społecznych.
- 5) Wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców jest w powiecie zbliżony do średniej wojewódzkiej, ale niższy od krajowej.
- 6) Największa część środków finansowych przekazywanych NGO przez powiat przeznaczana jest na pomoc społeczną oraz nieodpłatną pomoc prawną.
- 7) Organizacje pozarządowe korzystające ze wsparcia finansowego Powiatu Tarnogórskiego najczęściej realizują zadania z zakresu sportu i kultury fizycznej.
- 8) W ramach programu współpracy z NGO w 2024 roku zrealizowano 57 zadań publicznych, w tym większość w drodze otwartych konkursów ofert.
- 9) Organizacje pozarządowe otrzymują od Powiatu Tarnogórskiego także wsparcie pozafinansowe, m.in. w postaci patronatów honorowych i udostępniania lokali.
- 10) Program współpracy Powiatu z NGO podkreśla znaczenie integracji, aktywizacji społeczności lokalnych i partnerskich relacji w realizacji zadań publicznych.

Rekomendacje

- 1) Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej poprzez zachęcanie do zakładania spółdzielni socjalnych i innych PES.
- 2) Inicjowanie działań na rzecz promocji ekonomii społecznej i budowania świadomości mieszkańców w tym zakresie.
- 3) Rozwijanie współpracy z NGO działającymi w obszarze zdrowia, pomocy społecznej i usług socjalnych, aby lepiej odpowiadać na lokalne potrzeby.
- 4) Inicjowanie programów wspierających powstawanie nowych organizacji pozarządowych, szczególnie w obszarach słabo reprezentowanych.
- 5) Wspieranie aktywności istniejących NGO poprzez ułatwianie dostępu do środków finansowych i wsparcia infrastrukturalnego.
- 6) Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia liczby organizacji w powiecie, aby zbliżyć wskaźnik do średniej krajowej.
- 7) Wspieranie profesjonalizacji NGO poprzez szkolenia, doradztwo i rozwój kompetencji kadry.
- 8) Rozwijanie systemu współpracy pozafinansowej z NGO, m.in. poprzez promocję, patronaty, współorganizację wydarzeń i dostęp do przestrzeni lokalowych.
- 9) Wzmacnianie roli organizacji w realizacji usług społecznych poprzez szersze włączanie ich do planowania i ewaluacji działań samorządu.
- 10) Wspieranie partnerstwa między NGO, samorządem i sektorem prywatnym w celu tworzenia innowacyjnych rozwiązań społecznych.

4.11. Pomoc społeczna i wykluczenie społeczne

4.11.1. Rodziny korzystające z pomocy społecznej

W roku 2024 pomocą społeczną w powiecie tarnogórskim objęto 4,4 tys. osób, stanowiących 3,17% ogółu mieszkańców. W województwie śląskim odsetek ten wyniósł w tym samym okresie 3,12%, w Polsce – 4,39%. Z powodu samego ubóstwa pomocą objęto prawie 1,4 tys. osób, co

przekłada się na ok. 1% mieszkańców powiatu (w województwie śląskim – 0,9%, w kraju ogółem – 1,4%)¹¹⁸. W roku 2024 ze świadczeń pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim skorzystało 4 235 rodzin. W latach 2020-2024 obserwuje się wyraźny spadek tej liczby, w relacji do roku 2020 wyniósł on 13,7% - wówczas z pomocy społecznej korzystało 4 905 rodzin. Wiodącymi przyczynami sięgania przez rodziny po wsparcie w obszarze pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność, stanowiące łącznie ponad 51% ogółu przypadków. W latach 2020-2024 odnotowano wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy z powodu obu ww. przyczyn. Kolejne miejsca zajmują ubóstwo oraz bezrobocie (łącznie ponad 29% ogółu), natomiast w tym przypadku w analizowanym 5-letnim okresie obserwuje się znaczny spadek liczby rodzin korzystających ze wsparcia (tabela LIV).

Tab. LIV. Rodziny korzystające z pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim według przyczyn w latach 2020-2024

Przyczyna przyznania pomocy	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
Długotrwała lub ciężka choroba	134	202	218	265	275	+12,4%
Niepełnosprawność	857	869	886	939	899	+4,9%
Ubóstwo	955	895	863	805	705	-26,2%
Bezrobocie	818	748	682	660	530	-35,2%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	511	439	398	401	339	-33,7%
Alkoholizm	231	208	199	181	159	-31,2%
Potrzeba ochrony macierzyństwa	178	139	107	128	121	-32,0%
Bezdomność	105	108	100	125	118	+12,4%
Przemoc domowa	45	38	35	39	47	+4,4%
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	36	37	35	30	22	-38,9%
Narkomania	12	18	10	9	9	-25,0%
Sytuacja kryzysowa	12	7	12	6	8	-33,3%
Zdarzenie losowe	9	16	25	3	3	-66,6%
Sieroctwo	1	0	1	1	0	--

¹¹⁸ Ocena zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2025, ROPS Katowice.

Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	1	1	0	0	--
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	0	0	11	2	0	--
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	1	0	3	0	0	--
Ogółem	4 905	4 725	4 586	4 594	4 235	-13,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Na szczeblu powiatu zadaniami z zakresu pomocy społecznej zajmuje się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach (PCPR), którego rolę i zadania wskazano w rozdziale opisującym zasoby instytucjonalne w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w powiecie tarnogórskim. Gminy w powiecie tarnogórskim, w ramach realizacji zadań własnych i zleconych stosują cały wachlarz świadczeń dostosowanych do potrzeb poszczególnych kategorii klientów, takich jak: interwencja kryzysowa, opłacanie składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie, poradnictwo specjalistyczne, posiłek, praca socjalna, schronienie specjalistyczne usługi opiekuńcze, specjalny zasiłek celowy, ubranie, usługi opiekuńcze zasiłek celowy, zasiłek okresowy, zasiłek stały. Świadczenia z zakresu pomocy społecznej w roku 2024 obejmowały w województwie śląskim w większości przypadków pomoc pieniężną (62,4%), rzadziej – niepieniężną (37,6%). Pomoc pieniężna obejmuje zasiłki stałe, okresowe i celowe, z kolei niepieniężna – pomoc związaną z udzieleniem schronienia, przekazaniem posiłku i/lub ubrania, a także realizację usług opiekuńczych.

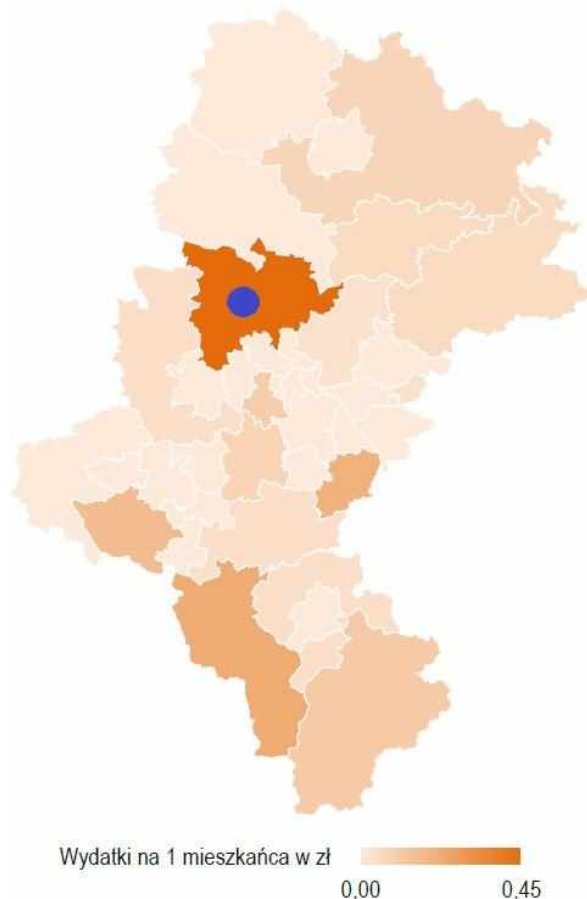
W roku 2024 w województwie śląskim kwota świadczeń realizowanych w ramach zadań gmin na osobę w rodzinie objętej pomocą społeczną wyniosła 5 918 zł przy średniej dla Polski na poziomie 4 774 zł. Wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań zleconych gminom w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w powiecie tarnogórskim 1,67 zł, w przypadku zadań własnych było to 147,01 zł. Obydwa ww. wskaźniki były w powiecie niższe, zarówno w porównaniu do województwa śląskiego (8,99 zł; 175,69 zł), jak i kraju ogółem (20,41; 189,27). Należy jednak w tym

miejscu podkreślić, że trzy gminy z powiatu tarnogórskiego osiągnęły znacznie wyższy wskaźnik wydatków na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, znajdując się wśród pierwszych 25 gmin województwa z najwyższym wynikiem. Są to: gmina Zbrostawice (196,9 zł; 21 miejsce), gmina Tarnowskie Góry 196,5 zł (22 miejsce) oraz gmina Krupski Młyn (182,75 zł; 25 miejsce). W przypadku wydatków na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem w przeliczeniu na 1 osobę, powiat tarnogórski w rankingu powiatów województwa śląskiego zajął w roku 2024 pierwsze miejsce z kwotą 45 gr, przy średniej dla województwa na poziomie 5 gr, dla Polski – 7 gr. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli LV oraz za pomocą ryciny 2.

Tab. LV. Wydatki na świadczenia pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim, województwie śląskim i w Polsce roku 2024

Wskaźnik	Powiat Tarnogórski	Województwo Śląskie	Polska
Wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań zleconych gminom w przeliczeniu na 1 mieszkańca	1,67	8,99	20,41
Wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	147,01	175,69	189,27
Wydatki na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem w przeliczeniu na 1 osobę	0,45	0,05	0,07

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2025, ROPS Katowice

Ryc. 2. Wydatki na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wg powiatów – województwo śląskie, 2024 rok

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2025,
ROPS Katowice

4.11.2. Wykluczenie społeczne

Problem wykluczenia społecznego polega na braku możliwości pełnego uczestnictwa danej jednostki lub grupy społecznej w ważnych dziedzinach życia. Ograniczenie to wynika z deficytów całkowicie lub w dużej mierze niezależnych od wykluczonych. Wykluczenie dotyczyć może pracy, konsumpcji, uczestnictwa w kulturze, życiu społeczności lokalnych i w polityce. Bardzo często wykluczenie społeczne utożsamia się z ubóstwem lub traktuje ubóstwo jako główny powód wykluczenia. Obecnie jednak dominujące podejście jest bardziej wielowymiarowe i wielokierunkowe. Na przykład samo ubóstwo może być nie tyle przyczyną co skutkiem wykluczenia z powodu dyskryminacji na rynku pracy, niepełnosprawności, wykształcenia czy miejsca zamieszkania¹¹⁹.

Do grona osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w myśl ustawy o ekonomii społecznej zaliczyć można¹²⁰:

- 1) bezrobotnego, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia,
- 2) długotrwale bezrobotnego, o którym mowa w art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia,
- 3) poszukującego pracy, o którym mowa w art. 2 pkt 24 ustawy z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia, bez zatrudnienia: w wieku do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia lub niewykonującego innej pracy zarobkowej, o której mowa w art. 2 pkt 9 ustawy z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia,
- 4) osobę niepełnosprawną w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,

¹¹⁹ Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028, rops-katowice.pl.

¹²⁰ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej... op. cit., art. 2 pkt 6.

- 5) absolwenta centrum integracji społecznej oraz absolwenta klubu integracji społecznej, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- 6) osobę spełniającą kryteria, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – zatem samotnie gospodarującą, której dochód nie przekracza kwoty 1 010 zł (na rok 2025) lub osobę w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza kwoty 823 zł (na rok 2025), przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednego z powodów wymienionych w ustawie o pomocy społecznej (sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawności, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc domowa, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna lub innych okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy społecznej),
- 7) osobę uprawnioną do specjalnego zasiłku opiekuńczego, o której mowa w art. 16a ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 323, 858, 1615 i 1871 oraz z 2025 r. poz. 619 i 620),
- 8) osobę usamodzielnianą, o której mowa w art. 140 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49) oraz art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej - w tej grupie osób możemy wskazać:
- osobę opuszczającą, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną,

- osobę, której pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej ustał na skutek śmierci osób tworzących rodzinę zastępczą lub osoby prowadzącej rodzinny dom dziecka, w okresie 6 miesięcy przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności,
 - osobę pełnoletnią opuszczającą dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy,
- 9) osobę z zaburzeniami psychicznymi, o której mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 917),
- 10) osobę pozbawioną wolności, osobę opuszczającą zakład karny oraz pełnoletnią osobę opuszczającą zakład poprawczy,
- 11) osobę starszą, o której mowa w art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. poz. 1705 oraz z 2024 r. poz. 834) - zatem taką, która ukończyła 60 rok życia, przy czym kryterium wykluczenia społecznego jest wiek osoby,
- 12) osobę, która uzyskała w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

Trudno jest oszacować liczbę osób dotkniętych problemem wykluczenia społecznego, ponieważ jest to zjawisko wielowymiarowe i obejmuje wiele różnych grup. W ustawach i strategiach polityki społecznej wskazuje się liczne kategorie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jednak nie istnieje jednolity rejestr gromadzący dane o wszystkich tych grupach. Statystyki publiczne dostarczają jedynie fragmentarycznych informacji, w tym np. dotyczących liczby osób bezrobotnych, osób z orzeczoną niepełnosprawnością czy beneficjentów pomocy społecznej. Brakuje natomiast wiarygodnych danych o osobach z zaburzeniami psychicznymi (w dużej mierze z uwagi na duży odsetek osób

niezdiagnozowanych w tej grupie), czy osobach bezdomnych. Dodatkowo część osób nie zgłasza się po pomoc instytucjonalną, przez co nie trafia do oficjalnych statystyk. Kryteria uznania za osobę zagrożoną wykluczeniem są też zróżnicowane prawnie, co utrudnia ich porównywanie, a dodatkowo wiele osób może należeć jednocześnie do kilku kategorii, co prowadzi do ryzyka podwójnego liczenia. Zjawisko wykluczenia ma także charakter dynamiczny - ktoś może okresowo doświadczać problemów, a następnie odzyskać samodzielność. Brak spójnych metodologii badań powoduje, że różne instytucje podają odmienne szacunki, a w efekcie niemożliwym jest ukazanie pełnego obrazu problemu wykluczenia społecznego¹²¹.

Wnioski

- 1) W 2024 roku pomocą społeczną w powiecie tarnogórskim objęto 4,4 tys. osób, co stanowi 3,17% mieszkańców – jest to wskaźnik zbliżony do średniej wojewódzkiej, ale niższy od krajowej.
- 2) Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej spadła w ciągu pięciu lat o 13,7%, co może świadczyć o częściowej poprawie sytuacji społeczno-ekonomicznej.
- 3) Najczęstszymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność - odpowiadają łącznie za ponad połowę przypadków.
- 4) W analizowanym okresie wzrosła liczba rodzin korzystających ze wsparcia z powodu choroby i niepełnosprawności, co pokazuje rosnące potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej i rehabilitacyjnej.
- 5) Ubóstwo i bezrobocie jako przyczyny korzystania z pomocy wyraźnie zmalały w analizowanym okresie, jednak nadal dotyczą istotnej części rodzin w powiecie.
- 6) W ostatnich 5 latach zmniejszyła się liczba przypadków pomocy udzielanej z powodu alkoholizmu, narkomanii, bezradności w

¹²¹ Vela-Jiménez R, Sianes A. Do Current Measures of Social Exclusion Depict the Multidimensional Challenges of Marginalized Urban Areas? Insights, Gaps and Future Research. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Jul 28;18(15):7993.

- prowadzeniu gospodarstwa czy ochrony macierzyństwa, co może być efektem realizowanych działań profilaktycznych.
- 7) W ostatnich 5 latach odnotowano wzrost liczby rodzin objętych pomocą w związku z bezdomnością i przemocą w rodzinie, co może wskazywać na narastanie problemów kryzysowych.
 - 8) Wydatki gmin powiatu tarnogórskiego na świadczenia pomocy społecznej w przeliczeniu na mieszkańca są niższe niż średnia wojewódzka i krajowa, choć niektóre gminy w przypadku zadań własnych (Zbrośławice, Tarnowskie Góry, Krupski Młyn) przeznaczają na ten cel ponadprzeciętne środki.
 - 9) Powiat tarnogórski zajmuje wysoką pozycję w województwie w zakresie wydatków na pomoc mającą na celu usamodzielnienie i integrację społeczną, co wskazuje na szczególny nacisk na ten aspekt.
 - 10) Pomoc społeczna w regionie ma zróżnicowany charakter - dominują świadczenia pieniężne, ale rośnie znaczenie usług wspierających i działań środowiskowych.

Rekomendacje

- 1) Wspieranie działań na rzecz rodzin dotkniętych długotrwałą chorobą i niepełnosprawnością poprzez rozwijanie usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych.
- 2) Inicjowanie programów profilaktyki zdrowotnej i wsparcia psychologicznego, aby ograniczać konieczność korzystania z pomocy społecznej w związku z chorobami przewlekłymi.
- 3) Rozwijanie systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, w tym usług asystenckich i środowiskowych, które zwiększą ich samodzielność.
- 4) Podejmowanie działań mających na celu dalsze ograniczanie ubóstwa poprzez rozwój aktywnej polityki rynku pracy i edukacji zawodowej.
- 5) Wspieranie rodzin w kryzysie poprzez rozwijanie programów przeciwdziałania przemocy domowej oraz pomocy osobom bezdomnym.

- 6) Rozwijanie działań profilaktycznych w zakresie uzależnień i wspieranie terapii, aby zmniejszać liczbę rodzin korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu i narkomanii.
- 7) Inicjowanie programów aktywizacyjnych dla osób bezradnych w prowadzeniu gospodarstwa domowego, w tym warsztatów i poradnictwa praktycznego.
- 8) Wzmacnianie roli usług niepieniężnych, takich jak praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne i wsparcie środowiskowe, jako narzędzi zwiększających skuteczność pomocy społecznej.
- 9) Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia wydatków gmin na świadczenia społeczne, aby wyrównać poziom wsparcia do średnich wojewódzkich i krajowych.
- 10) Wspieranie integracji międzyinstytucjonalnej i współpracy z organizacjami pozarządowymi, aby zwiększyć skuteczność i dostępność usług pomocowych w powiecie.

4.13. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyższy, w porównaniu do województwa śląskiego, udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności. 2. Korzystniejsze wartości wskaźników obciążenia demograficznego na tle województwa śląskiego. 3. Rosnąca liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych. 4. Rozbudowany i sprawnie działający system pieczy zastępczej w powiecie tarnogórskim. 5. Najwyższy w województwie wskaźnik wydatków na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem w przeliczeniu na 1 osobę. 6. Szerokie wsparcie PCPR w Tarnowskich Górach dla osób borykających się z problemem przemocy domowej. 7. Relatywnie dobra sytuacja na rynku pracy - obniżenie w ostatnich kilku latach stopy bezrobocia w powiecie tarnogórskim. 8. Systematyczny wzrost wysokości wynagrodzeń. 9. Cztery gminy z powiatu tarnogórskiego wśród najlepszych w regionie w rankingu jakości życia mieszkańców. 10. Rosnący udział osób z wykształceniem wyższym w ogóle populacji. 11. Rozbudowana sieć edukacyjna w powiecie tarnogórskim i wysoka aktywność placówek edukacyjnych w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pogłębiający się kryzys demograficzny - utrzymujący się od wielu lat ujemny przyrost naturalny i malejąca liczba urodzeń. 2. Niski wskaźnik dzietności, niepozwalający na zapewnienie zastępowalności pokoleń. 3. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa - rosnący udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności. 4. Niższa, w porównaniu do kraju i województwa, oczekiwana długość życia mieszkańców podregionu bytomskiego. 5. Malejąca liczba zawieranych małżeństw, przy jednoczesnym wzroście liczby rozwodów. 6. Tendencja wzrostowa w zakresie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. 7. Rosnąca liczba osób doświadczających przemocy domowej. 8. Znaczny udział osób długotrwale bezrobotnych wśród ogółu bezrobotnych. 9. Niski poziom zainteresowania osób bezrobotnych różnego rodzaju formami aktywizacji zawodowej. 10. Znacząco niższy niż w zbiorowości ogółem współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami. 11. Wynagrodzenia niższe w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej. 12. Mniejsza, w porównaniu do kraju

<p>12. Wysoka aktywność placówek edukacyjnych w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych.</p> <p>13. Wyższe od średniej wojewódzkiej i krajowej wyniki egzaminów ósmoklasisty i maturalnych w populacji uczniów powiatu.</p> <p>14. Dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanej w ramach działalności kilku poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni powiatowej.</p> <p>15. Gęsta sieć instytucji kultury oraz liczne walory turystyczne i rekreacyjne w powiecie tarnogórskim.</p> <p>16. Systematyczny wzrost liczby obiektów sportowych na terenie powiatu.</p> <p>17. Dostęp do podstawowych i specjalistycznych świadczeń zdrowotnych finansowanych przez NFZ.</p> <p>18. Działalność na terenie powiatu Wielospecjalistycznego Szpitala Powiatowego im. dr B. Hagera w Tarnowskich Górach, którego Powiat Tarnogórski jest 100% akcjonariuszem.</p> <p>19. Funkcjonowanie w powiecie licznych organizacji pozarządowych działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz wspieranie ich działalności przez Powiat Tarnogórski.</p> <p>20. Szeroki zakres działań PCPR w Tarnowskich Górach w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, w tym także w ramach Punktu Interwencji Kryzysowej.</p>	<p>i województwa, liczba mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. ludności.</p> <p>13. Współczynnik skolaryzacji netto w powiecie niższy niż średnia wojewódzka i krajowa.</p> <p>14. Niższe uczestnictwo mieszkańców powiatu w imprezach i wydarzeniach kulturalnych, w relacji do województwa i kraju.</p> <p>15. Rosnąca liczba mieszkańców powiatu borykających się z problemami zaburzeń psychicznych i zachowania, zarówno w populacji osób dorosłych, jak i dzieci i młodzieży.</p> <p>16. Rosnące rozpowszechnienie problemu niepełnosprawności w powiecie, w tym liczba osób z niepełnosprawnościami wynikającymi z więcej niż jednej przyczyny.</p> <p>17. Niższy od średniej wojewódzkiej i krajowej wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw.</p> <p>18. Wyższy od średniej wojewódzkiej i krajowej wskaźnik wypadków na 100 tys. mieszkańców.</p> <p>19. Niski udział NGO działających w obszarze ochrony zdrowia lub pomocy społecznej i usług socjalnych w ogóle organizacji pozarządowych na terenie powiatu.</p> <p>20. Rosnąca liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, niepełnosprawności i przemocy domowej.</p> <p>21. Niższe wskaźniki wydatków na świadczenia pomocy społecznej</p>
---	--

<p>21. Działalność dwóch warsztatów terapii zajęciowej i dwóch Środowiskowych Domów Samopomocy oraz 6 Domów Pomocy Społecznej na terenie powiatu.</p> <p>22. Funkcjonowanie mieszkań wspomaganych i treningowych na terenie powiatu.</p> <p>23. Dostęp do licznych działań z zakresu rehabilitacji zawodowej realizowanych w ramach działalności PUP w Tarnowskich Górach.</p>	<p>realizowane w powiecie w przeliczeniu na jednego mieszkańca, w porównaniu do województwa i kraju.</p> <p>22. Brak zakładów aktywności zawodowej, zakładów pracy chronionej oraz centrów/klubów integracji społecznej na terenie powiatu.</p> <p>23. Ograniczone środki finansowe Powiatu Tarnogórskiego na działania w obszarze rozwiązywania problemów społecznych.</p>
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<p>1. Rozwój krajowych programów wsparcia realizowanych w ramach polityki pronatalistycznej i prorodzinnej.</p> <p>2. Rozwój instytucji sprzyjających utrzymaniu aktywności życiowej seniorów (uniwersytetów trzeciego wieku, klubów seniora, dziennych domów pomocy).</p> <p>3. Tworzenie pozytywnego klimatu wokół rodzicielstwa zastępczego poprzez prowadzenie kampanii informacyjno-popularyzatorskich.</p> <p>4. Rosnąca świadomość społeczna w zakresie problematyki przemocy w rodzinie.</p> <p>5. Współpraca służb i instytucji w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym w ramach działań interwencyjnych.</p> <p>6. Ustawowy obowiązek opracowania i realizacji samorządowych programów przeciwdziałania przemocy domowej.</p> <p>7. Rozwój form wsparcia adekwatnych do potrzeb osób długotrwale bezrobotnych,</p>	<p>1. Postępujący proces starzenia się populacji Polski.</p> <p>2. Marginalizowanie i niedowartościowanie roli rodzica w społeczeństwie.</p> <p>3. Osłabienie funkcji wychowawczej szkoły.</p> <p>4. Rosnące wydatki gmin przeznaczone na zapewnienie opieki w domach pomocy społecznej.</p> <p>5. Brak mechanizmów łącznikowych pomiędzy różnymi elementami wsparcia i instytucjami należącymi do różnych sektorów na poszczególnych etapach życia i choroby.</p> <p>6. Brak koordynacji i wyznaczenia granic pracy z rodziną, świadczonej wielosektorowo przez różnych specjalistów w tym samym środowisku.</p> <p>7. Niewystarczające środki na szkolenia i inne formy podnoszenia kwalifikacji pracowników.</p> <p>8. Niewystarczająca współpraca instytucji i środowisk wspierających rodzinę.</p>

<p>w szczególności z wykorzystaniem podmiotów ekonomii społecznej.</p> <p>8. Wzrost dochodów ludności zmniejszający ryzyko zagrożenia ubóstwem.</p> <p>9. Wysoka dostępność do informacji o podmiotach udzielających świadczeń zdrowotnych, a także o czasie oczekiwania na te świadczenia.</p> <p>10. Realizacja przez PFRON licznych programów wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami.</p> <p>11. Rozwój opieki wytchnieniowej wspierającej opiekunów rodzinnych i nieformalnych.</p> <p>12. Ustawowy obowiązek opracowania i realizacji powiatowych programów ochrony zdrowia psychicznego.</p> <p>13. Ustawowy obowiązek opracowania powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.</p> <p>14. Zwiększająca się świadomość zagrożeń związanych z uzależnieniami oraz przeciwdziałania przemocy domowej.</p> <p>15. Ustawowy obowiązek opracowania i realizacji gminnych programów przeciwdziałania narkomanii i alkoholizmowi oraz obowiązek realizacji szkolnych programów profilaktycznych.</p> <p>16. Rozwój sektora ekonomii społecznej, w tym w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, a także zwiększenie zakresu współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi.</p>	<p>9. Długi czas regulowania sytuacji prawnej dziecka.</p> <p>10. Niedobór rodzin zastępczych.</p> <p>11. Niechęć do podejmowania terapii przez osoby stosujące przemoc domową, pomimo rosnącej dostępności różnorodnych form pomocy.</p> <p>12. Ryzyko wtórnej wiktylizacji osób doznających przemocy w obszarze działań interwencyjnych oraz utrwalanie w świadomości społecznej przekonania o bezkarności przemocy, obniżenie zaufania do instytucji prawa i systemu interwencyjnego.</p> <p>13. Zmniejszanie się zasobów siły roboczej wynikające ze starzenia się społeczeństwa.</p> <p>14. Często zmieniające się przepisy prawa oświatowego.</p> <p>15. Długie czasy oczekiwania w przypadku wielu świadczeń zdrowotnych na rynku publicznym.</p> <p>16. Niewielka aktywność samorządowa w obszarze realizacji programów polityki zdrowotnej na terenie powiatu.</p> <p>17. Systematyczny wzrost wydatków na zapewnienie opieki osobom starszym i z niepełnosprawnościami.</p> <p>18. Występowanie czynników wzmacniających zjawisko uzależnień takich jak: kryzys autorytetów oraz osłabienie wpływu rodziców i nauczycieli na proces wychowania dzieci.</p> <p>19. Łatwy dostęp do środków psychoaktywnych, w tym nowych substancji psychoaktywnych.</p> <p>20. Niedostateczne kompetencje społeczne licznych grup ludności w obszarze wyszukiwania informacji</p>
---	---

<p>17. Uwzględnianie ekonomii społecznej w planowaniu strategicznym na poziomie lokalnym i regionalnym.</p> <p>18. Upowszechnienie wolontariatu, szczególnie na rzecz wsparcia osób starszych i/lub z niepełnosprawnościami.</p> <p>19. Zacieśnianie współpracy pracowników pomocy społecznej z pracownikami innych sektorów w celu zwiększenia skuteczności wsparcia wspólnych klientów.</p> <p>20. Dostępność licznych bezpłatnych szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz powiatowych urzędów pracy.</p> <p>21. Wysoka dostępność do informacji o możliwościach pomocy i wsparcia oferowanych osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.</p> <p>22. Ustawowy obowiązek opracowania powiatowych strategii rozwiązywania problemów społecznych.</p> <p>23. Realizacja w Polsce „Strategii Rozwoju Usług Społecznych - polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 roku)”, a także innych dokumentów strategicznych w obszarze rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców Polski.</p> <p>24. Realizacja „Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030”, a także innych dokumentów strategicznych w obszarze rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców województwa.</p>	<p>w zakresie możliwości pomocy i wsparcia oferowanych osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.</p> <p>21. Niski prestiż zawodów pomocowych skutkujący odpływem wartościowych pracowników i brakami kadrowymi.</p> <p>22. Nadmierna koncentracja polskiego systemu pomocy społecznej na opiece instytucjonalnej – powolny rozwój środowiskowych modeli opieki.</p> <p>23. Niewystarczające środki finansowe na zmiany strukturalne w obszarze pomocy społecznej.</p> <p>24. Ograniczona dostępność danych w statystyce publicznej na poziomach powiatów.</p>
--	--

Podsumowanie

Analiza SWOT powiatu tarnogórskiego pokazuje zróżnicowany obraz lokalnej sytuacji społecznej, z wyraźnie zaznaczonymi mocnymi stronami, ale i poważnymi wyzwaniami demograficznymi. Do atutów należy stabilna i dobrze rozwinięta infrastruktura instytucjonalna, obejmująca system pieczy zastępczej, liczne placówki edukacyjne, instytucje kultury i ochrony zdrowia. Powiat charakteryzuje się także stosunkowo dobrą sytuacją na rynku pracy oraz systematycznym wzrostem wynagrodzeń i zasobów mieszkaniowych. Wysoka aktywność szkół i samorządowych jednostek w pozyskiwaniu środków zewnętrznych sprzyja rozwojowi usług edukacyjnych i społecznych. Korzystne wskaźniki demograficzne w grupie wieku przedprodukcyjnego i relatywnie niższe obciążenie demograficzne niż w województwie śląskim dają pozytywne perspektywy rozwoju.

Jednocześnie wśród słabych stron widoczny jest kryzys demograficzny i starzenie się ludności, a także niski poziom dzietności i spadek liczby małżeństw. Coraz częstsze są problemy zdrowia psychicznego, wzrasta liczba osób doświadczających przemocy i bardzo istotnym problemem pozostaje zjawisko długotrwałego bezrobocia. Osoby z niepełnosprawnościami nadal napotykają na bariery w zatrudnieniu, co przekłada się w dużej mierze na ich niską aktywność zawodową. Występuje także niedostatek infrastruktury społecznej w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym brak centrów integracji społecznej czy zakładów pracy chronionej.

W otoczeniu zewnętrznym pojawia się wiele szans, w tym realizacja licznych strategii krajowych i regionalnych w obszarze polityki społecznej, zdrowotnej i rodzinnej. Rozwój ekonomii społecznej, wolontariatu i usług środowiskowych może wzmocnić lokalne formy wsparcia. Wysoka dostępność informacji o możliwościach pomocy oraz obowiązki ustawowe w zakresie programowania polityki społecznej tworzą solidne ramy dla dalszego rozwoju. Rosnąca świadomość społeczna dotycząca przemocy, uzależnień i problemów rodzinnych sprzyja prewencji i integracji społecznej.

Zagrożeniem natomiast pozostaje pogłębiający się proces starzenia populacji, niskie kompetencje społeczne w zakresie korzystania z pomocy oraz niedobór wykwalifikowanych pracowników w zawodach pomocowych. Zmieniające się przepisy i ograniczone środki finansowe utrudniają stabilne planowanie działań. System opieki nadal zbyt mocno koncentruje się na modelu instytucjonalnym, a długie czasy oczekiwania na świadczenia medyczne i rehabilitacyjne ograniczają skuteczność wsparcia. Wzrost wydatków na opiekę długoterminową, uzależnienia i przemoc domową zwiększa presję na lokalne instytucje.

Całościowo analiza wskazuje, że powiat tarnogórski dysponuje znacznym potencjałem rozwojowym, ale wymaga dalszego wzmocnienia działań profilaktycznych, integracyjnych i koordynacyjnych. Kluczowe będzie zacieśnianie współpracy międzysektorowej, inwestowanie w kadry pomocy społecznej oraz rozwój środowiskowych form wsparcia.

5. Zasoby instytucjonalne w zakresie rozwiązywania problemów społecznych

Polityka społeczna powiatu może być prawidłowo i efektywnie wdrażana za pomocą funkcjonujących na jego terenie jednostek samorządowych oraz pozarządowych. Wymienione niżej zasoby instytucjonalne w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, funkcjonujące na terenie powiatu tarnogórskiego, działają m.in. na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców powiatu tarnogórskiego, a poszczególne z nich ukierunkowane są na konkretne problemy bądź grupy społeczne. Należą do nich: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach, Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowskich Górach, zespoły interdyscyplinarne i gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, instytucje integracji społecznej, Komenda Powiatowa Policji w Tarnowskich Górach, instytucje kultury, placówki ochrony zdrowia, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe.

5.1. Infrastruktura i kadra pomocy społecznej

Na szczeblu powiatu zadaniami z zakresu pomocy społecznej zajmuje się **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach (PCPR)**. Do zadań własnych powiatu w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi¹²².

¹²² Ibidem.

Z kolei zadania pomocy społecznej we wszystkich 9 gminach powiatu tarnogórskiego koordynują: **Centrum Usług Społecznych w Radzionkowie** oraz osiem Ośrodków Pomocy Społecznej (**MOPS w Tarnowskich Górach, MOPS w Miasteczku Śląskim, MOPS w Kaletach, GOPS w Krupskim Młynie, GOPS w Tworogu, GOPS w Zbrostawicach, OPS w Ożarowicach, OPS w Świerklańcu**). Do zadań własnych gmin w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym, przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych i celowych, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach treningowych lub wspomaganych, dożywianie dzieci, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu, organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi¹²³.

Wszystkie wymienione wyżej instytucje pomocy społecznej na poziomie powiatowym i gminnym (PCPR, CUS, MOPS, OPS, GOPS), działające na terenie powiatu tarnogórskiego, zgodnie z zapisami Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, realizują liczne zadania mające na celu m.in.¹²⁴:

- prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej, w tym wspieranie właściwego funkcjonowania rodziny, zapewniającej prawidłowy rozwój i opiekę wszystkim jej członkom – poprzez m.in. zwiększenie dostępności usług opieki nad małym dzieckiem do lat 3 w ramach rozwiązań instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych, wspieranie działań na rzecz rozwoju umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców, wzmacnianie rodziny w celu utrzymania prawa rodziców do

¹²³ Ibidem.

¹²⁴ Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030... op. cit.

opieki nad dziećmi i przeciwdziałanie dezintegracji rodziny, wsparcie i rozwój sieci wyspecjalizowanych placówek realizujących zadania na rzecz pomocy rodzinie (w tym z osobą z niepełnosprawnością), realizację programów wsparcia dużych rodzin, prowadzenie lokalnych stron internetowych dotyczących problematyki rodziny,

- rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym oraz dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa – poprzez m.in. rozwój narzędzi lokalnej polityki senioralnej, wspieranie funkcjonowania podmiotów reprezentujących środowiska senioralne, podnoszenie jakości i dostępności usług (w tym opiekuńczo-pielęgnacyjnych, dostosowanych do potrzeb seniorów, świadczonych w miejscu zamieszkania), opracowywanie i wspieranie programów wspomaganie opiekunów rodzinnych i opiekunów nieformalnych, upowszechnienie wiedzy na temat założeń i korzyści wynikających z rozwoju srebrnej gospodarki, edukowanie na temat bezpiecznego korzystania z rynku dóbr i usług przez osoby starsze, tworzenie warunków sprzyjających aktywności zawodowej seniorów, promowanie różnych form aktywności seniorów w społeczeństwie, wymianę dobrych praktyk w zakresie budowania i wzmacniania relacji międzypokoleniowych,
- wzmacnianie instytucji, organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców regionu oraz skuteczności działań w tym obszarze – poprzez m.in. realizowanie działań na rzecz reintegracji rodziny lub zapewnienia nowego środowiska rodzinnego dla dzieci pozbawionych opieki rodziców biologicznych, które przebywają w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, podejmowanie współpracy na rzecz osób bezrobotnych przez OPS, PUP i podmioty gospodarcze, diagnozę i monitorowanie sytuacji na rynku pracy, realizację działań wspierających tworzenie miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, prowadzenie działań umożliwiających

pozostanie osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych w społeczności lokalnej, wzmacnianie bazy instytucjonalnej systemu pomocy i integracji społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, tworzenie programów wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i społecznie wykluczonych.

Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zalicza się także domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodki wsparcia, ośrodki interwencji kryzysowej, ogrzewalnie, noclegownie, a także mieszkania treningowe oraz wspomagane. Liczba miejsc w specjalistycznych jednostkach pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców wyniosła w roku 2024 w powiecie tarnogórskim 63,2 i była to wartość znacznie wyższa od średniej dla województwa (42,5/10 tys. mieszkańców). Powiat zajął 5 miejsce wśród powiatów województwa śląskiego w tym rankingu. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej prowadzone są w powiecie tarnogórskim głównie przez jednostki samorządu terytorialnego (powiat, gminy). Jednostki prowadzone przez inne podmioty stanowią jedynie 12,9% ogółu, podczas gdy w województwie śląskim jest to 24,1%, w Polsce – 22,1%.

Dom pomocy społecznej (DPS) świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne. Prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej przysługuje osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Jednostki te, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na DPS-y dla: osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych, osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, osób niepełnosprawnych fizycznie oraz osób uzależnionych od alkoholu¹²⁵. Na terenie powiatu tarnogórskiego działają: DPS "Przyjaźń" w Tarnowskich

¹²⁵ Ibidem.

Górach dla osób przewlekle somatycznie chorych, prowadzony przez Powiat Tarnogórski (130 miejsc), DPS w Miedarach dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, prowadzony przez Powiat Tarnogórski (56 miejsc), DPS Pod Aniołem w Tarnowskich Górach dla osób przewlekle psychicznie chorych, prowadzony przez Powiat Tarnogórski (80 miejsc), DPS prowadzony przez Ojców Kamilianów w Zbrostawicach na zlecenie Powiatu Tarnogórskiego dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie (95 miejsc), DPS prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Nakle Śląskim na zlecenie Powiatu Tarnogórskiego dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie (60 miejsc), DPS dla Osób Przewlekle Psychicznie Chorych prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Tarnowskich Górach na zlecenie Powiatu Tarnogórskiego dla osób przewlekle psychicznie chorych (62 miejsca)¹²⁶.

Placówka specjalistycznego poradnictwa (PSP) to jednostka wyspecjalizowana w zakresie świadczenia poradnictwa osobom i rodzinom, mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Działania te obejmują poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, natomiast poradnictwo psychologiczne przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Z kolei poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną¹²⁷. Na terenie powiatu tarnogórskiego jednostką udzielającą specjalistycznego poradnictwa jest PCPR w Tarnowskich Górach (poradnictwo prawne, psychologiczne i socjalne) oraz MOPS w Tarnowskich Górach (poradnictwo rodzinne w

¹²⁶ Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry, katowice.uw.gov.pl [dostęp: 12.09.2025 r.].

¹²⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

zakresie przemocy domowej oraz pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi)¹²⁸.

Ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest **środowiskowy dom samopomocy (ŚDS) lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (KS)**. Uczestnicy działań realizowanych przez ww. ośrodki wsparcia, w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych, wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Z kolei zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustalany jest przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej ten klub¹²⁹. Na terenie Powiatu Tarnogórskiego funkcjonują dwa środowiskowe domy samopomocy. Miasto Tarnowskie Góry prowadzi ŚDS w Tarnowskich Górach przy ulicy Strzybnickiej 3. Priorytetowe kierunki działań terapeutycznych tej placówki obejmują kształtowanie i pogłębianie umiejętności samodzielnego funkcjonowania i umiejętności interpersonalnych, rozwijanie zainteresowań i inspirowanie do nowych form aktywności, a także wsparcie w zakresie rehabilitacji społecznej. Placówka zapewnia miejsca dla 15 osób przewlekle psychicznie chorych, z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych¹³⁰. Z kolei Środowiskowy Dom Samopomocy z siedzibą w Tarnowskich Górach przy ulicy Kard. S. Wyszyńskiego 135, który jest prowadzony przez Stowarzyszenie „Serdeczni” na zlecenie Powiatu. Placówka zapewnia miejsca dla 20 osób przewlekle psychicznie chorych, upośledzonych

¹²⁸ Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry... op. cit.

¹²⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹³⁰ Dane ŚDS w Tarnowskich Górach, sdstg.pl.

umysłowo oraz osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (typ łączony ABC). Świadczone usługi realizowane są w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych¹³¹.

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK) to podmiot wyspecjalizowany w zakresie udzielania wsparcia stanowiącego zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach tej formy wsparcia udziela się natychmiastowej psychologicznej pomocy specjalistycznej, a także poradnictwa socjalnego lub prawnego¹³². W powiecie tarnogórskim nie funkcjonuje OIK, natomiast PCPR w Tarnowskich Górach od roku 2021 prowadzi Punkt Interwencji Kryzysowej (PIK)¹³³.

Zadania z zakresu pomocy społecznej kierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania mogą być także realizowane poprzez inne formy pomocy, takie jak: mieszkania treningowe i wspomagane, noclegownie, ogrzewalnie oraz rodzinne domy pomocy¹³⁴. Na terenie powiatu tarnogórskiego działają 3 mieszkania wspomagane dysponujące łącznie 11 miejscami (przy GOPS w Tworogu oraz przy MOPS w Tarnowskich Górach) oraz 13 mieszkań treningowych, dysponujących łącznie 56 miejscami (przy MOPS w Tarnowskich Górach, przy PCPR w Tarnowskich Górach, przy MOPS w Miasteczku Śląskim oraz przy MOPS w Świerklańcu¹³⁵.

Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na terenie powiatu tarnogórskiego przedstawiono w tabeli LVI.

¹³¹ Raporty o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024... op. cit.

¹³² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹³³ Raporty o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024... op. cit.

¹³⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹³⁵ Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry... op. cit.

Tab. LVI. Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim

Lp	Jednostka organizacyjna	JST	Adres
1	PCPR w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. H. Sienkiewicza 16 42-600 Tarnowskie Góry
2	CUS w Radzionkowie	Gmina Radzionków	ul. Jana Kużaja 19 41-922 Radzionków
3	MOPS w Tarnowskich Górach	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Wincentego Janasa 9 42-612 Tarnowskie Góry
4	MOPS w Miasteczku Śląskim	Gmina Miasteczko Śląskie	ul. Staromiejska 8 42-610 Miasteczko Śląskie
5	MOPS w Kaletach	Gmina Kalety	ul. Żwirki i Wigury 2 42-660 Kalety
6	GOPS w Krupskim Młynie	Gmina Krupski Młyn	ul. Zawadzkiego 3 42-693 Krupski Młyn
7	GOPS w Tworogu	Gmina Tworóg	ul. Zamkowa 16 42-690 Tworóg
8	GOPS w Zbrostawicach	Gmina Zbrostawice	ul. Mikulczycka 9 42-675 Ziemięcice
9	OPS w Ożarowicach	Gmina Ożarowice	ul. Zwycięstwa 21 42-624 Tapkowice
10	OPS w Świerklańcu	Gmina Świerklaniec	ul. Główna 62 42-620 Nakło Śląskie
11	DPS w Miedarach	Powiat Tarnogórski	ul. Zamkowa 7 42-676 Miedary
12	DPS Pod Aniołem	Powiat Tarnogórski	ul. Kościelna 34 42-609 Tarnowskie Góry
13	DPS „Przyjaźń”	Powiat Tarnogórski	ul. Włoska 24 42-600 Tarnowskie Góry
14	DPS prowadzony przez Ojców Kamilianów	Zakon Posługujący Chorym OO. Kamilianie w Tarnowskich Górach	ul. Wolności 34 42-674 Zbrostawice
15	DPS prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Nakle Śląskim	Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza	ul. Główna 8 42-620 Nakło Śląskie

16	DPS dla Osób Przewlekłe Psychicznie Chorych prowadzony przez Zgromadzenie SS Boromeuszek	Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza	ul. Gliwicka 22 42-600 Tarnowskie Góry
17	PSP przy PCPR w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	H. Sienkiewicza 16 42-600 Tarnowskie Góry
18	PSP przy MOPS w Tarnowskich Górach	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Bytomska 15 42-600 Tarnowskie Góry
19	ŚDS w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. Strzybnicka 3 42-609 Tarnowskie Góry
20	ŚDS przy Stowarzyszeniu „Serdeczni” w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. Wyszyńskiego 135 42-612 Tarnowskie Góry
21	PIK przy PCPR w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. H. Sienkiewicza 16 42-600 Tarnowskie Góry
22	Mieszkanie wspomagane przy GOPS w Tworogu	Gmina Tworóg	ul. Zamkowa 16 42-690 Tworóg
23	Mieszkania wspomagane przy MOPS w Tarnowskich Górach (2 mieszkania)	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Janasa 9 42-612 Tarnowskie Góry
24	Mieszkania treningowe przy MOPS w Tarnowskich Górach (9 mieszkań)	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Janasa 9 42-612 Tarnowskie Góry
25	Mieszkania treningowe przy PCPR w Tarnowskich Górach (2 mieszkania)	Powiat Tarnogórski	ul. Opolska 26A i 26B 42-600 Tarnowskie Góry
26	Mieszkanie treningowe przy MOPS w Miasteczku Śląskim (3)	Gmina Miasteczko Śląskie	ul. Staromiejska 8 42-610 Miasteczko Śląskie
27	Mieszkanie treningowe przy MOPS w Świerklańcu (1)	Gmina Świerklaniec	ul. Główna 62 42-620 Nakło Śląskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej, katowice.uw.gov.pl [dostęp: 12.09.2025 r.] oraz danych publikowanych w serwisach internetowych wskazanych w tabeli jednostek

Odpowiednia liczebność oraz właściwa struktura **zasobów kadrowych jednostek pomocy społecznej** ma duże znaczenie dla

skutecznej realizacji zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Według danych ROPS w Katowicach w województwie śląskim zadania z zakresu pomocy społecznej w roku 2024 realizowało 13 348 osób, w tym na szczeblach gminnym i powiatowym 13 267 osób. Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego na 10 tys. mieszkańców na koniec roku 2024 wyniosła w powiecie tarnogórskim 40,6 i była to wartość wyższa od średniej dla województwa (30,7). W przypadku liczby pracowników OPS, CUS i PCPR było to w tym samym okresie 15,6/10 tys. mieszkańców (13,9 w województwie śląskim). Z kolei liczba pracowników socjalnych jednostek pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego wyniosła w roku 2024 w powiecie tarnogórskim 6,2/10 tys. mieszkańców (7 miejsce w województwie śląskim), również w tym przypadku była to wartość wyższa od wojewódzkiej (5,4). Na każdego pracownika socjalnego OPS/CUS zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy w powiecie tarnogórskim w roku 2024 przypadało 2 117 mieszkańców i była to liczba zbliżona do średniej w całym województwie (2 173 osoby). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli LVII.

Tab. LVII. Kadry pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim, województwie śląskim i w Polsce w roku 2024 - wskaźniki

Wskaźnik	Powiat Tarnogórski	Województwo Śląskie	Polska
Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego/10 tys. mieszkańców	40,6	30,7	33,0
Liczba pracowników OPS, CUS i PCPR/10 tys. mieszkańców	15,6	13,9	14,6
liczba pracowników socjalnych jednostek pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego/10 tys. mieszkańców	6,2	5,4	5,7
Liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego OPS/CUS zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy	2 117	2 173	2 063

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2025, ROPS Katowice

5.2. Powiatowy Urząd Pracy

Głównymi instytucjami realizującymi zadania z zakresu aktywizacji zawodowej na poziomie powiatu są Powiatowe Urzędy Pracy (PUP). Do zadań samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy należy m.in. pozyskiwanie i realizowanie ofert pracy, rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy, organizowanie i finansowanie form pomocy ww. osobom, w szczególności pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, staży, prac interwencyjnych, robót publicznych, kontrola prawidłowości realizowanych form, realizacja zadań w ramach powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, a także współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o usługach poradnictwa zawodowego oraz dostępnych formach pomocy¹³⁶.

Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowskich Górach (PUP) oferuje szerokie wsparcie osobom bezrobotnym, poszukującym pracy, w tym także z niepełnosprawnościami oraz biernym zawodowo, pomagając im w integracji na rynku pracy oraz w poprawie ich sytuacji zawodowej. PUP rejestruje osoby bezrobotne, poszukujące pracy, w tym osoby z niepełnosprawnościami co umożliwia im dostęp do różnych form pomocy, w szczególności takich jak: pośrednictwo pracy, doradztwo zawodowe, szkolenia, staże, prace interwencyjne oraz roboty publiczne. Realizując usługę pośrednictwa pracy, udziela pomocy bezrobotnym, poszukującym pracy i osobom niezarejestrowanym, w tym osobom biernym zawodowo, w uzyskaniu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej oraz pomaga pracodawcom w pozyskaniu kandydatów do pracy. Urząd pracy oferuje specjalistyczne programy aktywizacyjne, tj. programy pilotażowe, programy regionalne oraz programy specjalne, które uwzględniają indywidualne potrzeby bezrobotnych pomagając im w wyborze odpowiedniego zatrudnienia lub podnoszeniu kwalifikacji zawodowych¹³⁷.

Kolejnym z istotnych działań jest umożliwienie pracodawcom i przedsiębiorcom skorzystanie z Krajowego Funduszu Szkoleniowego (KFS),

¹³⁶ Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620], art. 38 ust. 1.

¹³⁷ Dane PUP w Tarnowskich Górach.

którego celem jest wspomaganie podmiotów inwestujących w kształcenie ustawiczne osób pracujących. Pomoc finansowa z KFS udzielana przez PUP służy utrzymaniu zatrudnienia oraz rozwojowi potencjału osób pracujących przez dostosowanie ich wiedzy, umiejętności lub kwalifikacji do wymagań zmieniającej się gospodarki. Urząd pracy realizuje też przedsięwzięcia mające na celu rozwiązanie lub złagodzenie problemów związanych z planowanymi zwolnieniami grup pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Ważnym elementem działań PUP jest również realizowanie zadań wynikających z prawa swobodnego przepływu pracowników między państwami członkowskimi UE. PUP w ramach działań mających na celu wspieranie aktywności zawodowej i przeciwdziałanie bezrobociu, zajmuje się m.in. poprawą efektywności aktywizacji zawodowej oraz rozwojem usług i instrumentów rynku pracy, a także wdrażaniem programów dostosowywania kwalifikacji osób dorosłych do potrzeb regionalnego rynku pracy (w tym także osób z niepełnosprawnościami)¹³⁸.

5.3. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach

Powiaty zgodnie ze swoimi kompetencjami tworzą na swoim terenie powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności, które zajmują się wydawaniem, jako organ I instancji orzeczeń o niepełnosprawności oraz o stopniu niepełnosprawności ¹³⁹. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach obsługuje mieszkańców dwóch powiatów: tarnogórskiego i lublinieckiego, w zakresie wydawania ww. orzeczeń. PZOON ma siedzibę w Tarnowskich Górach przy ul. Sienkiewicza 16.

5.4. Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych

Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych (PSRON) w Powiecie Tarnogórskim jest organem opiniodawczo-doradczym i działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji

¹³⁸ Ibidem.

¹³⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej... op. cit., art. 6 ust 1.

zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami. Do zakresu jej zadań należy¹⁴⁰:

- 1) inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych,
- 2) opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
- 3) ocena realizacji ww. programów,
- 4) opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez radę powiatu pod kątem ich skutków dla osób z niepełnosprawnościami.

5.5. Zespoły interdyscyplinarne

Koordinowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej na gminnym szczeblu samorządu terytorialnego należy do zespołów interdyscyplinarnych (ZI). W powiecie tarnogórskim ZI działa w każdej gminie. Zadania ZI obejmują m.in.¹⁴¹:

- diagnozowanie problemu przemocy domowej na poziomie lokalnym,
- inicjowanie działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej i powierzanie ich wykonania właściwym podmiotom,
- inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową,
- opracowanie projektu gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,

¹⁴⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej... op. cit., art. 44b.

¹⁴¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 424].

- powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych i bieżące monitorowanie realizowanych przez nie zadań,
- monitorowanie procedury „Niebieskie Karty”,
- kierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową.

5.6. Gminne/Miejskie komisje rozwiązywania problemów alkoholowych

Podstawowym zadaniem gminnych/miejskich komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (GKRPA/MKRPA) jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu, a w szczególności zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla takich osób. W powiecie tarnogórskim komisja taka działa w każdej gminie. Gminne komisje zajmują się w szczególności podejmowaniem czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego, a także inicjowaniem działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu na poziomie gminy. Są to m.in. następujące zadania¹⁴²:

- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą domową,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów

¹⁴² Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2151].

alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży,

- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
- wspieranie zatrudnienia socjalnego przez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej.

5.7. Instytucje integracji społecznej

Dzięki realizacji działań z zakresu integracji społecznej osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym m.in. osoby z niepełnosprawnościami, mogą stawać się pełnoprawnymi uczestnikami życia społecznego. Działania te sprzyjają zwiększaniu poczucia przynależności, umożliwiają nawiązywanie i podtrzymywanie relacji społecznych, a także poprawę poczucia własnej wartości. Integracja ta obejmuje także obszar aktywizacji zawodowej, co jest szczególnie istotne, ponieważ praca dla osób z niepełnosprawnościami jest często główną formą uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym. Jej brak oznacza nie tylko brak środków finansowych, ale również deficyty psychospołeczne. Dlatego też ważną kwestią jest właściwe przygotowanie instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych do realizacji zadań w zakresie rehabilitacji zawodowej¹⁴³. Rehabilitacją zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zajmują się warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, zakłady pracy chronionej oraz centra i kluby integracji społecznej.

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom z niepełnosprawnościami, niezdolnym do podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. WTZ służą reintegracji

¹⁴³ Załuska M., Opieka zdrowotna i wsparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2015.

zawodowej i społecznej poprzez terapię zajęciową, treningi umiejętności życiowych i społecznych, pomoc w kontakcie z pracodawcami, podjęciu i utrzymaniu pracy¹⁴⁴. Metody rehabilitacji i sposób jej realizacji w WTZ są dostosowane do specyfiki niepełnosprawności uczestników. Z uwagi na specyfikę niepełnosprawności związanej z chorobą psychiczną, odrębnie tworzone są warsztaty terapii zajęciowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi¹⁴⁵. Na terenie powiatu tarnogórskiego działają dwa warsztaty: WTZ prowadzony przez Salezjański Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Tarnowskich Górach oraz WTZ w Kaletach-Drutarni prowadzony przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Śląski Oddział Regionalny w Katowicach.

Celem działania **zakładów aktywności zawodowej (ZAZ)** jest aktywizacja zawodowa osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, a także osób chorujących psychicznie, z autyzmem lub niepełnosprawnością intelektualną posiadających umiarkowany stopień niepełnosprawności, u których istnieje potrzeba podjęcia zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej. ZAZ to wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka tworzona przez powiat, gminę, stowarzyszenie lub inną organizację społeczną, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami. W zakładzie aktywności zawodowej co najmniej 70% ogółu zatrudnionych stanowią osoby z niepełnosprawnościami ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. Zakłady aktywności zawodowej stanowią ogniwo pośrednie pomiędzy warsztatami terapii zajęciowej i zakładami pracy chronionej¹⁴⁶. Niestety na terenie powiatu tarnogórskiego nie funkcjonuje żaden zakład aktywności zawodowej. W całym województwie jest tylko 16 tego rodzaju podmiotów¹⁴⁷.

¹⁴⁴ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 44 z późn. zm.].

¹⁴⁵ Załuska M., Opieka zdrowotna i wsparcie społeczne... op. cit.

¹⁴⁶ Politań A., Zakłady aktywności zawodowej i ich rola w procesie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 139, Ekonomia, 2010.

¹⁴⁷ Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry... op. cit.

Kolejnym etapem w procesie przywracania osób z niepełnosprawnościami, w tym w związku z zaburzeniami psychicznymi, na rynek pracy jest praca w **zakładzie pracy chronionej (ZPCh)**. W trakcie tego procesu osoby z niepełnosprawnościami powinny nabyć umiejętności w miarę samodzielnej pracy u pracodawcy działającego na warunkach rynkowych, posiadającego odpowiednio przygotowane stanowiska pracy i dostosowane do indywidualnych potrzeb tych osób. Po zakończeniu tego procesu osoba z niepełnosprawnościami powinna być przygotowana do wejścia na otwarty (niechroniony) rynek pracy¹⁴⁸. Niestety na terenie powiatu tarnogórskiego nie funkcjonuje żaden zakład pracy chronionej. W całym województwie jest 66 tego rodzaju podmiotów¹⁴⁹.

Centrum integracji społecznej (CIS) realizuje reintegrację zawodową i społeczną poprzez kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu, nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych, naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą, uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi¹⁵⁰. Centrum Integracji Społecznej może być utworzone przez JST, organizacje pozarządowe, podmioty kościelne i spółdzielnie socjalne osób prawnych. Zdecydowana większość CIS prowadzona jest przez podmioty ekonomii społecznej¹⁵¹. Oferta zatrudnienia w CIS może być skierowana do m.in. osób uzależnionych od alkoholu i/lub uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, a także osób z zaburzeniami psychicznymi, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego¹⁵². Niestety na terenie powiatu

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry... op. cit.

¹⁵⁰ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym [Tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 2241 z późn. zm.].

¹⁵¹ Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia Socjalnego - CIS i KIS, gov.pl.

¹⁵² Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym... op. cit.

tarnogórskiego nie funkcjonuje żadne centrum integracji społecznej. W całym województwie są tylko 34 tego rodzaju podmioty¹⁵³.

Kluby integracji społecznej (KIS), podobnie jak CIS, prowadzą reintegrację społeczną i zawodową polegającą, m.in. na organizowaniu działań mających na celu pomoc w znalezieniu pracy, robót publicznych, prac społecznie użytecznych, poradnictwa prawnego, staży, działań samopomocowych. Funkcjonowanie KIS może być współfinansowane ze środków UE lub JST. KIS również mogą być tworzone przez JST, organizacje pozarządowe, podmioty kościelne i spółdzielnie socjalne osób prawnych. Zdecydowana większość KIS prowadzona jest JST lub podległe im jednostki organizacyjne, jak np. OPS lub DPS¹⁵⁴. W KIS prowadzone są zajęcia o charakterze integracyjnym, pomagające w kształtowaniu aktywnej postawy zarówno w życiu zawodowym, jak i społecznym, w tym zajęcia grupowe i indywidualne, poradnictwo psychologiczne oraz prawne, zatrudnieniowe i samopomocowe. Działają one również na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych żyjących na danym terenie. Pomagają im współorganizować się, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy lub rozpoczęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej¹⁵⁵. Niestety na terenie powiatu tarnogórskiego nie funkcjonuje żaden klub integracji społecznej. W całym województwie jest tylko 36 tego rodzaju podmiotów¹⁵⁶.

¹⁵³ Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry... op. cit.

¹⁵⁴ Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia... op. cit.

¹⁵⁵ Szeroczyńska M., Klub integracji społecznej instrumentem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami, Szkoła Specjalna, Nr 5 (316), Tom LXXXIII, Warszawa 2022.

¹⁵⁶ Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry... op. cit.

6. Założenia strategiczne

6.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji

Cel główny	Poprawa jakości życia mieszkańców powiatu poprzez zapewnienie przestrzeni i możliwości do rozwoju społeczno-zawodowego, zaspokajania potrzeb życiowych oraz osiągnięcia pełnej integracji społecznej
-------------------	---

Cel operacyjny 1	Wsparcie osób starszych, przewlekle i długotrwale chorych oraz osób z niepełnosprawnościami w zakresie zaspokajania potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem.
-------------------------	---

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1	Upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach korzystania z dostępnych usług zdrowotnych i usług pomocy społecznej	2026-2035	Starostwo Powiatowe PCPR WSP OPS-y	1. Liczba upowszechnionych informacji o dostępnych usługach zdrowotnych i usługach pomocy społecznej
1.2	Realizacja interwencji w ramach Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 (cele operacyjne: 1, 2, 4 i 5)	2026-2035	Zgodnie z PDON na lata 2026-2035	Zgodnie z PDON na lata 2026-2035
1.3	Realizacja interwencji w ramach Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 (cele operacyjne: 1, 2 i 4)	2026-2035	Zgodnie z POZP na lata 2026-2035	Zgodnie z POZP na lata 2026-2035
1.4	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadry pomocy społecznej w zakresie udzielania wsparcia osobom starszym, przewlekle i długotrwale chorym oraz osobom z niepełnosprawnościami	2026-2035	PCPR DPS WTZ ŚDS	1. Liczba osób biorących udział w szkoleniach w zakresie form wsparcia osób starszych, przewlekle i długotrwale chorych oraz osób z niepełnosprawnościami

1.5	Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych, przewlekle i długotrwale chorych oraz osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO
1.6	Zapewnienie dostępu do usług domów pomocy społecznej na terenie powiatu	2026-2035	Starostwo Powiatowe NGO	1. Liczba DPS 2. Liczba mieszkańców DPS
1.7	Zapewnienie dostępu do usług warsztatów terapii zajęciowej, ośrodków wsparcia	2026-2035	PCPR WTZ ŚDS	1. Liczba WTZ 2. Liczba ŚDS 3. Liczba uczestników WTZ 4. Liczba uczestników ŚDS
1.8	Wspieranie rozwoju i tworzenia miejsc przyjaznych seniorom, w których prowadzone będą różnorodne aktywności (m.in. dzienne domy pobytu, kluby seniora, instytucje kultury)	2026-2035	Starostwo Powiatowe Samorządy gminne	1. Liczba miejsc, w których prowadzone są zajęcia dla seniorów
1.9	Promowanie pozytywnego wizerunku osoby starszej w społeczności lokalnej poprzez wspieranie organizacji zajęć edukacyjno-informacyjnych dla dzieci i młodzieży w szkołach, dla których organem prowadzącym jest Powiat	2026-2035	Starostwo Powiatowe PO NGO	1. Liczba zorganizowanych zajęć
1.10	Promowanie zdrowego i aktywnego stylu życia wśród osób starszych	2026-2035	Starostwo Powiatowe NGO	1. Liczba zorganizowanych działań edukacyjnych
1.11	Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa osób starszych	2026-2035	Starostwo Powiatowe NGO KPP	1. Liczba zorganizowanych działań informacyjno-edukacyjnych

1.1 2	Rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej	2026-2035	PCPR DPS	1. Liczba przeprowadzonych remontów 2. Liczba zakupów inwestycyjnych
----------	---	-----------	-------------	---

Cel operacyjny 2	Zwiększanie świadomości społecznej zakresie uzależnień i przemocy domowej oraz wsparcie osób dotkniętych tymi problemami
-------------------------	---

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
2.1	Upowszechnianie informacji profilaktyczno-edukacyjnych uświadamiających zagrożenia związane z uzależnieniami oraz ich negatywne konsekwencje	2026-2035	Starostwo Powiatowe PCPR OPS-y NGO	1. Liczba upowszechnionych informacji profilaktyczno-edukacyjnych uświadamiających zagrożenia związane z uzależnieniami i ich negatywne konsekwencje
2.2	Prowadzenie na terenie powiatu grup samopomocowych skierowanych do osób uzależnionych, dorosłych dzieci alkoholików (DDA) oraz osób współuzależnionych	2026-2035	NGO	1. Liczba grup samopomocowych funkcjonujących na terenie powiatu
2.3	Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych związanych z tematyką uzależnień w szkołach, dla których organem prowadzącym jest Powiat	2026-2035	PO	1. Liczba uczestników rekomendowanych programów profilaktyki.
2.4	Organizowanie spotkań profilaktycznych na temat zagrożeń związanych ze spożywaniem alkoholu i innych substancji psychoaktywnych	2026-2035	PO KPP	1. Liczba zorganizowanych spotkań 2. Liczba uczestników spotkań

	w szkołach, dla których organem prowadzącym jest Powiat			
2.5	Prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w ramach Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030 i jego kolejnych edycji	2026-2035	Zgodnie z PPPD na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami	Zgodnie z PPPD na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami
2.6	Prowadzenie oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych w ramach Powiatowego Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla osób stosujących Przemoc Domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030 i jego kolejnych edycji	2026-2035	Zgodnie z PKE na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami	Zgodnie z PKE na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami
2.7	Realizacja działań w ramach Powiatowego Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla osób stosujących Przemoc Domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030 i jego kolejnych edycji	2026-2035	Zgodnie z PPT na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami	Zgodnie z PPT na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami
2.8	Realizacja interwencji w ramach Programu profilaktycznego w zakresie udzielania specjalistycznej pomocy, w tym w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą domową w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030 i jego kolejnych edycji	2026-2035	Zgodnie z PPUSP na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami	Zgodnie z PPUSP na lata 2024-2030 i kolejnymi edycjami

Cel operacyjny 3	Tworzenie warunków sprzyjających zakładaniu i utrzymaniu rodziny, wsparcie rodzin w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich i rozwijaniu więzi rodzinnych oraz rozwój systemu rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej
-------------------------	--

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
3.1	Upowszechnianie informacji o dostępnych formach wsparcia rodzin w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich i rozwijaniu więzi rodzinnych	2026-2035	PCPR PPP	1. Liczba upowszechnionych informacji o dostępnych formach wsparcia rodzin w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich
3.2	Organizowanie warsztatów i szkoleń dla rodziców wzmacniających kompetencje wychowawcze	2026-2035	PCPR NGO PPP	1. Liczba rodziców biorących udział w warsztatach i szkoleniach wzmacniających kompetencje wychowawcze
3.3	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadry pomocy społecznej oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych w obszarze wspierania rodziny	2026-2035	PCPR PPP	1. Liczba osób biorących udział w szkoleniach w obszarze wspierania rodziny
3.4	Organizowanie różnego rodzaju działań i aktywności mających na celu integrację rodzin, w tym konkursów dla dzieci, festynów i pikników rodzinnych	2026-2035	Starostwo Powiatowe NGO	1. Liczba zorganizowanych działań mających na celu integrację rodzin 2. Liczba uczestników zorganizowanych działań
3.5	Kontynuowanie i pogłębianie współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz wspierania rodziny	2026-2035	PCPR NGO	1. Liczba działań podjętych we współpracy z organizacjami pozarządowymi
3.6	Zapewnienie dostępności do	2026-2035	PCPR Starostwo	1. Liczba osób objętych wsparciem

	specjalistycznego poradnictwa rodzinnego w zakresie wsparcia prawnego, psychologicznego i socjalnego		Powiatowe	specjalistycznego poradnictwa
3.7	Zapewnienie dostępu do wsparcia psychologicznego i pedagogicznego dla dzieci i młodzieży oraz ich rodziców	2026-2035	PPP	1. Liczba dzieci objętych wsparciem 2. Liczba rodziców objętych wsparciem
3.8	Realizacja interwencji w ramach Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej Realizowanego w Powiecie Tarnogórskim w latach 2024-2026 i jego kolejnych edycji	2026-2035	Zgodnie z PRPZ na lata 2024-2026 i kolejnymi edycjami	Zgodnie z PRPZ na lata 2024-2026 i kolejnymi edycjami
3.9	Utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej na terenie powiatu	2026-2035	Starostwo Powiatowe PCPR	1. Liczba miejsc w placówce opiekuńczo-wychowawczej 2. Liczba dzieci umieszczonych w placówce (rocznie)
3.10	Utworzenie i funkcjonowanie mieszkań treningowych na terenie powiatu	2026-2035	PCPR	1. Liczba miejsc w mieszkaniach treningowych 2. Liczba osób, które skorzystały z mieszkań treningowych (rocznie)
3.11	Wspieranie procesu usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej z terenu powiatu	2026-2035	PCPR	1. Liczba osób którym przyznano świadczenia w ramach procesu usamodzielnienia
3.12	Rozwój systemu pieczy zastępczej na terenie powiatu	2026-2035	PCPR	1. Liczba rodzin zastępczych niezawodowych wraz z liczbą dzieci nad którymi sprawują pieczę zastępczą (wg. stanu na 31 grudnia) 2. Liczba rodzin zastępczych

				zawodowych wraz z liczbą dzieci nad którymi sprawują pieczę zastępczą (wg. stanu na 31 grudnia) 3. Liczba rodzinnych domów dziecka wraz z liczbą dzieci nad którymi sprawują pieczę zastępczą (wg. stanu na 31 grudnia)
--	--	--	--	--

Cel operacyjny 4	Ograniczanie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego z powodów ekonomicznych poprzez działania z zakresu aktywizacji zawodowej i kształtowanie polityki rynku pracy zorientowanej na pełne wykorzystanie potencjału mieszkańców powiatu
-------------------------	---

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
4.1	Upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach korzystania z dostępnych form pomocy	2026-2035	PUP	1. Liczba upowszechnionych informacji o dostępnych formach pomocy
4.2	Zwiększanie dostępności do form pomocy dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy	2026-2035	PUP	1. Liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy objętych pomocą PUP w podziale na poszczególne formy pomocy
4.3	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadry pomocy społecznej oraz powiatowego urzędu pracy w zakresie udzielania aktywnych form wsparcia osobom bezrobotnym	2026-2035	PUP PCPR CUS OPS	1. Liczba osób biorących udział w szkoleniach w zakresie aktywnych form wsparcia osób bezrobotnych
4.4	Realizacja działań z zakresu rehabilitacji zawodowej i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	Zgodnie z PDON na lata 2026-2035	Zgodnie z PDON na lata 2026-2035

	w ramach Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 (cel operacyjny 3)			
4.5	Realizacja działań z zakresu aktywizacji zawodowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi w ramach Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 (cel operacyjny 3)	2026-2035	Zgodnie z POZP na lata 2026-2035	Zgodnie z POZP na lata 2026-2035
4.6	Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych służących aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO
4.7	Inicjowanie i pogłębianie współpracy podmiotów samorządowych oraz organizacji pozarządowych na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób bezrobotnych	2026-2035	Starostwo Powiatowe Samorządy gminne PUP NGO	1. Liczba działań podjętych we współpracy z podmiotami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób bezrobotnych
4.8	Współpraca z pracodawcami oraz jednostkami oświatowymi w celu dostosowania oferty edukacyjnej szkół, dla których organem prowadzącym jest Powiat, do lokalnego rynku pracy	2026-2035	Starostwo Powiatowe PUP PO	1. Liczba podjętych działań we współpracy z pracodawcami i jednostkami oświatowymi w celu dostosowania oferty edukacyjnej do lokalnego rynku pracy
4.9	Organizowanie doradztwa zawodowego i wsparcia w kreowaniu ścieżki kariery dla	2026-2035	PUP PO	1. Liczba spotkań pracowników PUP z młodzieżą szkolną 2. Liczba osób

	uczniów szkół ponadpodstawowych, dla których organem prowadzącym jest Powiat, do lokalnego rynku pracy			korzystających z pomocy doradcy zawodowego
4.1 0	Popularyzowanie wśród lokalnych przedsiębiorców możliwości zatrudnienia praktykantów szkół technicznych i branżowych, dla których organem prowadzącym jest Powiat	2026- 2035	PUP PO	1. Liczba działań podjętych w celu zaangażowania przedsiębiorców do włączenia się w program praktyk uczniowskich 2. Liczba przedsiębiorców współpracujących z placówkami oświatowymi
4.1 1	Aplikowanie o środki krajowe i europejskie na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	2026- 2035	Starostw o Powiatow e PUP	1. Liczba złożonych wniosków o uzyskanie środków finansowych na rozwój przedsiębiorczości
4.1 2	Prowadzenie diagnozy stanu lokalnego rynku pracy, w tym monitorowanie zawodów nadwyżkowych i deficytowych	2026- 2035	PUP	1. Liczba działań podjętych w celu diagnozy stanu lokalnego rynku pracy

Cel operacyjny 5	Zwiększanie bezpieczeństwa zdrowotnego i publicznego poprzez działania w obszarze promocji zdrowia i profilaktyki chorób oraz poprawy porządku publicznego
-------------------------	---

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
5.1	Upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach korzystania z dostępnych usług zdrowotnych	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba upowszechnionych informacji o dostępnych usługach zdrowotnych
5.2	Działania informacyjno-edukacyjne propagujące korzystanie z serwisów internetowych NFZ, Ministerstwa Zdrowia i innych podmiotów zajmujących się promocją zdrowia i profilaktyką chorób	2026-2035	Starostwo Powiatowe PO NGO	1. Liczba działań informacyjno-edukacyjnych
5.3	Działania informacyjno-edukacyjne mające na celu zwiększanie zgłaszalności w ogólnopolskich programach profilaktycznych	2026-2035	Starostwo Powiatowe PO NGO	1. Liczba działań informacyjno-edukacyjnych
5.4	Działania informacyjno-edukacyjne mające na celu zwiększanie wiedzy o realizowanych w województwie śląskim i powiecie tarnogórskim programach polityki zdrowotnej	2026-2035	Starostwo Powiatowe PO NGO	1. Liczba działań informacyjno-edukacyjnych
5.5	Opracowanie i wdrażanie powiatowych programów polityki zdrowotnej (PPZ)	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba wdrożonych PPZ 2. Liczba uczestników PPZ
5.6	Działania informacyjno-edukacyjne mające na celu zwiększanie wiedzy na temat profilaktyki chorób, realizowane we współpracy	2026-2035	Starostwo Powiatowe PO NGO	1. Liczba działań informacyjno-edukacyjnych realizowanych we współpracy z lokalnym

	z lokalnym otoczeniem gospodarczym			otoczeniem gospodarczym
5.7	Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych w obszarze promocji zdrowia i profilaktyki chorób	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO
5.8	Realizacja interwencji w ramach Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do roku 2033	2026-2035	Zgodnie z POŚ na lata 2025-2029	Zgodnie z POŚ na lata 2025-2029
5.9	Realizacja interwencji w ramach Powiatowego Programu Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026 i kolejnymi edycjami	2026-2035	Zgodnie z PPZP na lata 2024-2026 i kolejnymi edycjami	Zgodnie z PPZP na lata 2024-2026 i kolejnymi edycjami

6.2. Finansowanie realizacji zaplanowanych działań

Interwencje zaplanowane w ramach realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 finansowane będą z budżetu Powiatu Tarnogórskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

6.3. Monitoring i ewaluacja Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 zostanie przyjęta w formie uchwały Rady Powiatu. Z uwagi na długotrwały charakter czasowy Strategii dopuszczenia się możliwość aktualizacji dokumentu. Wdrażane zmiany będą także podlegały uchwaleniu przez Radę Powiatu.

Monitoring Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 będzie oparty o opracowywanie sprawozdań okresowych oraz sprawozdania końcowego z wszystkich zrealizowanych działań. Elementarną częścią składową sprawozdań będą sprawozdania cząstkowe, składane przez podmioty realizujące zadania wskazane w programie (zarówno te składane obligatoryjnie, jak i fakultatywnie – w przypadku jednostek, które nie są podległe lub nadzorowane przez powiat). Sprawozdania cząstkowe będą przesyłane do PCPR bezpośrednio od PUP, KPP, PPPP natomiast sprawozdania cząstkowe od Starostwa Powiatowego, WSP, PO, NGO w opracowanych zestawieniach zbiorczych przez nadzorujące wydziały Starostwa Powiatowego. Monitoring nie będzie obejmował zadań wynikających z innych komplementarnych dokumentów strategicznych, na które powołano się w celach operacyjnych, ponieważ ich realizacja będzie monitorowana zgodnie z zapisami zawartymi w tych dokumentach. Sprawozdania okresowe powinny zostać opracowane w 2-letnich okresach sprawozdawczych w terminach: do dnia 15 marca każdego roku za poprzednie 2 lata kalendarzowe, począwszy od terminu do 15 marca 2028 r. za rok 2026 i 2027.

Po zakończeniu realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 zostanie opracowany raport ewaluacyjny, zawierający opis zrealizowanych działań, przedstawienie uzyskanych wartości mierników efektywności, ocenę skuteczności i efektów realizacji Strategii, a także wnioski i rekomendacje na przyszłość. Ewaluacja w perspektywie długofalowej będzie pomocna w planowaniu i realizacji dalszych efektywnych działań w obszarze rozwiązywania problemów społecznych w powiecie tarnogórskim.

6.4. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

Prognozuje się, że realizacja interwencji zaplanowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców powiatu poprzez zapewnienie przestrzeni i możliwości do rozwoju społeczno-zawodowego, zaspokajania potrzeb życiowych oraz osiągania pełnej integracji społecznej. Poniżej przedstawiono prognozowane zmiany w odniesieniu do poszczególnych celów operacyjnych.

Cel operacyjny 1

Interwencje realizowane w ramach celu operacyjnego 1 pn. „Wsparcie osób starszych, przewlekle i długotrwale chorych oraz osób z niepełnosprawnościami w zakresie zaspokajania potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem” dotyczą problemu zagrożenia wykluczeniem społecznym, w tym z związku z chorobą przewlekłą, niepełnosprawnością lub procesem starzenia. Prognozuje się, że realizacja zaplanowanych w ramach celu operacyjnego 1 interwencji przyniesie następujące zmiany:

- 1) Zwiększenie świadomości mieszkańców powiatu tarnogórskiego na temat dostępnych usług zdrowotnych, społecznych i rehabilitacyjnych dzięki skutecznemu upowszechnianiu informacji;
- 2) Zwiększenie skuteczności działań wobec osób z niepełnosprawnościami poprzez wdrożenie interwencji przewidzianych w Programie Działań na

rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035;

- 3) Zwiększenie skuteczności działań wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania poprzez wdrożenie interwencji przewidzianych w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035;
- 4) Podniesienie jakości pracy kadry pomocy społecznej poprzez szkolenia i rozwój kompetencji w zakresie wsparcia osób starszych, przewlekle chorych i z niepełnosprawnościami.
- 5) Zwiększenie liczby inicjatyw społecznych realizowanych przez organizacje pozarządowe dzięki wsparciu finansowemu samorządu powiatowego.
- 6) Zapewnienie stabilnego dostępu do usług opiekuńczych, w tym skrócenie czasu oczekiwania na miejsce w domu pomocy społecznej.
- 7) Poprawa standardów opieki i jakości infrastruktury w domach pomocy społecznej.
- 8) Zwiększenie aktywności społecznej i integracji osób starszych dzięki rozwojowi dziennych domów pobytu, klubów seniora i innych przestrzeni przyjaznych seniorom.
- 9) Wzrost pozytywnego postrzegania starości i solidarności międzypokoleniowej wśród mieszkańców poprzez edukację młodzieży i promocję pozytywnego wizerunku seniorów.
- 10) Poprawa kondycji fizycznej, psychicznej i bezpieczeństwa seniorów dzięki działaniom edukacyjnym w zakresie zdrowego stylu życia, profilaktyki i bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej.

Cel operacyjny 2

Interwencje realizowane w ramach celu operacyjnego 2 pn. „Zwiększanie świadomości społecznej zakresie uzależnień i przemocy domowej oraz wsparcie osób dotkniętych tymi problemami” dotyczą problemu uzależnień i przemocy domowej. Prognozuje się, że realizacja

zaplanowanych w ramach celu operacyjnego 2 interwencji przyniesie następujące zmiany:

- 1) Zwiększenie świadomości społecznej mieszkańców powiatu na temat skutków zdrowotnych, psychologicznych i społecznych uzależnień dzięki intensyfikacji działań informacyjnych i profilaktycznych;
- 2) Zmniejszenie liczby osób inicjujących kontakt z substancjami psychoaktywnymi (alkohol, narkotyki, nowe substancje psychoaktywne) wśród młodzieży objętej programami profilaktycznymi w szkołach;
- 3) Wzrost liczby osób uzależnionych i współuzależnionych korzystających z grup samopomocowych oraz zwiększenie skuteczności procesu trzeźwienia i reintegracji społecznej;
- 4) Poprawa jakości działań profilaktycznych w szkołach poprzez wdrożenie rekomendowanych programów profilaktycznych o udokumentowanej skuteczności;
- 5) Zwiększenie dostępności do informacji o formach wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową, skutkujące większą liczbą zgłoszeń i wcześniejszym podejmowaniem interwencji;
- 6) Zwiększenie skuteczności pomocy osobom doznającym przemocy dzięki realizacji spójnych działań w ramach Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030;
- 7) Zmniejszenie skali powtarzających się przypadków przemocy domowej w wyniku wdrażania programów korekcyjno-edukacyjnych;
- 8) Zmniejszenie skali powtarzających się przypadków przemocy domowej w wyniku wdrażania programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc;
- 9) Wzrost kompetencji wychowawczych rodziców i opiekunów dzięki realizacji programów promujących prawidłowe metody wychowawcze i konstruktywne rozwiązywanie konfliktów rodzinnych.
- 10) Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej (szkoły, ośrodki pomocy społecznej, policja, organizacje pozarządowe, sądy) w zakresie

monitorowania i przeciwdziałania zjawiskom uzależnień i przemocy w rodzinie.

Cel operacyjny 3

Interwencje realizowane w ramach celu operacyjnego 3 pn. „Tworzenie warunków sprzyjających zakładaniu i utrzymaniu rodziny, wsparcie rodzin w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich i rozwijaniu więzi rodzinnych oraz rozwój systemu rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej” dotyczą problemów demograficznych, opiekuńczo-wychowawczych, problemów związanych z zapewnieniem opieki dzieciom w przypadku niemożności zapewnienia im opieki i wychowania przez rodziców, a także problemów związanych z późniejszym usamodzielnianiem się ww. dzieci. Prognozuje się, że realizacja zaplanowanych w ramach celu operacyjnego 3 interwencji przyniesie następujące zmiany:

- 1) Zwiększenie świadomości mieszkańców powiatu w zakresie dostępnych form pomocy i wsparcia rodzin w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich oraz rozwiązywaniu problemów wychowawczych;
- 2) Podniesienie kompetencji wychowawczych rodziców i opiekunów dzięki regularnym warsztatom, szkoleniom i spotkaniom edukacyjnym prowadzonym przez specjalistów;
- 3) Zwiększenie liczby rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, socjalnego), co przełoży się na wcześniejsze reagowanie na sytuacje kryzysowe;
- 4) Wzmocnienie więzi rodzinnych i relacji międzypokoleniowych poprzez organizację wspólnych wydarzeń integracyjnych, pikników i festynów rodzinnych;
- 5) Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników pomocy społecznej oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych w zakresie pracy z rodzinami wymagającymi wsparcia i pomocy wychowawczej;

- 6) Zwiększenie dostępności wsparcia psychologicznego i pedagogicznego dla dzieci i młodzieży, co przyczyni się do ograniczenia problemów emocjonalnych, szkolnych i społecznych;
- 7) Zwiększenie integracji i współpracy międzyinstytucjonalnej pomiędzy jednostkami pomocy społecznej, szkołami, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, organizacjami pozarządowymi i instytucjami kultury w zakresie wspierania rodzin.
- 8) Zwiększenie efektywności systemu pieczy zastępczej w powiecie poprzez Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Realizowany w Powiecie Tarnogórskim w latach 2024-2026.
- 9) Tworzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu, zapewniających wysokiej jakości opiekę i wsparcie dzieciom z pieczy zastępczej.
- 10) Rozwój sieci mieszkań treningowych na terenie powiatu, zapewniających wysokiej jakości pomoc i wsparcie osobom przygotowywanym do samodzielnego życia.

Cel operacyjny 4

Interwencje realizowane w ramach celu operacyjnego 4 pn. „Ograniczanie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego z powodów ekonomicznych poprzez działania z zakresu aktywizacji zawodowej i kształtowanie polityki rynku pracy zorientowanej na pełne wykorzystanie potencjału mieszkańców powiatu” dotyczą problemów związanych z bezrobociem, ubóstwem i zagrożeniem wykluczeniem społecznym. Prognozuje się, że realizacja zaplanowanych w ramach celu operacyjnego 5 interwencji przyniesie następujące zmiany:

- 1) Zwiększenie świadomości mieszkańców powiatu na temat dostępnych form pomocy dzięki skutecznemu systemowi informacji i promocji oferty instytucji rynku pracy;
- 2) Poprawa dostępu dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy do aktywnych form wsparcia (szkoleń, staży, doradztwa zawodowego,

- pośrednictwa pracy) poprzez rozszerzenie i lepsze dopasowanie oferty Powiatowego Urzędu Pracy;
- 3) Zwiększenie liczby osób, które podjęły zatrudnienie lub działalność gospodarczą po skorzystaniu z działań aktywizacyjnych prowadzonych przez instytucje publiczne i organizacje pozarządowe;
 - 4) Podniesienie kwalifikacji zawodowych pracowników instytucji pomocy społecznej i rynku pracy, co przełoży się na skuteczniejsze udzielanie wsparcia osobom bezrobotnym i zagrożonym wykluczeniem społecznym;
 - 5) Wzrost aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez wdrożenie rozwiązań wspierających ich powrót na rynek pracy w ramach Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035;
 - 6) Wzrost aktywizacji zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez wdrożenie rozwiązań wspierających ich powrót na rynek pracy w ramach Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035;
 - 7) Zwiększenie liczby projektów partnerskich i inicjatyw lokalnych realizowanych wspólnie przez jednostki samorządowe, organizacje pozarządowe i pracodawców w zakresie integracji społeczno-zawodowej;
 - 8) Lepsze dopasowanie oferty edukacyjnej szkół ponadpodstawowych do potrzeb lokalnego rynku pracy poprzez współpracę z przedsiębiorcami;
 - 9) Zwiększenie szans zawodowych młodzieży poprzez rozwój doradztwa zawodowego i programów praktyk dla uczniów szkół technicznych i branżowych;
 - 10) Zwiększenie liczby projektów realizowanych na rzecz rozwoju przedsiębiorczości dzięki aplikowaniu o środki krajowe i europejskie.

Cel operacyjny 5

Interwencje realizowane w ramach celu operacyjnego 5 pn. „Zwiększanie bezpieczeństwa zdrowotnego i publicznego poprzez działania

w obszarze promocji zdrowia i profilaktyki chorób oraz poprawy porządku publicznego” dotyczą problemów związanych ze zdrowiem i bezpieczeństwem publicznym. Prognozuje się, że realizacja zaplanowanych w ramach celu operacyjnego 6 interwencji przyniesie następujące zmiany:

- 1) Zwiększenie poziomu wiedzy mieszkańców powiatu na temat dostępnych usług zdrowotnych oraz zasad korzystania z systemu ochrony zdrowia, w tym z usług NFZ i Ministerstwa Zdrowia;
- 2) Wzrost liczby mieszkańców korzystających z ogólnopolskich programów profilaktycznych, obejmujących m.in. badania przesiewowe czy szczepienia profilaktyczne;
- 3) Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie lokalnych programów polityki zdrowotnej, realizowanych na poziomie województwa i powiatu;
- 4) Poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu poprzez wdrożenie i realizację powiatowych programów polityki zdrowotnej dostosowanych do lokalnych potrzeb;
- 5) Zwiększenie zaangażowania przedsiębiorstw i instytucji lokalnych w działania edukacyjne dotyczące profilaktyki chorób oraz promocji zdrowego stylu życia;
- 6) Rozwój i wzmocnienie sektora organizacji pozarządowych działających w obszarze zdrowia publicznego dzięki wsparciu finansowemu i merytorycznemu ze strony powiatu;
- 7) Zwiększenie świadomości ekologicznej i prozdrowotnej mieszkańców poprzez realizację działań w ramach Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do roku 2033;
- 8) Wzrost wiedzy dzieci i młodzieży na temat zdrowia, bezpieczeństwa i zagrożeń środowiskowych, dzięki systematycznym programom edukacyjnym i profilaktycznym;
- 9) Wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców poprzez realizację interwencji w ramach Powiatowego Programu

Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026;

- 10) Wykształcenie odpowiedzialnych postaw społecznych i prospołecznych wśród mieszkańców, zwłaszcza dzieci i młodzieży, poprzez promocję zasad zdrowego stylu życia, bezpieczeństwa i współodpowiedzialności za otoczenie.

Spis tabel

Tab. I. Liczba ludności w powiecie tarnogórskim w roku 2020 ogółem oraz w roku 2024 w podziale na płeć i gminy.....	24
Tab. II. Ludność w powiecie tarnogórskim według ekonomicznych grup wieku w podziale na gminy w roku 2024.....	26
Tab. III. Ludność w powiecie tarnogórskim według ekonomicznych grup wieku na tle województwa śląskiego i kraju w roku 2024	26
Tab. IV. Wskaźniki obciążenia demograficznego w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego i kraju w roku 2024.....	27
Tab. V. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1 000 ludności w powiecie tarnogórskim w podziale na gminy	28
Tab. VI. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1 000 ludności w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego i kraju w roku 2024	28
Tab. VII. Przeciętne dalsze trwanie życia (w latach) w momencie narodzin oraz w wieku 60 lat w podregionie bytomskim, województwie śląskim i Polsce w roku 2023.....	29
Tab. VIII. Rodziny według typów w Polsce i województwie śląskim w latach 2011 i 2021	32
Tab. IX. Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024	35
Tab. X. Przeciętna miesięczna liczba dzieci w powiecie tarnogórskim, na które wypłacono świadczenia wychowawcze 800 plus w latach 2020-2023 w podziale na gminy	36
Tab. XI. Liczba dzieci w powiecie tarnogórskim, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w latach 2020-2023 w podziale na gminy .	37
Tab. XII. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie Powiatu Tarnogórskiego w latach 2020-2024.....	40
Tab. XIII. Liczba rodzin zastępczych na terenie Powiatu Tarnogórskiego w latach 2020-2024	40
Tab. XIV. Dzieci umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poza terenem Powiatu Tarnogórskiego w latach 2020-2024	41
Tab. XV. Liczba osób, które opuściły rodzinną pieczę zastępczą i otrzymały pomoc PCPR w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024	42
Tab. XVI. Liczba osób, które opuściły instytucjonalną pieczę zastępczą i otrzymały pomoc PCPR w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 ...	42
Tab. XVII. Liczba sporządzonych "Niebieskich Kart" w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy	45

Tab. XVIII. Odsetek osób doznających przemocy domowej w stosunku do liczby ludności zamieszkałej w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy (%)	46
Tab. XIX. Liczba osób pracujących w gospodarce narodowej wg sekcji PKD w powiecie tarnogórskim w latach 2024-2025	52
Tab. XX. Liczba osób pracujących na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w powiecie tarnogórskim w latach 2024-2025 w podziale na gminy.....	53
Tab. XXI. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie tarnogórskim, województwie śląskim i Polsce w latach 2020-2024 (zł)...	54
Tab. XXII. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2025	56
Tab. XXIII. Liczba bezrobotnych w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2025 w podziale na gminy	57
Tab. XXIV. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy (%)	57
Tab. XXV. Struktura problemu bezrobocia w powiecie tarnogórskim w roku 2024	58
Tab. XXVI. Zasoby mieszkaniowe w powiecie tarnogórskim w roku 2024 w podziale na gminy.....	62
Tab. XXVII. Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2023 podziale na gminy	63
Tab. XXVIII. Budynki mieszkalne wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w powiecie tarnogórskim w roku 2023 podziale na gminy	64
Tab. XXIX. Pozycje gmin powiatu tarnogórskiego w rankingu „Gmina Dobra do Życia” z 2023 roku	66
Tab. XXX. Wykształcenie mieszkańców w wieku 13 lat i więcej w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego i kraju według danych NSP 2021	68
Tab. XXXI. Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół prowadzonych przez Powiat Tarnogórski w roku szkolnym 2025/2026	70
Tab. XXXII. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych w szkołach bez specjalnych w powiecie tarnogórskim w roku 2020 i 2024.....	71
Tab. XXXIII. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkolnictwa podstawowego w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 w podziale na gminy.....	74
Tab. XXXIV. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty oraz egzaminu maturalnego w roku 2025 uczniów w powiecie tarnogórskim na tle województwa i kraju	74

Tab. XXXV. Wskaźniki dla publicznych instytucji kultury w powiecie tarnogórskim w roku 2023 lub 2024 na tle województwa śląskiego i kraju	81
Tab. XXXVI. Obiekty sportowe w powiecie tarnogórskim w roku 2018 i 2022	85
Tab. XXXVII. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie tarnogórskim	88
Tab. XXXVIII. Apteki na terenie powiatu tarnogórskiego	95
Tab. XXXIX. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego w roku 2011 oraz 2021 w świetle wyników Narodowych Spisów Powszechnych	97
Tab. XL. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego	98
Tab. XLI. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego	99
Tab. XLII. Osoby z niepełnosprawnościami w gminach powiatu tarnogórskiego w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego	100
Tab. XLIII. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim w roku 2021 według stopnia niepełnosprawności w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego	101
Tab. XLIV. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024	102
Tab. XLV. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024	102
Tab. XLVI. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024	104
Tab. XLVII. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024	104

Tab. XLVIII. Liczba mieszkańców powiatu tarnogórskiego z rozpoznaniem zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w latach 2022-2024	106
Tabela XLIX. Liczba zamachów samobójczych w powiecie tarnogórskim w latach 2022-2024	108
Tabela L. Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem w powiecie tarnogórskim w latach 2022-2024	109
Tab. LI. Przepisy w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024 ...	112
Tab. LII. Organizacje pozarządowe w powiecie tarnogórskim w roku 2025 (n=493)	119
Tab. LIII. Wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w powiecie tarnogórskim w roku 2024	122
Tab. LIV. Rodziny korzystające z pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim według przyczyn w latach 2020-2024	125
Tab. LV. Wydatki na świadczenia pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim, województwie śląskim i w Polsce roku 2024.....	128

Spis rycin

Ryc. 1. Podział administracyjny Powiatu Tarnogórskiego	22
Ryc. 2. Wydatki na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wg powiatów – województwo śląskie, 2024 rok.	128

Bibliografia

- 1) Aktywność ekonomiczna ludności¹ w województwie śląskim w 1 kwartale 2025 r., stat.gov.pl.
- 2) Dane GUS, Bank danych lokalnych, bdl.stat.gov.pl.
- 3) BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.
- 4) Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu lipca 2025 r., stat.gov.pl.
- 5) Dane Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Tarnowskich Górach, gov.pl/web/kppsp-tarnowskie-gory.
- 6) Dane KPP w Tarnowskich Górach, tarnowskie-gory.policja.gov.pl.
- 7) Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia Socjalnego - CIS i KIS, gov.pl.
- 8) Dane Polskiej Agencji Prasowej, samorzad.pap.pl.
- 9) Dane Portalu Organizacji Pozarządowych, spis.ngo.pl.
- 10) Dane PPP w Tarnowskich Górach, poradniatg.pl.
- 11) Dane ŚDS w Tarnowskich Górach, sdstg.pl.
- 12) Dane Śląskiego WOPR, slaskiewopr.pl.
- 13) Dane UM w Tarnowskich Górach, bip.tarnowskiegory.pl.
- 14) Diagnozy zjawiska przemocy na terenie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, pcprtarnogorski.pl.
- 15) Encyclopedia PWN, encyklopedia.pwn.pl.
- 16) Fundacja CBOS, Rodzina – jej znaczenie i rozumienie, komunikat z badań nr 22/2019.
- 17) Główny Urząd Statystyczny, Rocznik Demograficzny 2024, Warszawa 2024.
- 18) Informacje Centrum Kultury Śląskiej, cekus.pl.
- 19) Informacje Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Funkcjonowanie Wojewódzkich i Powiatowych Urzędów Pracy, gov.pl.
- 20) Informacje MRPiPS, Rodzina 800 plus, gov.pl.

- 21) Informacje Powiatowego Młodzieżowego Domu Kultury, mdk.tgory.pl.
- 22) Katowice Airport, Statystyki roczne, katowice-airport.com.
- 23) Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku, ekonomiaspoleczna.gov.pl.
- 24) NFZ - Gdzie się leczyć?, gsl.nfz.gov.pl.
- 25) Ocena zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2025, ROPS Katowice.
- 26) Pohlan, L. Unemployment's long shadow: the persistent impact on social exclusion. *J Labour Market Res* 58, 12 (2024).
- 27) Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, Rodzina biologiczna, stat.gov.pl.
- 28) Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, stat.gov.pl.
- 29) Politaj A., Zakłady aktywności zawodowej i ich rola w procesie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* nr 139, *Ekonomia*, 2010.
- 30) Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Tarnogórskim na lata 2024-2030, bip.tarnogorski.pl.
- 31) Program ochrony środowiska dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do roku 2033, bip.tarnogorski.pl.
- 32) Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028, rops-katowice.pl.
- 33) Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Realizowany w Powiecie Tarnogórskim w latach 2024-2026, bip.tarnogorski.pl.
- 34) Program Zapobiegania Przeszłości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2024-2026, bip.tarnogorski.pl.
- 35) Raporty o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl.
- 36) Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspo.gov.pl.
- 37) Rejestry Jednostek Polityki Społecznej, rjps.mrips.gov.pl.

- 38) Roczny Program Współpracy Powiatu Tarnogórskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2025 rok, bip.tarnogorski.pl.
- 39) Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2011, stat.gov.pl.
- 40) Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021, stat.gov.pl.
- 41) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2019 poz. 1285 z późn. zm.]
- 42) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 870 z późn. zm.].
- 43) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 253 z późn. zm.].
- 44) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej [tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 1427 z późn. zm.].
- 45) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej [Tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 262 z późn. zm.].
- 46) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej [Tekst jedn. Dz.U. 2016 poz. 357 z późn. zm.].
- 47) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej [Tekst jedn. Dz. U. 2021 poz. 265 z późn. zm.].
- 48) Serwis GDDKiA, drogi.gddkia.gov.pl.
- 49) Sowa-Kofta A., Poławski P., *Zatrudnienie socjalne a rozwój usług społecznych w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2022.

- 50) Sprawozdanie z działalności Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach za rok 2024, bip.tarnogorski.pl.
- 51) Sprawozdanie z realizacji rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok, bip.tarnogorski.pl.
- 52) Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, Załącznik do Uchwały nr VI/25/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16.11.2020 r.
- 53) Strategia Rozwoju Powiatu Tarnogórskiego do roku 2022, bip.tarnogorski.pl.
- 54) Strategia Rozwoju Usług Społecznych polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.), Załącznik do uchwały nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. [M.P. poz. 767].
- 55) Szeroczyńska M., Klub integracji społecznej instrumentem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami, Szkoła Specjalna, Nr 5 (316), Tom LXXXIII, Warszawa 2022.
- 56) Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry, katowice.uw.gov.pl.
- 57) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214].
- 58) Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620].
- 59) Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 83 z późn. zm.].
- 60) Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych [Dz.U. 2019 poz. 1818 z późn. zm.].
- 61) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.].

- 62) Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2151].
- 63) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 44 z późn. zm.].
- 64) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, art. 5 pkt. 27 [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 146 poz. 2135 z późn. zm.].
- 65) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 424].
- 66) Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 806].
- 67) Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 49].
- 68) Vela-Jiménez R, Sianes A. Do Current Measures of Social Exclusion Depict the Multidimensional Challenges of Marginalized Urban Areas? Insights, Gaps and Future Research. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Jul 28;18(15):7993.
- 69) Wojewódzki Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla województwa śląskiego, Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, katowice.uw.gov.pl.
- 70) Załuska M., Opieka zdrowotna i wsparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2015.